

KÍGYÓT
SZÜLT
AZ
ÖREG-
ASSZONY

MARI
NÉPMESÉK

KÍGYÓT SZÜLT AZ ÖREGASSZONY
MARI NÉPMESÉK

Európa könyvkiadó

BUDAPEST 1962

Fordította

ÁRVAY JÁNOS

és

ENYEDY GYÖRGY

A VÍZISZELLEM LÁNYA

Élt egyszer egy ember meg egy asszony. Három fiuk volt, meg egy szem lányuk. Az ember meghalt, az asszony életben maradt. A fiúk átkeltek az Os Vicsen, a Fehér Vízen, a lány meg kapta magát, s beállított a vajákos asszonyhoz:

– Néném, meg tudod-e nekem mondani, hova mentek a bátyáim?

– A folyón túlra mentek – felelte a vajákos asszony. – Édesanyád nem. mondta?

– Nem bizony.

– Igaz, hogy a Fehér Vízen túlra mentek a fivéreim? – faggatta anyját a lány, mihelyt hazaért.

– Igaz, igaz – bólogatott az anyja.

– Hadd menjek utánuk, édesanyám.

– Kicsi vagy te még, lelkem.

– Én biz utánuk megyek, anyácskám!

S befogott egy fehér lovat az ezüstszekérbe, kiskutyáját, ezüstsolymát is feltette, s útnak indult. Még nótázott is.

*Vágtass, fehér lovacskám,
Száguldj, ezüstszekerem,
Csaholj, csaholj, kutyuskám,
Berzenkedj csak, solymocskám,
Bátyáimhoz megyünk.*

Alig értek a Fehér Víz partjára, ott termett a Víziszellem lánya, és így szólt:

– Gyerünk fürödni!

– Dehogy megyek! – vágta rá a lány. – Sok ruha van rajtam, mind le kéne vetnem.

– Ha nem vetkőzöl le tüstént, felfallak!

Levetkőzött hát a lány, ám alig lubickoltak egy keveset, a Víziszellem lánya a partra futott, s magára öltötte a lány ruháit.

– Hozd ide a ruháimat! – kiáltott rá a lány.

– Vedd fel az én ruhám, de menten, különben felfallak! – fenyegette meg a Víziszellem lánya.

Sírt-zokogott a lány, de mi mást tehetett volna, felöltötte a Víziszellem lányának ruháit. Aztán átkeltek a Fehér Vízen, és ráakadtak a három fiúra.

Volt nagy öröm, lelkendezés. A három fiú a szobába tessékelte és a ládára ültette a Víziszellem lányát, kishúgukat meg kiküldték, hogy adjon szénát a lovaknak.

Mikor megetette a lovakat s visszatért, megszólalt a legidősebb fivér:

– Adjunk neki egy kis harapnivalót!

Szegény lánynak a macska tányérjában löktek oda valamit, majd ettek, ittak s nyugovóra tértek.

Alig nyitotta ki szemét a legidősebb fivér, így kiáltott a lányra:

– Láss munkához!

A lány az itatóhoz vezette a lovakat, s így énekelt:

*Igyál, igyál, fehér lovam,
Friss vizecskét, jó hideg,
Aztán verd el éhedet!*

A lovak nem ittak, futásnak eredtek.

Aztán szénát adott nekik a lény.

– Mi ütött ezekbe a lovakba, hogy ilyen soványak? – dűnnyögött a legidősebb fivér. S másnap reggel, mikor a lány kiment itatni, egy oszlop mögé rejtőzött, és kihallgatta, mit énekel a lény:

*Igyál, igyál, fehér lovam.
Friss vizecskét, jó hideg,
Aztán verd el éhedet!*

Futásnak eredtek a lovak, és meg sem álltak az istállóig. Ott aztán szénát adott nekik a lány.

A legidősebb fivér meg azon nyomban befordult a szobába, és így szólt:

– Hej, de szomorúan dalol ez a fehérnép! Csak nem ő a mi húgocskánk? Ma egy szebb tálban adjunk neki enni!

S aznap már egy szebb tálban kapta a lány az ebédjét.

– Nem a mi húgocskánk vagy te? – kezdte faggatni a legidősebb fivér.

– De bizony, az vagyok! – bólogatott a lány. – Mikor a Fehér Víz partjára értünk, felbukkant a vízből a Víziszellem lánya, és fürödni hívott. „Dehogyan megyek!” – feleltem. Mire megfenyegetett:

„Ha nem jössz, felfallak!” Aztán ő jött ki elsőnek a vízből, s felöltötte a ruháimat. „Mért vetted fel a ruháim?” – kérdeztem tőle, mikor kiléptem a partra. „Vedd magadra az enyémet!” – kiáltott rám. „Nem veszem én!” – ellenkeztem. „Akkor felfallak.” Hullt a könnyem, mint a záporosó, míg felvettem a ruháját. Aztán átkeltünk a folyón és ideértünk. Te jöttél szembe velünk, édes bátyám, s mivel a Víziszellem lányának ruháját viseltem, nem ismertél rám.

Több se kellett a fivéreknek, futottak az istállóba, kivezettek egy lovat, majd berontottak a szobába, megragadták a Víziszellem lányát, levetkőztették s ruháit a kishúguknak adták.

– Öltözz át gyorsan, húgocskánk!

S a díszhelyre ültették kishúgukat, kedvében jártak, étellel, itallal kínálták.

A Víziszellem lányát meg kivezették az udvarra, s a ló farkához kötötték.

– Addig vonszoljon ez a ló, míg csak egy szikrányi élet van benned!

– Hova fejem koppan, nagy domb emelkedjék – sóhajtott fel a Víziszellem lánya –, hova gyomrom jut, egy lisztesláda álljon, hova hátam, ott egy vágódeszka legyen, ahova a fülem, kagylóhéj feküdjön, hova szemem pottyán, ribiszke teremjen, hova kezem kerül, egy gereblye nőjön, hova lábam, ott egy kapa ágaskodjék!

A három fiútestvér s a húgocskája meg boldogul éltek, míg meg nem haltak.

A MEDVE MEG A GIDÁK

Élt egyszer egy asszony meg egy ember. Volt egy kecskéjük. Az asszony meg az ember meghalt. A kecske magára maradt a házikóban. Ellett három gidát.

– Ha a vastaghangú jön, be ne eresszétek, de ha a vékonyhangú kopogtat, nyissatok ajtót – így szólt egyszer kecskemama a kisgidákhoz, és kiment a legelőre.

Egyet került, egyet fordult, s indult is mér hazafelé. Amikor a házikó elé ért, rázendített:

*Fenyveserdőben legelészgettem,
Zsombékban zsenge zöld fűre leltem,
Gyertek, gidáim!
Tőgyemben friss vaj,
Tőgyemben friss tej!*

A kisgidák ajtót nyitottak, kecskemama bement, s megetette őket.

Beesteledett, nyugovóra tértek.

Megvirradt, felkeltek, ettek-ittak.

Kecskemama megint kiment a legelőre, ám előbb gidái lelkére kötötte:

– Ha a vastaghangú jön, be ne eresszétek, de ha a vékonyhangú kopogtat, nyissatok ajtót.

Alig tette ki a lábát, odacammogott a házikóhoz egy medve, és vastag hangon rázendített:

*Fenyveserdőben legelészgettem,
Zsombékban zsenge zöld fűre leltem,
Gyertek, gidáim!
Tőgyemben friss vaj,
Tőgyemben friss tej!*

– Ohó! Nem nyitjuk ám ki az ajtót! – kiáltották kórusban a kisgidák. – Ez nem a mi anyánk, hisz vastag a hangja.

Odébbállt a medve, s betelepedett a híd alá.

Megjött a kecskemama, s a házikó előtt rázendített:

*Fenyveserdőben legelészgettem,
Zsombékban zsenge zöld fűre leltem,
Gyertek, gidáim!*

*Tőgyemben friss vaj,
Tőgyemben friss tej!*

Nosza, ugrottak a gidák s beengedték. Kecskemama megetette, megitatta őket.

Beesteledett, nyugovóra tértek.

Megvirradt, felébredtek, ettek-ittak.

Kecskemama lepénytészta kevert, s közben így oktatta gidácskóit:

– Ha a vastaghangú jön, be ne eresszétek, de ha a vékonyhangú kopogtat, nyissatok ajtót.

Aztán fogta magát és kiment a legelőre.

A medve meg előmászott a híd alól, odaállt a házikó elé, és vékony hangon rázendített:

*Fenyveserdőben legelészgettem,
Zsombékban zsenge zöld fűre leltem,
Gyertek, gidáim!
Tőgyemben friss vaj,
Tőgyemben friss tej!*

Ajtót nyitottak a gidák, de jaj! nem az anyjuk, hanem a medve toppant be.

Felmászott a kemencére, putyogtatta a lepény tészta A kisgidák meg nevettek.

Lejött erre a medve a kemencéről, felfalt egy gidát, aztán szedte a sátorfáját s megint beült a híd alá.

Hazaérkezett kecskemama, s a házikó előtt rázendített:

*Fenyveserdőben legelészgettem,
Zsombékban zsenge zöld fűre leltem,
Gyertek, gidáim!
Tőgyemben friss vaj,
Tőgyemben friss tej!*

Beengedték a kisgidák.

– Hát a nővérekétek hol van? – faggatta őket kecskemama.

– Felfalta a medve.

Kecskemama megetette gidácskóit.

Beesteledett nyugovóra tértek.

Megvirradt, felébredtek. Kecskemama befűtött a kemencébe, lepényt sütött, ettek-ittak.

Aztán újból gidái szájába rágta:

– Ha a vastaghangú jön, be ne eresszétek, de ha a vékonyhangú kopogtat, nyissatok ajtót.

Azzal kiment a legelőre. Ám alig tette ki a lábát, előbújt a medve a híd alól és rázendített:

*Fenyveserdőben legelészgettem,
Zsombékban zsenge zöld fűre leltem,
Gyertek, gidáim!
Tőgyemben friss vaj,
Tőgyemben friss tej!*

Ajtót nyitottak a gidák, de jaj! nem az anyjuk, hanem a medve állt a küszöbön.

Nosza, bebújtak gyorsan a seprű alá. A medve meg felmászott a kemencére, s putyogtatta a lepénytészát.

Erre már a kisgidák is nevetésben törtek ki.

Több se kellett a medvének, leugrott a kemencéről, megevett egy gidát, aztán felcihelődött, s újra betelepedett a híd alá.

Hazaért a rétről kecskemama, s a házikó előtt rázendített:

*Fenyveserdőben legelészgettem,
Zsombékban zsenge zöld fűre leltem,
Gyertek, gidáim!
Tőgyemben friss vaj,
Tőgyemben friss tej!*

A legkisebb gida nyitott ajtót.

– Hát a nővérekéd hol van? – faggatta kecskemama, mikor belépett a szobába.

– Itt járt a medve s felfalta – mondta a kisgida.

Kecskemama megetette.

Beesteledett, nyugovóra tértek.

Megvirradt, felébredtek. Kecskemama begyújtott a kemencébe, s lepényt sütött. Ettek-ittak, majd így szólt a gidához:

– Ha a vastaghangú jön, be ne ereszd, de ha a vékonyhangú kopogtat, nyiss ajtót.

Azzal kiment a legelőre. Ám alig tette ki a lábát, a medve elősettenkedett a híd alól és rázendített:

*Fenyveserdőben legelészgettem,
Zsombékban zsenge zöld fűre leltem,*

*Gyertek, gidáim!
Tőgyemben friss vaj,
Tőgyemben friss tej!*

Ajtót nyitott a kisgida, de jaj! nem az anyja, hanem a medve toppant be.

Kapta magát a gida, s a seprű alá rejtőzködött. A medve meg felkapaszkodott a kemencére, s putyogtatta a lepénytészát. De ezt már a kisgida sem állhatta meg kacagás nélkül.

Lejött erre a medve a kemencéről, felfalta a gidát és odébbállt. Felmászott a hegy csúcsába, és ledült aludni.

Hazaért kecskemama a legelőről és rázendített:

*Fenyveserdőben legelészgettem,
Zsombékban zsenge zöld fűre leltem,
Gyertek, gidáim!
Tőgyemben friss vaj,
Tőgyemben friss tej!*

De már egyetlen kisgida sem volt odabent, senki sem nyitott ajtót. Kecskemama újból rákezdte:

*Fenyveserdőben legelészgettem,
Zsombékban zsenge zöld fűre leltem,
Gyertek, gidáim!
Tőgyemben friss vaj,
Tőgyemben friss tej!*

Állt, álldogált egy darabig, de csak nem nyílt ki az ajtó. Erre fogta magát, nekiesett a szarvával s belökte. Belépett a szobába, leült, s csak úgy rázta a zokogás.

– El kell mennem a látó asszonyhoz, hadd tudjam meg az igazságot – mondta kecskemama.

El is indult, s beállított a látó asszonyhoz.

– Hallod-e, te asszony, mondd meg nekem, ki falta fel a gidáimat?

Varázsolt a látó asszony, s aztán így válaszolt:

– Látod amott azt a magas hegyet? Annak a csúcsán fekszik egy medve, az falta fel a gidáidat.

Felkerekedett kecskemama, s meg sem állt a hegy csúcsáig, s így ripakodott rá a-medvére:

– No, gyere, birkózzunk!

– Nem birkózom, teli a bendőm! – szabadkozott a medve.

– Birkózzunk csak! – erősködött kecskemama.

– Jól van, no! – állt kötélnek végül is a medve.

Összeakaszkodtak. Kecskemama a szarvával kiharította a medve bendőjét, s kipottyant belőle a három kisgida.

– Anyád öle vagy apád öle melegebb? – kérdezte kecskemama a legidősebb gidától.

– Anyám öle – válaszolta a gida.

– Anyád öle vagy apád öle melegebb? – fordult aztán kecskemama a középsőhöz.

– Apám öle – felelte az.

– Anyád öle vagy apád öle melegebb? – faggatta kecskemama a legkisebbet.

– Anyám öle.

Hazavitte a gidáit kecskemama. Kettő jutott neki, egy a medvének.

Még most is élnek, boldogulnak.

A mese elszáll, én itt maradok.

VÜLTAK, A FEHÉR KANCA FIA

Volt egyszer egy fehér kanca. A fehér kancának volt egy fia: Vültak.

Azt mondja egyszer az anyjának:

– Mezőt járni szeretnék.

– Ha elmegy, se ételem, se istálló nem lesz – válaszolta az anyja.

Több se kellett neki: szénát kaszált, istállót épített anyjának, s elindult vadászni.

Megy, megy, mendegél, egyszer csak szembejön vele Tölcsak, a Hold fia.

– Hova, hova? – kérdezi Tölcsak a fehér kanca fiától.

– Mezőt járni.

– Menjünk együtt.

– Jól van – egyezett bele a fehér kanca fia, s most már kettesben mentek tovább.

Mentek, mendegéltek, s találkoztak Kecsamössal, a Nap fiával.

– Hova igyekeztek? – kérdezte tőlük Kecsamös, a Nap fia.

– Mezőt járni.

– Menjünk együtt – kérlelte a Nap fia Tölcsakot és a fehér kanca fiát.

– Gyerünk! – így Vültak.

Most már hármásban bandukoltak.

No, lőjük hát ki a nyilainkat! – mondták.

Ki is lőtték. Kecsamös nyílvesszeje egy dombba fúródott. Tölcsak is lőtt. Egy fatönköt talált el. A fehér kanca fia is kilőtte nyilát: egy ház sarkába állt bele.

– Menjünk be a szobába – mondta a fehér kanca fia.

Be is mentek, s látják ám, három leányzó üldögél odabenn.

Megházasodtak, éldegéltek-háldogáltak, mezőt járni mentek.

Bebarangolták a környéket, de semmit sem találtak. Hazatértek, ettek-ittak, lefeküdtek. Reggel felkeltek, ettek, s megint a mezőt járták. Csatangoltak, barangoltak, de bizony megint nem találtak semmit. Hazamentek.

Azt mondja Kecsamös:

– Még megorrolnak az asszonyok. Reggel egyikünknek itthon kell maradnia, hogy őrködjön.

Ettek-ittak, s nyugovóra tértek.

Reggel felkeltek, ettek, de csak a fehér kanca fia s Kecsamös ment el mezőt járni, a Hold fia otthon maradt, hogy szemmel tartsa az asszonyokat.

Csatangoltak, barangoltak, de bizony semmit sem találtak. Tölcsak meg őrködött, őrködött, míg csak el nem nyomta a buzgóság.

Hazaért Kecsamös, a Nap fia és a fehér kanca fia, és faggatta Tölcsakot:

– No. mit láttál?

– Semmit sem – válaszolt Tölcsak.

Ettek-ittak, s nyugovóra tértek.

Felébredtek, s aznap Kecsamös, a nap fia maradt otthon őrködni, a másik kettő meg mezőt járni indult.

Csatangoltak, barangoltak, de semmit sem találtak. Kecsamös meg őrködött, őrködött, míg csak le nem ragadt a szeme az álmoosságtól.

Hazaért Tölcsak és a fehér kanca fia, és megkérdezte Kecsamöst:

– No, mit láttál?

– Semmit sem – felelt Kecsamös.

Ettek-ittak, s nyugovóra tértek.

– Maradj te ma itthon, fehér kanca fia – mondták másnap Voltaknak.

Otthon maradt hát a fehér kanca fia, Tölcsak és Kecsamös meg elment mezőt járni.

Egyszer csak egy erős, rőfnyi magas emberke állt meg a ház előtt, és így szólt:

– Segítsetek fel a lépcsőtökre!

Azt mondta erre a fehér kanca fia az asszonyoknak:

– Csak ennyit feleljetek neki: „Ha már egyszer ide tudtál jönni, fel tudsz lépni a lépcsőre is.”

– Ha már egyszer ide tudtál jönni, fel tudsz lépni a lépcsőre is – mondták az asszonyok rőfnyi Vasgyúróknak.

Nosza, rőfnyi Vasgyúró fellépett a lépcsőre.

– Nyissátok ki az ajtókat! – mondta.
– Csak ennyit feleljetek neki: „Ha a lépcsőre fel tudtál lépni, akkor az ajtót is ki tudod nyitni” – így szólt Vültak, a fehér kanca fia az asszonyokhoz.

– Ha a lépcsőre fel tudtál lépni, akkor az ajtót is ki tudod nyitni – mondták az asszonyok rőfnyi Vasgyúrónak.

Az emberke kinyitotta az ajtót, és ezt mondta:

– Legalább a küszöbötökről segítsetek le.

Mire a fehér kanca fia így szólt az asszonyokhoz:

– Csak ennyit feleljetek neki: „Ha az ajtót ki tudtad nyitni, akkor a küszöbről is le tudsz lépni.”

– Ha az ajtót ki tudtad nyitni, akkor a küszöbről is le tudsz lépni – mondták az asszonyok rőfnyi Vasgyúrónak.

Bejött erre rőfnyi Vasgyúró a szobába, s birokra kelt az asszonyokkal. Birkózik, birkózik, aztán kapja, magát és odébbáll.

Megjött Tölcsak és Kecsamös, s faggatni kezdte Vültakot, a fehér kanca fiát:

– No, mit láttál?

– Láttam rőfnyi Vasgyúrót – válaszolt Vültak.

Ettek-ittak, s nyugovóra tértek.

Megvirradt; felkeltek, ettek-ittak, és mindhárman elindultak mezőt járni.

Barangoltak, csatangoltak, rőfnyi Vasgyúró meg eljött, s magával vitte az asszonyokat.

Barangoltak, csatangoltak, de bizony semmit sem találtak.

Hazatértek, s az asszonyoknak hűlt helyük. Újra felkerekedtek. Mentek, mendegéltek, felkapaszkodtak egy magas hegy csúcsára, ott aztán ledőltek aludni. Ahogy ott aludtak, mindhármukat agyonverte rőfnyi Vasgyúró.

Mire a fehér kanca egyik emlőjéből vér, a másiktól meg tej fakadt. Hej, felpattant a fehér kanca, és addig-addig ugrándozott az istállójában, míg valahogyan kiszabadult. Addig futott, addig szaladt, míg rá nem akadt a fiára. S hogy rábukkant, kaparni meg fújni kezdett. Fújt, kapart a fehér kanca, s felserkent ám a fia:

– Hű, de sokat aludtam!

– Még többet aludtál volna, ha én itt nem vagyok – válaszolta a fehér kanca.

– Anyám, hova mehetnék egyedül, ébreszd fel a cimboráimat is
– rimánkodott anyjának a fehér kanca fia.

– Hej, fiacskám, nincs nekem két életem – felelte a fehér kanca.

– Ébreszd fel, ébreszd fel őket, anyám – könyörgött a fia.

Fújt, kapart a fehér kanca, fújt, kapart.

– Hű, de sokat aludtam! – ébredt fel Tölcsak.

– Még többet aludtál volna, ha én itt nem vagyok – válaszolt a fehér kanca.

– Hej, anyám, ébreszd fel a másik cimborámat is.

– No, nem bánom, felébreztem, de akkor elpusztulok – mondta a fehér kanca.

– Ébreszd fel, anyám – kérlelte a fia – majd eltemetünk.

Fújt, kapart a fehér kanca, fújt, kapart, s felserkent Kecsamös, a Nap fia is:

– Hű, de sokat aludtam!

– Még többet aludtál volna, ha én itt nem vagyok – mondta a fehér kanca és meghalt.

Eltemették és felkerekedtek. Mentek, mendegéltek, s egyszer csak egy lyukat találtak egy hegy sarkában.

Azt mondja Vültak, a fehér kanca fia:

– Tölcsak, ereszkedj le ebbe a lyukba.

– Mért kell nekem egy asszony miatt leereszkednem? – kérdezte Tölcsak, és nem ereszkedett le.

– Akkor ereszkedj le te! – fordult Kecsamöshöz Vültak, a fehér kanca fia.

– Mért kell nekem egy asszony miatt leereszkednem? – kérdezte Kecsamös is, és ő sem ereszkedett le a lyukba.

– No, akkor magam megyek – mondta a fehér kanca fia –, adjátok ide az ezüstgyűrűtöket!

Azzal mindhárman nekiálltak kötelet fonni, s fontak egy negyvenegy öl hosszú kötelet. Mikor elkészültek véle, Vültak, a fehér kanca fia nekigyürkőzött, hogy leereszkedjen rajta.

– Ha meghalok, egy vasbölcső várjon odalent, ám ha életben maradok, egy pihepárna! – rikkantotta.

Egy pihepárnára ereszkedett le. Felkerekedett, ment, mendegélt, elérkezett egy gyalogösvényhez, s ott megtorpant. Amint

ott vesztegel, látja ám, hogy Tölcsak felesége jön feléje, s keservesen zokog.

– Mért sírsz? – kérdezi tőle Vültak, a fehér kanca fia. – Csak magam jöttem. Fiad vagy lányod van?

– Fiam – válaszolt az asszony.

– Ha fiad van, köss a hátára egy kefét, s ha sírni kezd, ezt mondd rőfnyi Vasgyúrónak: „Azt szeretné tudni, hol tartod a lelked.”

Így is cselekedett az asszony: mikor visszatért a vízfordásból, fiacskája hátára egy kefét kötözött. El is tört tüstént a kisfiú mécsese.

– Hát ez a fattyú meg mért rí? – faggatta az asszonyt rőfnyi Vasgyúró.

– Azt szeretné tudni, hol tartod a lelked – szólt az asszony.

– A folyó partján kószáló réce tojásában van a lelkem.

Tölcsak felesége elment a fehér kanca fiához, és így szólt:

– A folyó partján kószáló réce tojásában tartja a lelkét.

Több se kellett Vültaknak, a fehér kanca fiának: felkutatta a récét, s fogta, zsebre vágta a tojást.

S találkozik ám Kecsamös feleségével; vízért megy, csak úgy záporoz a könnye.

– Mért sírsz? Magam vagyok itt – mondja neki Vültak, a fehér kanca fia. – Fiad vagy lányod van?

– Lányom – feleli Kecsamös felesége.

– Köss egy tút a lányod hátára. S ha rőfnyi Vasgyúró megkérdezi, mért rí, ezt válaszold neki: „Azt szeretné tudni, hol tartod a lelked. Az egyiknek már úgyis megmondtad, hadd tudja meg a másik is.”

Amint hazaért az asszony a vízfordásból, a teknőbe öntötte a vizet, és egy tút kötött a kislány hátára. Sírva fakadt a lányka, rőfnyi Vasgyúró meg így szólt:

– Mért rí ez a fattyú?

Mire Kecsamös felesége ezt felelte:

– Az egyiknek már megmondtad, hol tartod a lelked, most ez is tudni szeretné.

– Hogy hova dugtam a lelkem? A tengerparton kószáló fehér réce tojásába rejtettem – mondta rőfnyi Vasgyúró.

Nosza, szaladt Kecsamös felesége, és megmondtá Vültaknak, a fehér kanca fiának. Vültak, a fehér kanca fia megkereste a

tengerparton kószáló récét, fogta és hirtelenjében zsebre vágta a tojását.

Hát ki más jön vele szembe keservesen sírva, mint a felesége.

– Mért sírsz? – faggatja Vültak, a fehér kanca fia a feleségét. – Magam vagyok itt. Fiad vagy lányod van?

Fiam.

– Hogyha fiad van, köss a hátára egy izzó parazsat, és ha rőfnyi Vasgyúró megkérdezi, mért rí a pulya, ezt feleld: „Már kétszer megmondtad, hol tartod a lelked, most ő is tudni szeretné” – tanácsolta Vültak a feleségének.

Hazaérkezik Vültak felesége a vízfordásból, beleönti a vizet a dézsába, és egy izzó parazsat köt a gyermeke hátára. Sírni kezd a pulya, s rőfnyi Vasgyúró tüstént megkérdi:

– Mért rí ez a fattyú?

Azt mondja erre Vültak felesége:

– Kétszer már úgyis megmondtad, hol van a lelked, ő is ezt szeretné tudni.

– Hogy hol az én lelke? A tengeren úszkáló vízimadár tojásában – mondta rőfnyi Vasgyúró.

Nosza, futott az asszony, s elmondta Vültaknak, a fehér kanca fiának:

– A tengeren úszkáló vízimadár tojásában tartja a lelkét.

Felkutatta Vültak, a fehér kanca fia a vízimadarat, zsebre vágta a tojást, s meg sem állt rőfnyi Vasgyúró házáig. Betoppant a szobába, hát rőfnyi Vasgyúró ott feküdt az ágyban.

– Hű! Itt az ellenségem, fel akar falni – mondta rőfnyi Vasgyúró, és fel akart kelni.

Kikapta erre Vültak, a fehér kanca fia a zsebéből a folyó partján kószáló réce tojását s összetaposta. Hanyatt vágódott rőfnyi Vasgyúró. De aztán megint fel akart kelni. Vültak, a fehér kanca fia erre összetaposta a tengeren úszkáló fehér réce tojását is, s rőfnyi Vasgyúró újra hanyatt vágódott, de még nem patkóit el egészen.

Fogta Vültak, a fehér kanca fia a folyón úszkáló vízimadár tojását, és arra is rátaposott Rőfnyi Vasgyúró kiadta erre a párját.

Vültak, a fehér kanca fia meg magéval vitte az asszonyokat. Az asszonyok megölték a gyerekeket, és otthagyták őket.

Mentek, mendegéltek, míg csak a lyuk szájához nem értek. Elsőnek Tölcsak feleségét húzták fel a lyukból: húzták, húzogatták, míg végtére is fent volt. Aztán Kecsamösnak, a Nap fiának a feleségét húzták fel; húzták, húzogatták, s ő is felérkezett. Aztán nekiláttak, hogy Vültaknak, a fehér kanca fiának a feleségét is felhúzzák. Húzták, húzogatták, s ő is felkerült. Majd Vültakot, a fehér kanca fiát kezdték felhúzni, már majdnem fent volt, mikor visszapottyant.

– Ha meg kell halnom, egy vasbölcső várjon odalent, ha nem, egy pihepárna – mondta Vültak, a fehér kanca fia.

Egy pihepárnára ereszkedett le. Ment, mendegélt s betámított egy asszonyhoz: nem volt nagyobb a ház, mint egy orsó, s füstje vékony, akár a fonál.

– Honnan, hová? – faggatta az asszony.

Így felelt erre Vültak, a fehér kanca fia:

– Azon töröm a fejein, hogyan tudnék a fényes napvilágra feljutni.

– Ha azon töröd a fejed, hogy tudnál feljutni a fényes napvilágra, nézd csak, ott játszik, játszadozik egy fekete meg egy fehér csikó, ha tudod, fogd meg a fehérét.

Felkerekedett a fehér kanca fia, s meg sem állt addig a helyig, ahol a csikók játszottak, ott aztán ácsorgott egy darabig s nézgelődött. Ám amikor a fehér csikó utón kapott, a feketét fogta meg. A fekete csikó aztán a fekete világba repítette.

– Ha meghalok, teremjen itt egy vasbölcső, ha nem, egy pihepárna – mondta Vültak, a fehér kanca fia.

S pihepárnára esett.

Ment, mendegélt, s beállított egy asszonyhoz: nem volt nagyobb a ház, mint egy orsó, s füstje vékony, akár a fonál.

– Honnan, hová? – érdeklődött az asszony.

– A fényes napvilágra szeretnék feljutni – szólt Vültak, a fehér kanca fia.

– Ott játszik egy fekete meg egy fehér kecskebak, fogd meg a fehérét, ha tudod!

Felkerekedett Vültak, a fehér kanca fia, s csak ott állt meg, ahol a fehér bak a feketével játszadozott. Állt, álldogált, nézelődött, és

amikor meg akarta fogni a fehér kecskebakot, a feketét kapta el. Hej, az meg a fekete világba lódította!

– Ha meghalok, teremjen itt egy vasbölcső, ha nem, egy pihepárna!

S pihepárnára zuhant.

Ment, mendegélt, s betoppant egy asszonyhoz: nem volt nagyobb a ház, mint egy orsó, s füstje vékony, akár a fonál.

– Honnan, hová – kérdezte az asszony Vültaktól, a fehér kanca fiától.

Így válaszolt Vültak:

– Szeretnék feljutni a fényes napvilágra.

– Nézd csak, ott játszadozik egy fekete meg egy fehér lúd, fogd meg a fehérét, ha tudod.

Kapta magát Vültak, a fehér kanca fia, odament, ahol a ludak játszadoztak, megtorpant s nézelődött. Hát amint meg akarta fogni a fehér ludat, a feketét kapta el. Az meg a fekete világba repült vele.

Azt mondja Vültak, a fehér kanca fia:

– Ha meghalok, teremjen itt egy vasbölcső, ha nem, egy pihepárna.

Pihepárnára pottyant.

Ment, mendegélt, s megállt egy nagy tölgyfa mellett. Egy fekete kígyó tekergőzött a tölgyfa körül. Nosza, rávágott Vültak, a fehér kanca fia a kígyóra. Akkorát vágott rá, hogy a kígyó tüstént megdőglött. Akkor aztán Vültak feltámasztotta, s felmászott rajta egy nőtény oroszlán kölykeihez. Az oroszlánkölykök menten elrejtették Vültakot az anyjuk elől.

– Emberszagot érzek. Ki járt itt? – faggatta kölykeit az anyaoroszlán, mikor hazaért.

– Hát olyan helyen laksz te, ahova ember beteheti a lábát? Menj le és nézz körül, anyánk – biztatták az oroszlánkölykök.

– Tán két fejem van? – kérdezte az anyaoroszlán.

– Eriggy csak le – kérlelték az oroszlánkölykök –, csuda jó dolog történt.

Lement az anyaoroszlán, s hogy leért, körülnéz és így szól:

– Fekete ellenségem fekszik itt holtan.

Visszamászott az anyaoroszlán a kölykeihez, s azok kérdezgették:

– Anyánk, ugye nem bántod, ha megmutatjuk neked?

– Eszem ágában sincs bántani – felelt az anyaoroszlán.

Mire az oroszlánkölyök megmutatták anyjuknak Vültakot, a fehér kanca fiát.

Az anyaoroszlán ekkor ráparancsolt Vültakra, a fehér kanca fiára:

– Szárítsd meg ezt a kígyót!

Vültak megszáritotta a kígyót, s aztán kapta magát, s felmászott az anyaoroszlánhoz.

Az meg felvitte Vültakot a fényes napvilágra.

Ment, mendegélt Vültak, bandukolt, baktatott, s végtére is betért egy öregasszonyhoz.

– Anyó, miféle lárma ez? – kíváncsiskodott.

– Hát – mondja az öregasszony –, Vültaknak, a fehér kanca fiának a felesége Vültak halotti torát üli.

Felkerekedett erre Vültak, és elment a fivéréihez, Kecsamöshöz és Tölcsakhoz. A felesége épp akkor ülte a halotti tort. Betoppant Vültak, evett a lepényből, és így szólt:

– Vigye manó a negyven-ötven napot!

Mire a felesége felismerte Vültakot.

A mese elszáll, én itt maradok.

A BAGOLY MEG A RÓKA

Volt egyszer egy bagoly. Fészket egy nyírfa tetejére rakta, s kiköltött három fiókát.

Odaállt a róka a nyírfa alá:

Hej, bagoly, tum, tum.

Dobd le egyik fiókád, tum, tum.

Ha felmászom,

Mind a hármat megeszem, tum, tum.

Ha lejövök,

Mind a hármat megeszem, tum, tum.

Ha kidöntöm a nyírfát.

Mind a hármat megeszem, tum, tum.

Dobd le egyik fiókád, tum, tum.

Sírt, zokogott a bagoly, de mi mást tehetett volna, ledobta egyik fiókáját. Szájába kapta a róka, futott vele a tengerpartra s megette.

Megvirradt, s a róka ismét odaállt a nyírfa alá:

Hej, bagoly, tum, tum.

Dobd le egyik fiókád, tum, tum.

Ha felmászom,

Mind a kettőt megeszem, tum, tum.

Ha lejövök,

Mind a kettőt megeszem, tum, tum.

Ha kidöntöm a nyírfát.

Mind a kettőt megeszem, tum, tum.

Dobd le egyik fiókád, tum, tum.

Sírt, zokogott a bagoly, de ledobta második fiókáját is. Eliszkolt vele a róka, leheveredett a tengerparton s felfalta, ül a bagoly a fészében, s keservesen zokog.

Egy szarka repül arra, s így kiált rá:

– Mért rísz, bagoly?

– Hogyne sírnék, hogyne rínék, mindjárt itt lesz a róka s rákezd:

Hej, bagoly, tum, tum.

Dobd le, dobd le fiókád, tum, tum.

Ha felmászom,

Megeszem a fiókád, tum, tum.

Ha lejövök,

Megeszem a fiókád, tum, tum.

Ha kidöntöm a nyírfát,

Megeszem a fiókád, tum, tum.

Dobd le, dobd le fiókád, tum, tum.

– A rókának nincsen keze, fa csúcsába hogy mászhatna? S fejszéje sincs: mivel döntené ki a fát? Fiókáiddal mért hizlalnád ökéimét? – szólt a szarka s tovaröppent.

Másnap reggel megint odasettenkedett a róka:

Hej, bagoly, tum, tum.

Dobd le, dobd le fiókád, tum, tum.

Ha felmászom,

Megeszem a fiókád, tum, tum.

Ha lejövök,

Megeszem a fiókád, tum, tum.

Ha kidöntöm a nyírfát,

Megeszem a fiókád, tum, tum.

Dobd le, dobd le fiókád, tum, tum.

– Abból nem eszel! – kiáltott le neki a bagoly. – Hisz nincs kezed, hogy felkapaszkodj hozzám, s fejszéd sincs, mivel döntenéd ki a fámat? Többször ugyan már nem jársz túl az eszemen!

– Csak a szarka árulkodhatott rám! – füstölgött magában a róka, s meg sem állt a tengerpartig. Ott aztán lefeküdt, s holtnak tetette magát.

Több se kellett a szarkának, odaröppült a rókához, és így cserregett:

– Cserr-cserr, a szemed is csupa háj, cserr-cserr, a farod is csupa háj! – s ki akarta vájni a szemét.

Erre várt csak a róka: megfogta a szarkát.

– Mért árulkodtál rám?

– Mért ne árulkodtam volna? – álmélkodott a szarka.

– Most agyoncsaplak!

– Ha agyoncsapsz, kutya bajom se lesz. Ha ram taposol, hajam szála, sem görbül meg. Ám ha három farktollamnál fogva odavágsz ehhez az odvas fatörzshöz, tüstént végem!

No, a róka sem volt rest: három farktollánál fogva teljes erejéből odacsapta a szarkát. Ki is szakadt rögvest a három farktoll, s ott maradt szépen a mancsában, a szarka meg, huss! elröpült.

– Jól felültettem a rókát, alaposan bevarrtam a fenekét! – kiáltott vissza röptében.

A mese elszáll, én itt maradok.

A HATTYÚLÁNY

Élt egyszer egy asszony meg egy ember. Volt egy legényfiuk is. Szántottak, vetettek, boronáltak. Zabföldjüket gyakran felkeresték a hattyúk. Gondolt egyet az asszony meg az ember, és csapdát állított a hattyúknak.

Beesteledett, ettek, ittak, nyugovóra tértek.

Megvirradt, felébredtek s elküldték a fiút: nézze meg, fogott-e hattyút a csapda.

Kiballagott a legény a zabföldre, s látja ám, egy hattyú van a csapdában. Több se kellett neki, nagy tüzet rakott fenyőgallyakból, s elégette a hattyúlány tollait, a lányt meg hazavitte, felöltöztette.

Beesteledett, ettek, ittak, nyugovóra tértek.

Megvirradt, felébredtek s vízért küldték újdonsült menyüket.

Jöttek a hattyúk, és így énekeltek:

*Jüksalcse, hattyúlány,
Hív apád, hív anyád!*

A hattyúlány így felelt:

*Kozsan fia, Kozsdemör
Elégette tollruhám,
Szárnyra kelni nem tudok.*

Nosza, mindegyik hattyú adott neki egy-egy tollat. A hattyúlány összeszedegette a tollakat, s a híd alá rejtette valamenynyit, vödrét telimerítette s hazament.

– Hol maradtál ilyen sokáig, kis menyem? – faggatta az öregasszony.

– Zavaros volt a víz, vártam, hogy kitisztuljon – felelte a hattyúlány.

Beesteledett, ettek, ittak, nyugovóra tértek.

Megvirradt, felébredtek s vízért küldték a hattyúlányt.

Alig ért a híd lábához, jöttek a hattyúk, és így énekeltek:

*Jüksalcse, hattyúlány,
Hív apád, hív anyád!*

A hattyúlány így válaszolt:

*Kozsan fia, Kozsdemör
Elégette tollruhám,*

Szárnyra kelni nem tudok.

Nosza, mindegyik hattyú adott neki egy-egy tollat. A hattyúlány összeszedegette s a híd alá rejtette valamennyit. Aztán telemerítette a vödrét és hazament.

– Hol voltál ilyen sokáig, kis menyem? – kérdezte az öregasszony.

– Zavaros volt a víz, vártam, hogy kitisztuljon – válaszolta a hattyúlány.

Beesteledett, ettek, ittak, nyugovóra tértek.

Megvirradt, felébredtek s vízért küldték a hattyúlányt.

Alig ért a híd lábához, rázendítettek a hattyúk:

Jüksalcse, hattyúlány,

Hív apád, hív anyád!

A hattyúlány így felelt:

Kozsan fia, Kozsdemör

Elégette tollruhám,

Szárnyra kelni nem tudok.

Nosza, mindegyik hattyú adott neki egy-egy tollat. A hattyúlány a híd alá rejtette valamennyit, vödrét telemerítette s hazament.

– Hol késtél ilyen sokáig, kis menyem? – vont a kérdőre az öregasszony.

– Zavaros volt a víz, vártam, hogy kitisztuljon.

Beesteledett, ettek, ittak, nyugovóra tértek.

Megvirradt, felébredtek s vízért küldték a hattyúlányt.

Alig ért a hídhöz, megtorpant s látja ám, valamennyi hattyú ott köröz felette.

Nosza, gyorsan levetkőzött, s magára tűzködté a tollakat. Tűzködté, tűzdelte, asszonyruháját meg rádobta egy fatönkre, s huss! elrepült a hattyúkkal.

Várták, várták odahaza, végtére is elindult a legény, hogy megkeresse. Ezüstkorbácsát is magával vitte, s mikor odaért a fatönkhöz, ütni-verní kezdte.

– Hej, te asszony! – kiáltozott, s nagyokat húzott a fatönkre.

Kidőlt a tönk, s a legény keserves sírásra fakadt.

Hullt a könnye, mint a záporosó, míg összeszedte a hattyúlány ruháit. Aztán hazabandukolt.

Még most is élnek, boldogulnak.

A mese elszáll, én itt maradok.

A PÓRUL JÁRT FURFANGOS

Font egy ember egy lóistrángot, s beállított véle egy asszonyhoz: nem volt nagyobb a ház, mint egy orsó, s füstje meg vékony, akár a fonál.

– Asszony, hova tegyem az istrángomat? – kérdezte, mihelyt betoppant.

– Tedd a tyúkólba – válaszolta az asszony.

Így is cselekedett. Ettek-ittak, s nyugovóra tértek.

Reggel felkeltek, s így szólt az ember:

– Én most odébbállok, anyó, csak az a bökkenő, hogy a tyúkjaid bepiszkították az istrángomat.

– Vígy magaddal egy tyúkot, s eriggy isten hírével! – búcsúzott tőle az asszony.

Megfogott az ember egy tyúkot, felkerekedett s betoppant egy másik asszonyhoz.

– Asszony, hova zárhatnám be a tyúkocskámat? – kérdezte, mikor betámított.

– Zárd be a rucaólba – felelte az asszony.

Ettek-ittak, s nyugovóra tértek.

Reggel, ahogy felkeltek, azt mondja az ember:

– Most pedig útra kelek.

Nézi a tyúkot, s látja ám, az bizony megdőglött.

– Asszony, a rucáid agyontaposták a tyúkomat! – panaszkodott.

– Vígy magaddal egy rucát, s isten áldjon! – szólt az öregasszony.

Megfogott az ember egy rucát s felkerekedett: ment, mendegélt, s beállított egy asszonyhoz.

– Asszony, hova zárhatnám be a rucámat? – kérdezte, mikor betoppant

– Zárd be a ludak közé – tanácsolta az asszony.

Így is cselekedett. Ettek-ittak, s nyugovóra tértek.

Reggel, mihelyt felkeltek, az ember cihelődni kezdett.

– Asszony – mondta –, a lúdjaid agyontaposták a rucámat.

– Víggy magaddal egy ludat, s eredj, amerre a szemed lát! – felelt az asszony.

Megfogott az ember egy ludat, s útnak indult. Elment egy másik asszonyhoz.

– Asszony, hova zárhatnám be a ludamat? – kérdezte, mikor beállított

– Dugd az ürüakolba – válaszolta az asszony.

– Jól van – egyezett bele az ember, és így is cselekedett Ettek-ittak, s nyugovóra tértek.

Reggel, mihelyt felkeltek, így szólt az ember:

– Tovább kell mennem, anyó. Csak az a bökkenő, hogy az ürüid agyontaposták a ludamat.

– Víggy magaddal egy ürüt, s fel is út le is út!

Így is tett az ember, s beállított egy másik asszonyhoz.

– Asszony, hova köthetném be az ürömét? – kérdezte, mikor betoppant.

– Kösd be az ökrök közé az istállóba!

– Jól van – mondta az ember, és így is cselekedett.

Beesteledett ettek-ittak, s nyugovóra tértek.

Reggel, mihelyt felkeltek, az ember szedelőzködni kezdett.

Nézi az ürüt s így szól:

– Asszony, az ökreid agyondöfködték az ürömét

– Víggy magaddal egy ökröt, s szedd a sátorfádat!

Ment bandukolt az ember, vezetgette az ökröt s megint csak beállított egy asszonyhoz.

– Asszony, hova köthetném be az ökrömet? – kérdezte, mikor betoppant

– Kösd be az istállóba, a fehér kanca mellé.

– Jól van – állt rá az ember, és így is cselekedett. Ettek-ittak, s nyugovóra tértek.

Reggel, mihelyt felkeltek, így szólt az ember:

– Ideje, hogy odébbálljak.

Kiment, hogy eloldja az ökröt, s látja ám, hogy a fehér kanca agyonrúgta.

– Asszony, a fehér kanca agyonrúgta az ökrömet – kesergett

– Vidd magaddal a fehér kancát s isten veled!

Több se kellett az embernek, kivezette a fehér kancát s útnak indult. Meg sem állt hazáig. Otthon aztán befogta a fehér kancát a szán elé, s ki az erdőbe!

Mihelyt odaért rázendített:

*Istrángomért tyúkot kaptam,
A tyúkért meg rucát kaptam,
A rucáért ludat kaptam,
A lúdért egy ürüt kaptam,
Az ürüért ökröt kaptam,
S az ökörért lovat kaptam.*

Odament hozzá egy mókus és megkérdezte:

- Apó, miféle szép dalt énekelsz te?
- Gyere, telepedj ide mellém, s még szebb nótát fújok neked.

Kapta magát a mókus, és odaült az ember mellé. Az öreg maga mellé ültette, felkerekedett s újból rázendített:

*Istrángomért tyúkot kaptam,
A tyúkért meg rucát kaptam,
A rucáért ludat kaptam,
A lúdért egy ürüt kaptam,
Az ürüért ökröt kaptam,
S az ökörért lovat kaptam.*

Arra szaladt egy nyúl.

- Apó, miféle szép dalt énekelsz te?
- Gyere, ülj ide mellém, s még szebb nótát fújok. Felugrott a nyúl a szánra, és odatelepedett az ember mellé.

Az öreg maga mellé ültette, majd folytatta útját, s újra rázendített:

*Istrángomért tyúkot kaptam,
A tyúkért meg rucát kaptam,
A rucáért ludat kaptam,
A lúdért egy ürüt kaptam,
Az ürüért ökröt kaptam,
S az ökörért lovat kaptam.*

Jött egy róka:

- Apó, miféle szép dalt énekelsz te?
- Gyere, kuporodj ide mellém, s még szebb nótát fújok neked.

Felkapaszkodott a róka, és odakuporodott az ember mellé, az meg maga mellé ültette és befedte. Azzal folytatta útját, és megint rázendített:

*Istrángomért tyúkot kaptam,
A tyúkért meg rucát kaptam,
A rucáért ludat kaptam,
A lúdért egy ürüt kaptam,
Az ürüért ökröt kaptam,
S az ökörért lovat kaptam.*

Arra kullogott egy farkas:

- Apó, miféle szép dalt énekelsz te?
- Gyere, telepedj ide mellém, s még szebb nótát fújok.

Felmászott a farkas, s leült az öreg mellé, az meg maga mellé ültette, folytatta útját, és ismét rázendített:

*Istrángomért tyúkot kaptam,
A tyúkért meg rucát kaptam,
A rucáért ludat kaptam,
A lúdért egy ürüt kaptam,
Az ürüért ökröt kaptam,
S az ökörért lovat kaptam.*

Arra cammogott egy medve:

- Apó, miféle szép dalt énekelsz te?
- Gyere, ülj ide mellém, fújhatok még szebb nótát is.

Felkapaszkodott a medve, s letelepedett az ember mellé.

Szánkóztak, szánkóztak, egyszerre csak eltörött a szánkórúd.

– Eredj, mókus, vágj egy szánkórudat, aztán gyere vissza! – mondta az ember a mókusnak.

Elment a mókus szánkórudat vágni, és egy fenyőtobozzal tért vissza.

– Ez neked szánkórúd? – kérdezte az ember, s útnak indította a nyulat:

– Eredj, nyúl, vágj egy szánkórudat, aztán gyere vissza.

Futott a nyúl, és egy nyírfagallyacskát hozott a szájában.

– Ez neked szánkórúd? – kérdezte az ember. – Eredj, róka, vágj egy szánkórudat, aztán gyere vissza.

Elindult a róka, és egy botocskát kapott a fogai közé, s azt hozta.

– Ez neked szánkórúd? – kérdezte az öreg. – Eredj, farkas, vágj egy szánkórudat, s hozd ide.

Szaladt a farkas, és egy csontot hozott a szájában.

– Ez neked szánkórúd? – kérdezte az öreg. – Eredj, medve, vágj egy szánkórudat, s hozd ide.

Elment a medve, és egy jókora fatörzset hozott.

– Ez neked szánkórúd? – kérdezte az öreg. – Várjatok csak egy csöppet, magam megyek, de el ne csámborogjatok innen! – s azzal elment, hogy egy szánkórudat vágjon.

Több se kellett az állatoknak, felfalták a fehér kancát, a bőrét kitömték, s úgy fogták a szán elé.

Vágott az öreg egy szánkórudat, jön, felerősíti s befogja elé a fehér kancát, felmászik a szánkóra, rácserdít az ostorával a kancára, mire az földre rogyott.

A mese elszáll, én itt maradok.

EZÜSTFEJŰ PAZI

Élt egyszer egy öregember meg egy öregasszony. Az öregember egyre azon búslakodott, hogy nincs fiuk. Kiballagott egyszer az erdőre fáért. Leült, hogy harapjon valamit. Aztán inni ment a patakhoz. Amint a víz fölé hajolt, a Víziszellem hirtelen megmarkolta a szakállát.

– Ereszd el a szakállam! – rimánkodott az öregember.

– Csak akkor eresztem el, ha megígéred, hogy nekem adod ezüstfejű Pazit.

– Jól van, legyen a tiéd! – állt rá az öreg.

Hazabandukolt, s nemsokára fiúgyereket szült neki a felesége.

Egynapos korában akkora volt a kölyök, mintha egyesztendős, kétnapos korában, mintha kétesztendős, háromnapos korában, mintha háromesztendős lett volna.. Deli szép szál legénnyé serdült.

Ám az öregember egyre csak szomorkodott.

– Te meg mért lógatod az orrod? – faggatta-vallatta a felesége.

– Hogyne lógnám, mikor odaígértem a fiunkat a Víziszellemnek.

– Máris indulok, idesapám! – szólt közbe a legény.

– Eriggy, fiam, eriggy!

Felkapott a legény egy kantárt.

– Rázd meg jól azt a kantárt! – biztatta az apja.

Alighogy megrázta, ott termett egy lovacska. Nosza, ugrott a legény, felnyergelte a lovat, a hátára pattant, egyet-kettőt suhintott az ostorával, és már vágatott is.

Útközben asszonyokkal találkozott. Elnyargalt mellettük. Lányok jöttek szembe. Megsarkantyúzta a lovát. Férfiak kerültek útjába. Még nagyobb vágta fogott. Csak akkor fordult hátra, mikor már jól maga mögött hagyta őket, s nagyot nevetett.

Hiába fente rá a fogát a Víziszellem, nem tudta elcsípni.

Közben egy fenyőfához ért a legény, és felmászott a csúcsába.

A Víziöreg meg kitepte egyik ujját, kirántotta egyik fogát, az ujjából fejszenyelet, a fogából fejszevasat fabrikált, s neki a fenyőnek! Vágta, vágta a nagy fát, míg alaposan kifáradt.

Arra cammogott egy medve:

– Fáradt vagy már, öreg, ide azt a fejszét! Hadd segítsek neked! – dörmögte.

Odaadta neki a fejszét a Víziszellem, s nyomban elaludt. A medve meg a tóba hajította a fejszét és odébbállt.

Felébredt a Víziszellem, kereste a fejszét, de sehol sem találta. Nosza felhörpintette a tó vizét, aztán kiköpte, s a földre pottyant a fejsze.

Felkapta s újból nekiesett a fának. Vágta, vágta, s megint csak elfáradt.

Arra kullogott egy farkas:

– Fáradt vagy már, öreg, majd vágom helyetted!

A Víziszellem a farkas markába nyomta a fejszét, és már hortyogott is.

Erre várt csak a farkas. A tóba hajította a fejszét és elinalt.

Talpra szökött a Víziszellem, kereste a fejszét, de csak nem találta. Nosza felhörpintette a tó vizét, aztán kiköpte, s a földre pottyant a fejsze.

Nekiveselkedett újra a Víziszellem, s vágta, vágta a fenyőt, de ismét csak kifáradt.

Odasompolygott hozzá egy róka:

– Fáradt vagy már, öreg, segítek neked!

Odaadta fejszójét a Víziszellem, s menten elbóbiskolt. Több se kellett a rókának, a tóba hajította a fejszét és eliszkolt.

Felserkent a Víziszellem, kereste a fejszét, de annak megint nyoma veszett. Nosza, felhörpintette a tó vizét, aztán kiköpte, s a földre pottyant a fejsze.

Nekigyürkőzött újból, s vágni kezdte a fenyőt.

Hirtelen egy mókus termett előtte:

– Fáradt lehetsz már, öreg, ide azzal a fejszével!

– Az első is becsapott, a második is rászédett, a harmadik is felültetett, te vagy ma a negyedik, aki lóvá akar tenni! – fortyant fel a Víziszellem.

– Dehogyan akarok én lóvá tenni, öreg. Azok az égvilágon semmihez sem konyítottak, én meg mindenhez értek.

Átnyújtotta fejszójét a Víziszellem, s tüstént elszundított. A mókus meg a fenyőfa legcsúcsába kúszott a fejszével.

Talpra szökött a Víziszellem, s sehol sem találta a fejszét. Nosza, felhörpintette a tó vizét, aztán kiköpte, ám a fejsze csak nem került elő.

Kitépte második ujját is, kirántotta második fogát is a Víziszellem, új fejszét fabrikált s neki a fenyőnek!

Már dőlt, dőledezett a nagy fa.

– Mit kuporogsz még mindig odafent? – kiáltott rá a mókus ezüstfejű Pazira. – Mindjárt felfal a Víziszellem. Fohászkodj Aktovihoz!

– Aktovi, Aktovi, ereszd le vasláncodat! – fohászkodott a legény.

Aktovi leeresztette vasláncát. Pazi meg kiszakított egy fűrtöt a hajából, a fenyő csúcsára csavarta, s a vasláncon felkapaszkodott az égbe.

Kidőlt a fenyő. Odarohant a Víziszellem, és felfalta a hajfűrtöt.

– Tyű! De jó íze volt, kár hogy nincs több belőle! – rikkantotta, és elmerült a tóban.

A mese elszáll, én itt maradok.

A RÓKA ES A CINEGE

A róka meg a cinege hajdanában igen jó cimborák voltak.

Nagyon megéhezett egyszer a róka, s fürkészett, szimatolt, mit tudna felfalni, de nem talált semmit. Kapta magát, s kora reggel beállított a cinegéhez:

– Édes egy komám, kopog a szemem az éhségtől, nem tudnál egy kis harapnivalót szerezni?

– Gyerünk! – így a cinege. – Szerzek én neked harapnivalót.

Felkerekedtek. A cinege meghagyta a rókának, hogy a rozstáblában lopakodjék előre, jómaga pedig a kocsúton ugrabugrált.

Szembejött egy asszony, vállán vízfordórúd: ennivalót vitt a mezőre. Az egyik edényben metélt tészta volt, a másikban meg tej.

Észrevette a cinegét, nosza, lerakta az edényeket az útra, s utána iramodott: agyon akarta csapni a vízfordórúddal.

Erre várt csak a róka: az asszony háta mögött utolsó szálig megette a tésztát, és belefetyelte a tejet

Mikor a cinege látta, hogy jóllakott a róka, felröppent a kocsútról, az asszony meg ott maradt az üres edényekkel.

– No, kincsem-cimborám – szólította meg a róka a cinegét mikor megint összetalálkoztak –, most hogy már megtömtem a bendőmet nevetni szeretnék. Kacagtass meg istenigazából!

– Jól van – egyezett bele a cinege, és egy csűrbe vezette a rókát ahol heten csépeltek.

Fogta magát a cinege, s rátelepedett az egyik cséplőinukás feje búbjára. Észrevette ezt a szomszédja, s odasózott egyet a cséphadarójával. Holtan rogyott a földre a cséplőmunkás, a cinege meg átült a szomszéd fejére. A róka ezalatt a csűr közelében üldögélt, s csak úgy rázta a nevetés.

– Nicsak, egy madár! – kiáltott fel ekkor az egyik cséplő. – Agyoncsapom – s jót húzott a cimborája fejére. Az is szörnyethalt. Ugyanígy jártak a többiek is, a hét cséplőmunkás közül egyetlenegy maradt csak életben. A cinegének viszont haja szála sem görbült meg.

– No, kincsem-cimborám – mondta aztán a róka a cinegének –, jóllakattál, megnevettettél, most már csak egyetlen kívánságom van: ijessz rám.

– Rendben van! – kiáltott fel a cinege. – Gyerünk ki az utcára!

Ki is mentek. A cinege feltelepedett egy kiskapu tetejére, a róka meg a kapufélfa tövében húzta meg magát.

– Csi, csi, csi, csi, kosztirik! – zendített rá a cinege.

– Mit énekelsz? Csak nem a kopókat hívod? – így a róka.

– Ugyan már, másfajta nóta ez! – vigasztalta a cinege.

Üldögéltek egy darabig, aztán a cinege újra rázendített:

– Csi, csi, csi, csi, kosztirik!

– Mit énekelsz? Csak nem a kopókat hívod? – ijedezett a róka, és reszketett, mint a nyárfalevél.

– Ugyan, másfajta nóta ez!

Kisvártatva két hatalmas komondor ugrott elő a kapu mögül, s neki a rókának. Futott a róka, ahogy a lába bírta, a kutyák meg utána! Alig tudta megmenteni az irháját. A cinege pedig kapta magát, fölröppent a kiskapuról, és meg sem állt az erdőig.

– No, kincsem-cimborám, köszönöm a hozzám való jószágodat – hálálkodott a róka a cinegének, mikor megint összeakadtak. – Jóllakattál, megnevettettél és alaposan rám ijesztettél: most aztán elválnak az útjaink; járd te is a tiédet, én is járom a magamét.

Azóta nem barátkozik a róka a cinegével.

A GONOSZ MOSTOHA

Élt egyszer egy asszony és egy ember. Egy fiuk meg egy lányuk volt. Az asszony meghalt, az ember újra megnősült. Ágynak esett egyszer az új asszony, és így szólt a férjéhez:

– Eriggy el, öreg, a vajákos asszonyhoz, s jósoltass véle. De ne a legrövidebb úton menj, hanem kerülővel.

Jókorát került az ember, az asszony meg leugrott a kemencéről, fehér inget, fehér nadrágot vett fel, s a legrövidebb úton futott a hídhöz. Jól meg is előzte a férjét.

– Asszony, beteg a feleségem, mondd meg, mitévő legyek – szólította meg az ember, amikor odaért

Az asszony úgy tett, mintha varázsolna, aztán hirtelen-váratlan megkérdezte:

– Fiad is meg lányod is van az első feleségedtől, ugye?

– Van bizony! – válaszolt az ember.

– Ha feláldozod a fiad, meggyógyul a feleséged.

– Jól van! – állt rá az ember. – De mondd csak, mért hasonlítasz annyira a feleségemhez?

– A testvérnénje vagyok, ha nem tudnád. Most pedig eriggy haza, fiam, de ne a legrövidebb úton menj, hanem kerülővel.

Nagy vargabetűt csinált az ember, az asszony meg csak rágta a füstös bodzát és futott egyenest haza. Otthon aztán kibújt gyorsan a fehér ingből, lerúgta a fehér nadrágot és felmászott a kemencére.

Hazaért az ember.

– No, öreg, jósoltattál a vajákos asszonnal?

– Igen.

– Mit mondott?

– Rám parancsolt, hogy áldozzam fel Jandolét, az első feleségemtől született fiamat. „Ha feláldozod, meggyógyul a feleséged” – így mondta.

Befűtetett az asszonnal a fürdőházba. Mikor már jó meleg volt, így szólt az asszony a férjéhez:

– Kész a fürdő, öreg!

Tüstént megfürödtek, s fehér inget, fehér nadrágot vettek magukra, mindent előkészítettek, ami csak az áldozat

bemutatásához szükséges, befogtak, magukkal vitték Jandolét, a fiukat, s az erdőbe érvén, nagy tüzet raktak. Pikéj, a lányuk, ráállt egy fehér kendőre, az apa s a mostoha meg odaléptek a tűz mellé, és megölték Jandolét, s a húsát feltették főni. Mikor puhára főtt, leemelték az üstöt a tűzről, s az apa imádkozni kezdett. Aztán evéshez láttak, és Pikéj a keblébe rejtette Jandole egyik csontját. Majd felcihelődtek, hazaindultak.

– Apám, le kell szállnom – mondta egyszer csak Pikéj, leugrott a szekérről, s ott maradt. Az apa s a mostoha hazaszekereztek szépen, a lány meg odaállt egy tölgyfa elé, és így énekelt:

*Nyílj meg, nyílj meg, öreg tölgy,
Hadd rejtsem el Jandole csontját!*

Megnyílt a tölgyfa, Pikéj a hasadékba dugta Jandole csontocskáját, s újra rázendített:

*Tölgyfa, tölgyfa, zárulj be,
Elrejtettem Jandole csontját.*

Gyorsan bezárult a tölgyfa, s a lány hazasietett

– Hol kujtorogtál ilyen sokáig, kislányom? – faggatta az ember.

– Földiepret találtam, azt csipegettem – füllentett a lány.

Beesteledett, nyugovóra tértek. Megvirradt ettek-ittak.

– Édesapám, temérdek földiepret találtam tegnap, megyek csipegetni – mondta a lány, és fehér inget, fehér nadrágot vett magára, odament a tölgyfához, és így énekelt:

*Nyílj meg, nyílj meg, öreg tölgy,
Hadd nézzem meg Jandole csontját!*

Megnyílt a tölgyfa, s Pikéj látja ám, gyűlnek, egyre gyűlnek Jandole csontjai.

S Pikéj így dalolt:

*Tölgyfa, tölgyfa, zárulj be,
Megnéztem már Jandole csontját.*

Bezárult a tölgyfa, s a lány hazatért.

– Merre jártál, kislányom? – kérdezgette az apja. – Már nagyon vártunk.

– Rengeteg földiepret találtam tegnap, de, úgy látszik, már leszedték.

Beesteledett, ettek-ittak, s nyugovóra tértek. Megvirradt, felkeltek, s a lány megint azt füllentette az apjának, hogy eprészni

megy. Fehér inget, fehér nadrágot vett magára, és elment a tölgyfához:

*Nyílj meg, nyílj meg, öreg tölgy,
Hadd nézzem meg Jandole csontját!*

Megnyílt a tölgyfa, s Pikéj látja ám, együtt van már Jandole valamennyi csontja, és véres tajték buggyan ki fivére száján.

Nosza, rázendített Pikéj:

*Tölgyfa, tölgyfa, zárulj be,
Megnéztem már Jandole csontját.*

Hazament a lány.

Beesteledett, ettek-ittak, s nyugovóra tértek. Reggel, alighogy felkeltek, a lány újra fehér inget, fehér nadrágot vett magára, odament a tölgyfához, és így énekelt:

*Nyílj meg, nyílj meg, öreg tölgy,
Hadd nézzem meg Jandole csontját!*

Megnyílt a tölgyfa, s a lány egy nagyot kiáltott:

– Nincs itt Jandole! – Aztán rázendített:

*Tölgyfa, tölgyfa, zárulj be,
Megnéztem már Jandole csontját.*

Azzal fogta magát s hazament. Jandole meg két pólyát meg egy tűvel teli szitát vett magához, s felmászott egy magas hegy csúcsába, s onnan leereszkedett apja házának a tetejére és rázendített:

*Megölt, meggyilkolt apám,
Felfalt gonosz mostohám!*

– Mi az? – jött ki az apja. – Csak nem az ördög üvöltözik idekint? – s kergetni kezdte a fiút. Az meg hirtelen rádobta a két pólyát, s meghalt az öreg.

A fiú meg újból rázendített:

*Megölt, meggyilkolt apám,
Felfalt gonosz mostohám!*

Kirohant erre a mostoha:

– Miféle veszett ördög óbégat idekint? Tán csak nem a fiunk?

Több se kellett a fiúnak, a mostohára borította a tűket, s az asszony tüstént szörnyethalt.

Jandole meg újra rázendített:

*Megölt, meggyilkolt apám,
Felfalt gonosz mostohám!*

Egy darabig fülelt, hallgatózott Pikéj, aztán így kiáltott ki a fiúnak:

– Ha a fivérem vagy, ereszkedj le az eszterhéra, s ott énekelj!
Leereszkedett Jandole az eszterhéra, és így énekelt:

*Megölt, meggyilkolt apám,
Felfalt gonosz mostohán!*

– Ha a fivérem vagy, szállj az ablakomra, és ott énekelj – kérlelte a lány.

Jandole hát húgocskája ablakára szállt, és így énekelt:

*Megölt, meggyilkolt apán,
Felfalt gonosz mostohám!*

– Ha a fivérem vagy, telepedj a rokkám küllőjére, és ott énekelj! – hívta, hívogatta Pikéj.

Rátelepedett Jandole a rokka küllőjére, és így énekelt:

*Megölt, meggyilkolt apám,
Felfalt gonosz mostohám!*

– Ha fivérem vagy, ülj a guzsalyomra, és ott énekelj! – csalogatta Pikéj.

Jandole ráült a guzsalyra, és így énekelt:

*Megölt, meggyilkolt apám,
Felfalt gonosz mostohám!*

Nosza, felkapta a lány a guzsalyt, az ajtóhoz vágta, s előtte termett Jandole – anyaszült meztelenen.

Pikéj egykettőre felöltöztette.

És addig éltek, míg meg nem haltak.

A mese elszáll, én itt maradok.

A CSUDAERŐS FIÚ

Élt egyszer egy asszony meg egy ember. Volt egy fiuk is. Egynapos korában akkora volt, mintha egyasztendős, kétnapos korában, mintha kétasztendős, tizenkét napos korában meg, mintha tizenkét esztendős lett volna. Mihelyt ily módon betöltötte a tizenkettedik életévét, elküldte az apját, kovácsoltasson neki egy íjat meg egy nyílveesszőt.

– Másfél pudot nyomjon a nyíl, s az íj se legyen egy pud harminc fontnál könnyebb! – kötötte apja lelkére.

Hazahozta az apa a kovácstól az íjat meg a nyílveesszőt, s odaadta a fiúnak.

– Apám, anyám, kimegyek játszani! – mondta a legényke, s azzal odaállt a gyerkőcök elé és rázendített:

*Kisgyerekek, nagygyerekek,
Hadd játsszak én is veletek!*

– Nem addig van az! – kiabáltak a gyerkőcök. – Lődd ki szépen a nyilad a levegőbe, s feküdj hanyatt, s kapd el a fogaddal.

Nosza, kilőtte a nyílveesszőt, s elkapta a fogával.

– Most mér játszhatok? – kérdezte aztán.

– Szó sincs róla! – így a gyerekek. – Ám ha fel bírsz jönni a tó jege alól, beállhatsz közénk.

Lenyomták a fiút a jég alá, mire ő felemelte a jégpáncélt és előbukkant

– Most már játszhatok?

– Hogyisne! De ha egy sziklát ízzé-porrá zúzol a lábaddal, közénk állhatsz.

Belerúgott a fiú a sziklába, és ízzé-porrá zúzta. Ám a földről már nem tudott feltápáskodni. Tizenkét erejéből csak egy maradt

Megragadták és az urak elé hurcolták:

– Nem bírt lábra állni, tizenkét erejéből csak egyetlenegy maradt! – kiáltozták.

– Ássatok íziben egy negyvenegy öl mélységű gödröt! – parancsoltak az urak a szolgákra.

Megásták a szolgák a negyvenegy öl mélységű gödröt, megkötözték a fiú kezét, lábát, behajították a gödörbe s odébbálltak.

Egy varjú repült arra.

– Hej, varjú, varjú! – szólította meg a fiú. – Vidd hírül anyámnak, apámnak, hogy jártam.

– Kár-kár, a szemed is csupa háj, kár-kár, a farod is csupa háj! – károgtatja a varjú és elrepült.

Majd egy szarka röppent arra.

– Hej, szarka, szarka, vidd hírül anyámnak, apámnak, hogy jártam – kérlelte a fiú.

– Cserr-cserr, a szemed is csupa háj, cserr-cserr, a farod is csupa háj! – cserregett a szarka is s tovaszállt.

Aztán egy vadlúd repült arra.

– Hej, vadlúd, vadlúd, vidd hírül anyámnak, apámnak, hogy jártam – rimánkodott neki a fiú. – Hozzanak magukkal negyvenegy ráspolyt s ugyanannyi ökröt

Szállt, repült a vadlúd, s így szólította meg az embert és az asszonyt:

– Apó, anyó, negyvenegy ráspolyt s ugyanannyi ökröt kér a fiatalok. Ott fekszik a negyvenegy öl mélységű gödör fenekén.

– Megfehéredtek már a mi fiunk csontjai – sóhajtozott az ember meg az asszony, s elkergették a vadludat.

Kapta magát s visszarepült a fiúhoz.

– Apád, anyád nem hiszi, hogy életben vagy.

– Gyere, szállj le ide hozzám, hadd írjak a szárnyadra! – kérlelte a fiú.

Leereszkedett a vadlúd a fiúhoz, s hagyta, hogy a szárnyára firkantson valamit.

– Most már, remélem, eljönnek! – füstölgött magában a fiú.

Visszarepült a vadlúd a fiú szüleihez, és így szólt:

– Negyvenegy ráspolyt és ugyanannyi ökröt kér a fiatalok. Ott fekszik a negyvenegy öl mélységű gödör fenekén. Ha nekem nem hisztek, olvassátok el, atnit a szárnyamra írt!

Nézte, nézegette az ember meg az asszony a vadlúd szárnyát s rajta a fiuk írását, végül is felkerekedtek. Negyvenegy ráspolyt és ugyanannyi ökröt vittek magukkal. Alig értek oda, meglátták őket a szolgák, futottak, ahogy a lábuk bírta, s jelentették az uraknak:

– Itt vannak a fiú szülei: negyvenegy ráspolyt és ugyanannyi ökröt hoztak magukkal.

– Szórjatok szemetet a gödörbe! – adták ki a parancsot tüstént az urak.

Nekigyürkőztek a szolgák, s szórták-hányták lefelé a tenger sok szemetet. A fiú szüleinek épp csak anyyi idejük volt, hogy ledobják a negyvenegy ráspolyt, máris színültig telt a gödör.

Hazament az asszony meg az ember. Megülték a fiuk halotti torát.

A legényke meg ezalatt kimászott a gödörből, s útnak eredt. Ment, mendegélt, míg csak haza nem ért. Épp a saját torára toppant be. Levetette magát egy székre, s tört egy darabot a kenyérből.

– Ördög vigye a torotokat! – rikkantott egy nagyot, és evett tovább.

Több se kellett az embernek, nekiesett s jól elagyabugyálta. Közben a fiú fejről lepottyant a kucsma, és az apa ráismert a fiacskájára.

Most is élnek, vigadoznak.

A mese elszáll, én itt maradok.

A KAPZSI ASSZONY

Éli egyszer egy ember meg egy asszony. Egy lányuk is volt. Meghalt az asszony, s az apa újra megnősült. Az új asszonynak is volt egy lánya.

Mikor egyszer az ember az erdőre készülődött, így szólt hozzá az édeslánya:

– Hadd menjek én is!

Elindultak hát kettesben az erdőre, s mikor odaértek, rengeteg földiepret találtak.

– Kiscselédem – fordult az apa a lányához –, maradj itt szépen, eprézzgess, addig én elmegyek tetőzsindelynek valót hasítani. Arra keress, ameiről, kopp-kopp, a fejszém csattogását hallod.

A lány ott maradt eprézni, az apa meg bement a sűrűbe. Kiszemelt egy fenyőfát, jókora dorongot kötött egyik ágára, hadd himbálózzon, hadd kopogjon-csattogjon ott, s azzal fogta magát s hazament.

Szedte, szedte a kislány az epret, és mikor már úgy vélte, eleget szedett, apja keresésére indult. Arrafelé vette útját, amerről a fejszecsattogást hallotta, s oda is ért a fenyőfához. Az ám, de apja nem volt ott: a szél verdeste a dorongot a fenyőfa törzséhez.

Kapta magát a lány, s felmászott a fenyőfa csúcsába.

Egyszerre csak hét vadkecske rontott ki a sűrűből: egyik szarvuk ezüstműből volt, a másik meg színaranyból.

– Mi csattog itt? – hegyezte a fülét az egyik vadkecske.

– Én semmit sem hallok! – mondta a másik. – Hát te?

– Én sem! – így a harmadik.

Erre egymásnak rontottak, egyet halálra döfködtek; a többi hat meg elvágatott.

Több se kellett a lánynak: lemászott a fenyőfa csúcsáról, megnyúzta gyorsan a vadkecskét, s a bőrrel újra felkúszott a fára, s egyik ágra akasztotta.

Kisvártatva visszajött a hat vadkecske: egyik szarvuk ezüstműből volt, a másik meg színaranyból.

– Mi csattog itt? – kapta fel hirtelen a fejét az egyik vadkecske.

– Én semmit sem hallok! – mondta a másik. – Hát te?

– Én sem! – így a harmadik.

Erre egymásnak rontottak, egyet halálra döfködtek; a többi öt meg elvágatott.

Több se kellett a lánynak: lemászott a fenyőfa csúcsáról, megnyúzta gyorsan a vadkecskét, s a bőrrel újra felkúszott a fára, és egy másik ágra akasztotta.

Visszajött az öt vadkecske: egyik szarvuk ezüsből volt, a másik meg színaranyból.

– Mi csattog itt? – hallgatózott az egyik vadkecske.

– Én semmit sem hallok! – mondta a másik. – Hát te?

– Én sem! – így a harmadik.

Erre egymásnak rontottak, egyet halálra döfködtek; a többi négy meg elvágatott.

Erre várt csak a lány, lemászott gyorsan a fenyőfa csúcsáról, megnyúzta a vadkecskét, s a bőrrel újra felkúszott a fára, s egyik ágra akasztotta.

Hej, hogy csillogott-villogott az ezüstös-aranyos kecskebőr a fenyőágon!

– Eredj, apjuk, keresd meg a lányod! – mondta a mostoha a férjének.

– Jól van, no, máris megyek! – cihelődött fel az apa, s befogott, hívta a kiskutyáját, s útnak indultak.

Odaérnek: a fenyőfa csúcsa csak úgy ragyog, tündöklük a tömérdek ezüsttől, aranytól.

A lány meg hajigálja ám lefelé a fa tetejéről a kecskebőröket, végül jómaga is lemászik, és már dobálják is szekérre az irhákat.

– Fuss, kutyuskám, a mostohához, és csak ennyit mondj neki: „Tenger kincset hoz a lányod, nosza, főzz sört, süssél lepényt!” – küldi előre az apa a kiskutyát.

Fut, lohol a kiskutya, ahogy a lába bírja, és már messziről kiabál:

– Tenger kincset hoz a lányod, nosza, főzz sört, süssél lepényt!

A mostoha jól összeszidta, elpáholta a kiskutyát.

Szaladt a kutya a gazdájához, s így kesergett:

– Jaj, de elagyabugyáll a mostoha!

– Eredj haza, kutyuskám, s jelentsd, hogy mindjárt otthon leszünk! – küldte vissza ismét az apa.

– Tenger kincset hoz a lányod, nosza, főzz sört, süssél lepényt!
Tüstént itthon lesznek! – kiabálta a kiskutya.

A mostoha erre jól leteremtette, ellazsnakolta, megkergette.

Hazaérkezett az apa meg a lánya, s behordták a kunyhóba a vadkecskebőröket s felaggatták. Csak úgy csillogott-villogott rajtuk a sok arany, ezüst.

A mostoha étellel-itallal kínálta, az apa meg a díszhelyre, a ládára ültette a lányt.

– Vidd ki, apjuk, az én lányomat is az erdőbe! – bökte egyszer csak ki a mostoha.

Kiballagott hát az apa a lánnyal az erdőre.

– Szedj epret, kiscselédem, én addig elmegyek tetőzsindelynek valót hasítani! – fordult az apa egyszer csak a mostohalányához. – Arra keress, amerről, kopp-kopp, a fejszém csattogását hallod!

Szedte, szedegette a lány az epret, s mikor már úgy gondolta, eleget szedett, apja keresésére indult.

Az ám, de apja nem volt ott.

Kapta magát a lány, s felmászott a fenyőfa csúcsára.

Jött a négy vadkecske: egyik szarvuk ezüsből volt, a másik meg színaranyból.

– Mi csattog itt? – hegyezte a fülét az egyik vadkecske.

– Én semmit sem hallok! – mondta a másik.

– Én sem! – így a harmadik.

Nekiveselkedett erre a négy vadkecske, s addig-addig kaparták a földet a fenyőfa körül, míg ki nem dőlt a nagy fa. Akkor aztán felfalták a lányt, s befutottak a sűrűbe.

– Eredj, apjuk, keresd meg a lányom! – mondta a mostoha a férjének.

– Jól van, no, máris indulok! – szedelőzködött fel az ember, s befogott, hívta a kiskutyáját, kerített egy hársfaháncsból font kast, s útnak eredtek.

Odaérnek: s látják ám, a lányból már csak a csontjai maradtak. Berakta az ember a kasba a csontokat, és már indult is haza.

– Szaladj, kulyuskám, s csak ennyit mondj az asszonynak: „Főzz sört, süss lepényt, mindjárt itthon lesznek a lányod csontjai” – küldte előre a kiskutyát.

Futott a kiskutya hazáig, s elmondta a mondókáját, mire a mostoha jól elnásángolta s megkergette.

Visszaloholt a kiskutya a gazdájához.

– Eredj, kutyuskám, s jelentsd, hogy egykettőre otthon leszünk!
– küldte haza újból az ember.

Szaladt a kiskutya, és már messziről kiabálta:

– Nosza, főzz sört, süssél lepényt, holtan hozzák a leányod!

Eldöngetle a mostoha a kiskutyát, s jól megkergette.

Hazaért az ember, s bevitte a kunyhóba a lány csontjait.

A mostoha gyertyái gyújtott, s keserves sírásra fakadt.

Az apa is sokáig gyászolta mostohalányát.

Még most is élnek, boldogulnak.

A mese elszáll, én itt maradok.

KI AZ ERŐSEBB

Futott a nyúl a jégen, megcsúszott, elesett és megütötte a fejét.

– Jég, erős vagy te? – kíváncsiskodott.

– Erős vagyok.

– Ha erős lennél, nem olvasztana fel a napsugár.

„Úgy látszik, a nap erősebb” – gondolta a nyúl, s futott a naphoz.

– Nap, erős vagy te?

– Erős vagyok.

– Ha erős lennél, nem takarna el a felhő.

„Úgy látszik, a felhő erősebb” – gondolta a nyúl, s futott a felhőhöz.

– Felhő, erős vagy te?

– Erős vagyok.

– Ha erős lennél, nem kergetne meg a szél.

„Úgy látszik, a szél erősebb” – gondolta a nyúl, s futott a szélhez.

– Szél, erős vagy te?

– Erős vagyok.

– Ha erős lennél, a hegy nem maradna a helyén, ha ráfújsz.

„Úgy látszik, a hegy erősebb” – gondolta a nyúl, s futott a hegyhez.

– Hegy, erős vagy te?

– Erős vagyok.

– Ha erős lennél, az egér nem rágná lyukat az oldaladba.

„Úgy látszik, az egér erősebb” – gondolta a nyúl, s futott az egérhez.

– Egér, erős vagy te?

– Erős vagyok.

– Ha erős lennél, nem rettegnél a macskától.

„Úgy látszik, a macska erősebb” – gondolta a nyúl, s futott a macskához.

– Macska, erős vagy te?

– Erős vagyok.

– Ha erős lennél, nem félnél a vénasszonytól.

„Úgy látszik, a vénasszony erősebb” – gondolta a nyúl, s futott a vénasszonyhoz.

– Anyó, erős vagy te?

Több se kellett a vénasszonynak, felkapta a piszkavasat, és a nyúl fülére csapott vele. Azóta fekete a nyúl füle. Aztán a farkára sózott egyet. Azóta kurta a nyúl farka. Majd a hamuzó seprűt ragadta meg, s jót húzott vele a nyúlra. Azóta szürke nyáron a nyúl szőre.

AZ ÖRDÖG GÚNYÁJA

Kiment egyszer egy ember az erdőbe vadászni. Mihelyt megérkezett, kenyerét berakta a kunyhóba, s nyakába vette az erdőt. Keresztül-kasul bejárta, ám egy fia vad nem sok, annyi sem akadt csővégre. Estére kelve visszabandukolt a kunyhóhoz, hogy ott töltse az éjszakát. Ahogy odaér, látja ám, befészkelte magát az ördög a kunyhóba, s nagyban eszi a kenyerét. Nosza, elsütötte az ember a flintáját, s meglőtte az ördögöt. Elvágódott a gonosz, aztán kifutott a kunyhóból, és olyan éktelen ordítózásba-üvöltözésbe kezdett, hogy csak úgy zengett belé az erdő. Az ember meg bement a kunyhóba, és félt, reszketett egész éjszaka. Mikor már pitymallott, felkelt s látja ám a tenger sok alvadt vért. Kapta magát, s követte a vérnyomokat. Ment, ment, mendegélt, végtére is rábukkant az ördögre: ott feküdt holtan egy tisztáson, fatönkre borulva.

Közelebb merészkedett az ember, lehúzta az ördögről a gúnyát, s meg sem állt hazáig. A ház előtt aztán magára öltötte s belépett. De bizony senki sem állt vele szóba, senki sem vette észre. Levetette sebtében a gúnyát, és felakasztotta a lépcsőre. Nosza, kiáltozni kezdett a felesége meg valamennyi gyereke:

– Hova lett a szoba?

Úgy eltűnt hirtelen, mintha ott sem lett volna.

Levette a gúnyát a lépcsőről: a szoba újra láthatóvá vált, az embert meg mintha a föld nyelte volna el.

– Ez az ördög gúnyája – magyarázta az ember a feleségének –, ha felveszem, meg nem lát senki ember fia.

S ahogy felvette a gúnyát, tüstént láthatatlanná vált.

Ettől kezdve amit csak megkívánt, mindent ellopott. Kiment a vásártérre, s ami portékát, pénzt vagy bármi mást talált, mindent összeszedett.

Lopott, lopkodott egyre, és mérhetetlenül meggazdagodtak.

Ám egyszer, mikor az ember nem volt odahaza, betoppant a szomszédasszony, és faggatta a feleségét:

– Hogy tudtatok ennyire meggazdagodni?

– Dolgoztunk, keményen dolgoztunk, így gazdagodtunk meg – füllentette az asszony.

– Hiszi a pici – csóválta fejét a szomszédasszony –, attól ugyan nem lehet így meggazdagodni.

– Hát – bökte ki végül is az asszony –, megtaláltuk az ördög gúnyját, annak köszönhetjük gazdagságunkat.

– Add kölcsön nekem néhány órára azt a gúnyát, hadd menjek ki benne én is egyszer-kétszer a vásártérre – rimázkodott a szomszédasszony.

– Dehogyan adom, még megharagudna az uram.

– Nem tudja meg, tüstént visszahozom – fogadkozott a szomszédasszony.

S az asszony odaadta neki a gúnyát.

Több se kellett a szomszédasszonynak, felvette s addig-addig lopott, lolvajkodott, míg igen meg nem gazdagodott.

A gúnyát persze esze ágában sem volt visszaadni.

Annak az embernek a házat meg, ki ráakadt a gúnyára, porrá égette az ördög: mindenük ott pusztult. A szomszédasszony viszont vígan élte világát.

A RAVASZ KOMI

Volt egyszer egy Komi nevezetű legény. Útra kelt, hogy elszegődjön valakihez szolgának. Amint ment, mendegélt, találkozott egy emberrel.

– Adjisten, bátyó!

– Fogadj isten, öcskös! Hova igyekszel? – tudakolta az ember.

– Szolgának szeretnék elszegődni valakihez – mondta a legény.

– Nohát, én meg épp egy szolgát keresek! – szólt az ember.

– Fogadj fel engem – kérlelte a legény.

– Fel is kéne, hogy fogadjalak... Aztán mi a neved, szép öcsém?

– Komi az én nevem.

– Ej, Komi, de rossz neved van, mégsem fogadlak fel – mondta az ember és odébbállt.

Törte, törte a fejét Komi, ugyan mitévő legyen. Végül is bekormozta a képét, és nekiiramodott egy másik úton, hogy még egyszer találkozzon az emberrel.

Össze is akadtak.

– Adjon isten, hova, hova?

– Egy szolgát szeretnék felfogadni.

– Fogadj fel engem.

– Fel is kéne, hogy fogadjalak... Aztán mi a neved? – faggatta az ember.

– Komi.

– Nem fogadlak fel, nagyon rossz neved van – mondta az ember, és faképnél hagyta a legényt.

Komi meg kifordította a gúnyját, kifordította a sapkáját, belisztezte az arcát, s nekiiramodott, hogy még egyszer találkozzon az emberrel.

Találkoztak is, s köszöntötték egymást szépen, ahogy illik.

– Hova mégy?

– Napszámosnak szeretnék elszegődni valakihez. Hát te hova igyekszel?

– Napszámot keresek.

– Fogadj fel engem! – jgy a legény.
– Fel is kéne hogy fogadjalak – mondta az ember. – Aztán mi a neved?

– Komi – felelt a legény.
– Ma már három legénnyel találkoztam, és mindhármát így hívták – dűnnyögött az ember. – Úgy látszik, így hozta a sors, hogy egy Komi nevezetű legényt fogadjak fel. üsse kő, felfogadlak, ha Komi is a neved!

Hazavitte az ember a legényt, s éltek, éldegéltek, dolgozgattak. Eljött a kaszálás ideje. A szerszámokat felrakták a szekérre, és kimentek a rétre. Ám Komi a homokzsákot nem tette fel a szekérre, hanem suttyomban otthon hagyta. A gazdasszony nem ment ki velük a rétre; otthon maradt. A gazda és Komi, ahogy kiért a rétre, kaszáláshoz látott. Keresik a homokzsákot, de nem találják. Erre hazaküldte a gazda Komit a homokzsákért. Hazaér Komi, s hegyezi ám a fülét: hangokat hall a házból. A szomszéd fia meg a gazdasszony sutyorgott odabent.

Azt mondja a gazdasszony:
– Reggel sütök egy kis lepényt, és kimegyek a kaszálódra, csak attól tartok, nem talállok oda.

– Megyek és útjelző cövekeket verek le a kaszálómig – fogadkozott a szomszéd fia.

– Jól van – mondta a gazdasszony.
Hazament a szomszéd fia, aztán kapta magát, s indult a kaszálóra, mely a keresztútnál volt. Komi folyvást a nyomában járt, és sorra kihuzigálta a cövekeket, aztán a saját rétjük irányában tűzdelte le valamennyit.

Megvirradt. Az asszony lepényt sütött, és útra kelt, hogy elvigye a kedveséhez.

A megjelölt úton az ifjúhoz kellett volna eljutnia.
Megy, mendegél az asszony, egyszer csak kiér a saját rétjükre.
Komi tüstént észreveszi, s így kiált fel:

– Bátyó, nézd csak, jön a feleséged!
– Nem is vártam, ugyan mi szél fúhatta erre? – motyog a gazda.

Odaér az asszony, s csak áll, alig tud szóhoz jutni:

–... Először nem is akartam idejönni, de aztán sütöttem egy kis lepényt, s gondoltam, hozok nektek belőle. No meg a rétet is szerettem volna már látni.

– Együnk hát! – mondta a gazda.

Evéshez láttak.

– Az a fiatalember nem tud magának se ennivalót, se más egyebet szerezni, ide kéne hívni, hadd egyen egy kis lepényt! – szólt az asszony.

– Eriggy, Komi, s hívd ide!

Komi megy az ifjúhoz, hogy odahívja, és így szólítja meg:

– Agyon akar csapni a bátyó, mert te meg a nénikém rosszban törtétek tegnap a fejeteket. – Azzal visszatért a szekérhez.

– Nem jön – mondja a gazdának –, nem éri be az én meghívásommal, menj magad, hívd meg személyesen.

– Megyek kaszálni – felelte a gazda –, mindegy, hol kezdem, arrafelé is mehetek. – Azzal vette a kaszáját s elindult.

Az ifjú meg látja ám a gazdát s gondolja: „Jön, hogy összekaszaboljon a kaszájával.” S fut, ahogy a lába bírja, be a füzesbe.

Az ember lohol utána.

Erre várt csak Komi, s így szólt az asszonyhoz:

– A bátyó meghallotta, mit főztél ki tegnap azzal a fiatalemberrel, s most aztán elrántja a nótádat.

Megijedt erre az asszony, és futásnak eredt.

Komi meg befogta a lovakat, és meg sem állt hazáig.

VETÉLKEDÉS

Élt egyszer egy ember meg egy asszony.

– Eriggy, hozz egy szekér fát! – mondta az asszony az embernek.

– Eriggy. te, úgysem hoztál még egyetlenegyszer sem! – fortyant fel az ember.

– Máris megyek! – állt rá az asszony. – Te meg addig forrald fel a tejet, fűts. be a kemencébe, de a tehénen is rajta legyen a szemed!

– Azt hiszed, nem tudom felforralni a tejet és befűteni a kemencét? – zsémbell az ember.

– Dehogy hiszem – így az asszony. – Máris indulok a fáért. – Azzal kapta magát és kiszaladt.

Az ember meg befutott a kemencébe, feltette forni a tejet, de olt volt még a tehén, azt is szemmel kellett tartania. Nosza, feltuszkolta a háztetőre, s kikötötte, hadd legelje le a gázt, mely ott burjánzik. S hogy a jószág le ne buk fencezzék a tetőről, a kötelet a kéményen keresztül leeresztette a szobába, és a lábára hurkolta.

Hát a tehén egyszerre csak a tető szélére lépett s lezuhant, az embert meg felrántotta a kéménybe. Ott lógott, himbálódzott a szerencsétlen, fejjel lefelé. Közben a tej is felforrt s kifutott. A tehén az utolsókat rúgta s megfulladt. Az embernek se volt már sok hátra: fejjel lefelé csüngött a kéményben. A kemencéből meg csak úgy dőlt a füst, s tele lett vele az egész szoba. Kis híja, hogy az ember is el nem patkolt.

Hazaért az asszony a fával. Belépett a szobába. Odabent vágni lehetett a füstöt. Az embernek nyoma veszett. A tej kifutott. A tehén meg, úgy látszik, felmászott a háztetőre, lezuhant s megdöglött.

Felkapta az asszony a kisbaltát, s amilyen gyorsan csak tudta, elvágta a tehén kötelét.

Az ember félholtan pottyant le a kéményből. A tehén kimúlt, nyakát szegte, mikor lezuhant. A tej is kifutott.

Azóta az asszony semmit sem bíz a férjére, maga csinál mindent.

NYÚLHÁZIKÓ

A nyúl házat épített magának. A ház pompás volt, bár kicsike. Minden volt rajta, ahogy illik: tető is, ablak is, ajtó is. Felépítette a nyúl a házat, és elfutott vendégségbe, még az ajtót is elfelejtette bezárni. Amíg ökelme vendégségben vigadozott az üres házba betévedt az erdei tücsök. „Cirip-cirip, cirip-cirip, cr-cr! – fújta a nótáját. – Takaros házikó!” Azzal lefeküdt a lócára és elaludt.

Hazatért a nyúl, és ő is a lócára heveredett. Feküdt az egyik oldalán, majd a másikra fordult, és véletlenül megnyomta a tücsköt „Cir-rip!” – szisszent fel a koma. „Hát ez meg mi?” – rémült meg a nyúl, és kiugrott a házból. A gyáva nyúl az úton ugrándozott, és csak úgy hullt potyogott a könnye. Ekkor találkozott egy medvével.

– Miért sírsz, te nyúl? – kérdezi a talpas.

– Valamilyen vadállat telepedett be a házikómba. Nem is tudom, mi lesz velem most télen – feleli a nyúl.

– Sose búsulj, segítek én rajtad – szolt a medve.

Elindultak kettesben a nyúl házikója felé. Amikor odaértek, elbődült a medve, ahogy csak a torkán kifért. Amint a tücsök meghallotta a medve bömbölését nyomban válaszolt rá: „Cirip-cirip, cirip-cirip, cr-cr!”

– Ki tudja, ki mindenki lehet odabenn – fülelt a medve, aztán elinalt az erdőbe.

Magára maradt a nyúl a házikója előtt. Nézett jobbra, nézett balra, majd megint sírva fakadt.

Kis idő múltán megint az úton ugrándozott a nyúl, és csak úgy potyogott a könnye. Ekkor összetalálkozott a rókával.

– Nyuszókám, pajtásom, hová szaladsz? Miért sírsz?

– Jaj, róka koma, nincs már nekem házacska! Valamilyen vadállat bevette magát, s ki nem megy belőle – panasolta a nyúl a rókának.

– Segítek én rajtad – mondja a koma. – Nem hagylak el a bajban.

Elindultak kettesben a nyúl házikója felé. A róka egyenest bemegy a házba, csapkod a farkával, s mérges hangon kiáltja:

– Hé! Aki van a házban, kifelé, de szaporán! Ha nem megy ki szépszerével, megkarmolom a körmömmel, megharapom a fogammal.

A tücsök így válaszolt a rókának: „Cirip-cirip, cirip-cirip, cr-cr!”

– Ki tudja, ki lehet, mi lehet odabenn – fülelt a róka, aztán elfutott az erdőbe.

Nézett jobbra, nézett balra a nyúl, aztán megint elindult ugrándozva az úton, és megeredtek a könnyei. Ekkor találkozott a kakassal.

– Nyulacskám, cimborám, miért sírsz? – kérdi a kakas a nyulat.

– Jaj, kakas barátom, nagy baj szakadt rám! – feleli a nyúl. – Egykettőre itt a tél, a házikómba meg valamilyen vadállat telepedett meg, s engem be nem enged. Ki akarta kergetni a medve, ki a róka, de egyik se bírt vele...

– Sose búsulj, nyúl barátom, segítek rajtad – mondja a kakas.

Elindultak kettesben a nyúl házikója felé.

Körüljárta a kakas a házikót, megnézte mindenfelől alaposan, és a következő nótára zendített:

Ku-ku-ri-ku!

Bezárlak!

Fejed veszem,

Leváglak!

A tücsök nem jött ki a házikóból.

A kakas a küszöbre állt, és újra rákezdte:

Ku-ku-ri-ku!

Bezárlak!

Fejed veszem,

Leváglak!

A tücsök így válaszolt a lócáról: „Cirip-cirip!”

A kakas felugrott a lócára, a csőrébe kapta és lenyelte a tücsköt.

Boldog volt a nyúl, a két hátsó lábára állt, úgy táncolt-ugrabugrált.

A kakas meg még egyszer tüzetesen körülnézett, majd nagy büszkén megállt az ajtóban, megcsattogtatta a szárnyát, lábujjhegyre emelkedett, és nótára gyújtott:

Ku-ku-ri-ku!

*Bezárlak!
Fejed veszem,
Leváglok!*

Semmilyen más nótát nem tudott. A nyúl meg azt gondolta: „Lám csak, hogy megharagudott a kakas! Most már engem akar bezárni a házikómba, nekem akarja levágni a fejem! Nem, ez így nem lesz jó!” – s azzal elnyargalt az erdőbe.

Ezután a nyúl nem is tért vissza többé a házikójába, és újat sem épített. Azóta nem él házikóban, hanem csak úgy egyszerűen a bokor tövében.

A TÓÖREG

Hajdanában a felhő olyan alacsonyan szállt, hogy kézzel könnyen elérhette bárki emberfia. Akkoriban történt, hogy egy asszony mocskos pelenkát mosott a tóban, és felhajította a felhőre száradni.

Megharagudott erre Jumo isten, és felemelte a felhőt.

A Tóöreg meg tömlőbe gyűjtötte a tó vizét, aztán felkerekedett, s új helyet keresett a tónak.

Egy embernek megdöglött a kutyája. Fogta s belevetette a tóba. Hej, felfortyant erre a Tóöreg, és igen megneheztelt az emberre, amiért a döglött ebet a tóba dobta. Újból tömlőbe gyűjtötte a tó vizét és odébbállt.

Addig ment, mendegélt, míg csak egy másik faluba nem ért

Éppen lakodalom volt. Kapta magát a Tóöreg, és betoppant a lakodalmas házba. A részegek meg forgatták, lökdösték ideoda.

– Öcsém – mondja a Tóöreg –, ne taszigáljatok. Ide süssetek! Megréfállak benneteket. De jól nyissátok ki a szemeteket!

Erre férfi, vászoncseléd, valahány csak volt ott mind odafigyelt

A Tóöreg meg kioldotta a tömlőt és zúgva, zubogva ömlött ám belőle kifelé a tenger sok víz.

A kakasok éktelen kukorékolással szárnyra kaptak s elrepültek. A falut meg elöntötte a víz.: nagy tó keletkezett a helyén.

Ez a messzi földről odakerült tó a mai napig is megvan.

S ebben a tóban nem lehet ruhát mosni, mert bögnék és zúgnak hullámai. A falu népe meg beteg lesz, ha olyan inget vesz. fel, melyet ebben a tóban mostak.

Aki enni ad a Tóöregnek: kását főz, s beleönti a tóba – tömérdek halat fog. Ki nem vendégeli meg, annak egy fia hal sem jut a hálójába.

Ezt a tavat már így szoktatták: ha nem adnak neki enni, megorrol s felforr.

FARKAS A LAKODALOMBAN

Három álló napig bolyongott az éhes farkas erdőkön, mezőkön, kocsutak mentén, azt kutatva, mivel tölthetné meg üres bendőjét. Útközben találkozott egy parasztemberrel, ráosattogtatta a fogát, és így szólt hozzá:

– Hé, paraszt, megeszlek!

– Pedig én neked, szürke farkas, télire piros bundát akartam varrni – sóhajtott a paraszt –, úgy bizony, de látom, már semmi sem lesz belőle. Mit tehetek, egyél meg!

Törte a fejét a farkas, gondolkozott: éhes volt, de a téli hideg ellen varrt piros bundát is szerette volna.

– Nem eszlek meg – mondta a farkas a parasztnak. – Varrd meg nekem a piros bundát.

– Ha kívánod, megvarrom – felelte a paraszt. – Feküdj le a földre.

Lefeküdt a szürke farkas a földre, kinyújtotta a mancsát, a paraszt meg fogott egy jó vastag pálcát, s elkezdte vele csépelni a farkast; a fejét, a marját, végig a hátát. Túrte-túrte a farkas, de a végén csak nem állhatta, megkérdezte:

– Mondd csak, kész-e már a bunda?

– Még nincs – felelte a paraszt. – Még csak méretet vettem rólad, a varrást most kezdem.

A paraszt végül csak elfáradt, és abbahagyta a farkas tángálását.

– Készen van a bundád – mondta a farkasnak, s azzal útnak eredt.

Feltápászkodott a farkas; sajgott a háta, hasogatott minden porcikája.

„Lám csak, hogy felöltöztetett ez a parasztember szép piros bundába! Most már jöhet a tél hidege, nem fagyok meg” – gondolta magában.

Bundája volt már a farkasnak, de az éhség egyre csak kínozta. Ekkor a dombon egy fehér kost pillantott meg.

– Kos, megeszlek!

– Látom, kedves farkas, hogy nagyon éhes vagy – mondta a kos az ordasnak. – De minek szagatnál szét darabokra, hogy a fogad rontsad? Inkább tátsd ki jól a szád, beleugrom, s így egészen lenyelhetsz.

„Igaz van – gondolta a farkas. – Hadd ugorjon! Minek is rontanám fölöslegesen a fogam!”

Kitátotta a farkas agyaras száját, a kos meg neki szaladt, s a szarvával hatalmasat öklelt a farkason, úgy, hogy az legurult a dombról.

A farkas a domb lábánál hevert és csodálkozott:

„Ez bezzeg nagyon rossz falat volt. Inkább a fogammal téptem volna szét, minthogy egészen lenyeljem. Most, hogy egészen lenyeltem ezt a kost, még éhesebb vagyok.”

Feltápáskodott a farkas, és elindult másfelé szerencsét próbálni. Egyszerre csak a zöld réten legelésző lovat pillantott meg.

Odament hozzá, és így szólt:

– Ló, megeszlek!

– Kedves barátom, mielőtt megennél, előbb meg kell számolni az ezreseimet.

– Miféle ezreseket?

– Azokat, amelyek hátul vannak.

Hátra került a farkas, hát a ló farkát pillantotta meg, s abban ezernyi meg ezernyi szálat. Az ordas számolgatta a lószőrt.

Nagyban számolgatott, a ló meg kivárta az alkalmas pillanatot, és istenesen fejbe rúgta patájával! Felbukfencezett a farkas, a ló meg ezalatt visszanyargalt a ménéséhez.

Amikor a farkas felocsúdott, úgy zúgott a feje, mint az. üres katlan.

„Ettől a számolástól kegyetlenül szédül a fejem! – morfondírozott magában. – Ezután soha többet nem fogom számolni a ló ezreseit.” Azzal tovább bandukolt.

Ekkor találkozott egy kutyával.

– No, te kutya, téged aztán ebben a szempillantásban széttéplek és bekaplak.

A kutya megijedt, behúzta farkát, és így szólt:

– Várj egy kicsit, bácsikám, ne egyél még meg. A gazdám ma tartja a lakodalmát. Inkább oda menjünk el, ott aztán torkig ehetjük

magunkat hússal.

Ráállt a farkas, s mindketten beiramodtak a faluba. A kutya be a kapu alatt, mögötte a farkas;, a kutya be a házba, a farkas a nyomában; a kutya, huss, az asztal alá, a farkas ugyancsak.

A ház tömve volt vendégekkel. Peregnek a dobok, harsognak a dudák, az emberek énekelnek, füttyülnek, táncolnak – zeng az egész ház. Nem volt olyan lepottyant falat, nem volt az a kilöttyent bor, amit a farkas meg a kutya az utolsó morzsaíg-cseppig föl ne falt, föl ne nyalt volna.

A farkasnak a fejébe szállt az ital, s így szólt a kutyához:

– Mondd csak, húgocskám, ne gyújtsak rá egy nótára?

– Gyújts csak rá – mondta a kutya. – Lakodalom van, ma mindenki énekel.

– U-u-u! – üvöltött fel a farkas az asztal alatt.

Az emberek elcsendesedtek, a farkasüvöltést hallva; nézegettek jobbra-balra a házban, keresgéltek az udvarban, csak éppen az nem jutott eszükbe, hogy az asztal alá bepillantsanak.

Keresték-keresgéltek az emberek a farkast, majd tovább vigadoztak.

A kutya odaszólt a farkasnak:

– Most Mikláj felesége fog táncolni. Jaj de pompásan táncol!

– Hátha én is táncolnék? – kérdezi a farkas.

– Táncolj, táncolj csak, bácsikám!

Amikor előállt Mikláj felesége, hogy megkezdje a táncot, a farkas is kimászott az asztal alól. Az emberek észrevették.

– Farkas! Farkas! – kiáltozták mindnyájan. – üssétek a rusnyáját.

Megrémült a farkas, kiugrott a házból, és elinalt az erdőbe.

A KANDÚR FELESÉGÜL VESZI A RÓKÁT

Egyszer régen, nagyon régen, Koszar király idejében, élt egy öregember és egy öregasszony. Volt egy kutyájuk meg egy macskájuk.

Éltek, éldegéltek, s nagyon megöregedtek. Míg fiatalok voltak, a kutya meg a kandúr szépen szót fogadott nekik, de amikor megöregedtek, egyik sem akart többé engedelmeskedni.

Törte a fejét az öregember meg a felesége, mitévők legyenek. Végül is kieszelték. A kandúrt életben hagyták, a kutyát viszont megölték.

Búnak eresztette a kandúr a fejét, s bizony, ezután sem fogadott szót az öregeknek. Egyre gyakrabban ment le a pincébe, megitta a tejet, felborította a tejesfazekat.

Gondolkodóba esett az öregember meg a felesége, s addig-addig töprengtek, míg kisütötték, mit kell tenniük. Másnap az öregember a városba készülődött, a kandúrt bekötötte egy zsákba, és magával vitte.

A városba egy nagy erdőn keresztül vezetett az út. Mikor az öregember az erdőhöz ért, kibogozta a zsákot, szélnek eresztette a kandúrt, s folytatta útját.

Ment, mendegélt a kandúr a sűrűben, s találkozott a rókával. A róka jól szemügyre vette a kandúrt. Nagyon megtetszett neki, meg is kérdezte tüstént:

– Ki vagy, s honnét kerültél ide?

– Hej, messziről jövök én – szólt a kandúr –, nem ismersz te engem.

– Mi a neved? – faggatózott a róka.

– Matvej Iván – mondta a kandúr.

Nagyon megkedvelték egymást, és együtt maradtak.

Másnap a róka útnak indult, hogy keressen valami harapnivalót. Szembejött vele a farkas.

– Hogy élsz, róka lányom? – érdeklődött.

– Nem vagyok én már lány, férjes asszony vagyok – válaszolt a róka.

– Aztán ki a férjed?

– Matvej Iván, messzi földre való. Őt ugyan nem ismered, sose láttad még.

Azt kérdi erre a farkas:

– Hogy láthatnám?

– Gyere el hozzánk holnap s meglátod, csak hozzáál magaddal egy kost.

A róka megint elindult ennivalót szerezni. Találkozott a medvével.

– Hogy vagy, róka lányom? – kérdezte tőle a medve.

– Nem vagyok én már lány, férjes asszony vagyok – felelte a róka.

– Aztán ki a férjed? – kíváncsiskodott a medve.

– Matvej Iván. Távoli erdőből érkezett.

– Hogy láthatnám? – kérdezte a medve.

– Gyere el hozzánk holnap és meglátod, csak hozzáál magaddal egy ökröt, mert a férjemuram töméntelen sokat eszik.

– Ott leszek – mondta a medve.

Másnap aztán eljött a medve és a farkas, hogy megnézzék a róka férjét.

Elsőnek a farkas érkezett, és egy kost hozott magával.

Kijött a róka a farkashoz, és ezt mondta:

– Nagyon haragos a férjem, csak fel ne faljon téged! – azzal egy verembe rejtette a farkast, és letakarta falevéllal.

– Ha kijön majd a férjem, nézd meg – tanácsolta neki.

Beállított a medve is, és egy jókora ökröt hozott.

A róka, mihelyt megpillantotta, így szólt hozzá:

– Férjemuram nem nagy termetű, de irtó sokat eszik, és roppant haragos. Attól tartok, felfal téged is. Mássz fel gyorsan erre a lucfenyőre, s onnan majd meglátod.

Kihívta a róka a férjét. Előjött a kandúr, rávetette magát a kosra, és éktelen nyávogásba kezdett.

A medve látta a kandúrt a fáról, ám a farkas nem. Elkezdte hát mozgatni a faleveleket. Észrevette ezt a kandúr, s azt hívén, egér motoz ott, rávetette magát a farkasra.

Megijedt erre a farkas, felugrott s diszkóit. De a kandúr is megijedt ám a farkastól, s egyszeriben fent termett a lucfenyőn. A medve meg fent gubbasztott a fán, s szörnyen megijedt a kandúrtól.

Kapta magát s felmászott a fa sudarára. Az meg letörött alatta, s a medve lepottyant

A kandúr és a róka azóta is boldogan élnek.

A HÉJA MEG A VARJÚ

Mesélik, hogy hajdanában forrást fakasztott egy héja. Nosza, tüstént megmártózott a vizében, s odébbállt, hogy elverje az éhét. Alig tűnt el, egy varjú repült arra. Meghempergett a forrásvízben, és alaposan összesározta magát. Mikor jóllakott a héja, felkerekedett, hogy elmondja Jumo istennek: egy forrást fakasztott. Épp akkor ért oda a varjú is.

– Forrást fakasztottam! – újságolta a héja.

– Én fakasztottam, nem ő! – szólt a varjú.

Jumo jól szemügyre vette mindkettőjüket, és a varjúnak hitt, nem a héjának. Azért nem hitte el, amit a héja mondott, mert annak tiszta volt a tolla, a varjúé viszont csupa sár. Felfortyant Jumo isten s elrendelte: a héja ezentúl csak harmatcseppel olthatja szomját, a varjú viszont a forrás meg a folyó vizéből is ihat.

Azóta foltos a varjú, s röpköd vijjogva száraz időben ide-oda a héja, mintha harmatot keresne.

NEGYVENEGY KISCSIKÓ

Valahol egy faluban öregember élt a három lányával. Volt egy pej kancájuk. Egyszer aztán, a kanca negyvenegy kiscsikót hozott a világra.

De bezzeg nem sokáig örülhetett nekik az öreg meg a három leány: egy napon a kiscsikók tengeren túlra mentek.

– Ki megy most el megkeresni a kiscsikókat? – kérdezte az öreg a lányaitól.

– Elmegyek én – felelte a legidősebb.

– Eredj, lányom – kísérte ki az apja. – Csak ne egyenesen menj, hanem kerülő úton.

Elindult hát a legidősebb lány a tengerhez, úgy, ahogy az apja meghagyta, nem egyenesen, hanem kerülő úton.

Az öreg meg ezalatt medvebőrt húzott magára, az egyenes úton a mezei kapuhoz futott, amely a falu végén állt, hogy a jószág ne mehessen a földekre, ne tiporja le a vetést, és épp a kapunál lefeküdt az útra.

Amikor a legidősebb lány a mezei kapuhoz ért, s meglátta a medvét, megrémült és gyorsan visszafordult.

Az egyenes úton az öreg hamarabb hazaért, mint a lánya, s ahogy az betoppant, megkérdezte tőle:

– Miért jöttél vissza, kislányom?

– A mezei kapunál egy medve fekszik – felelte a lány. – Ha már itt medvével találkozom, mi lesz későbben!

Másnap a középső lány indult útnak, hogy megkeresse a kiscsikókat. Őt is kerülő úton küldte az apja, maga meg ismét medvebőrbe bújt, végigfutott az egyenes úton, és lefeküdt a mezei kapunál.

Amikor a középső lány a mezei kapuhoz ért, és meglátta a medvét, megrémült és gyorsan visszafordult.

Amint hazaért, az apja tőle is megkérdezte:

– Miért jöttél vissza, lányom?

– Ha már a mezei kapunál egy medve fekszik – válaszolta a lány –, akkor mi lesz későbben? Nem megyek én el megkeresni a kiscsikókat!

A harmadik napon a legkisebb lány így szólt az apjához:

– Édesapám, most én megyek el megkeresni a kiscsikókat.

Legszebb ruháját öltötte magára, befogta a pej kancát a kétkerekű kocsiba, ezüstkorbácsot vett, egy fehér héját meg egy kutyái ültetett maga mellé, és útnak indult.

Amikor az apja kikísérte, így szólt hozzá:

– Ne egyenesen menj, hanem kerülő úton.

A lány elment, az apja meg magára kapta a medvebőrt, a mezei kapuhoz futott, és keresztbe feküdt az úton.

Amikor a lány a kapuhoz ért, megszólalt:

– Kelj fel, medve, adj utat nekem! Ha nem kelsz fel, rád húzok a korbácsommal.

A medve nem válaszolt, és meg se moccant.

Akkor a lány rásuhintott a korbácsával.

Felugrott erre a medve, és utat engedett a lány kocsijának. A lány tovahajtott, és csengő hangon énekelt:

Kicsi kocsim, repülj, repülj!

Suhints, ezüstkorbácsom!

Rikoltozz, fehér héjám!

És ugass, kiskutyám!

A lány elérkezett a tengerhez, nagy csónakon átúsztatott rajta, majd átöltözött férfigúnyába, és továbbment a csikókat megkeresni.

Este egy öregasszonynál kért éjjeli szállást. Az öregasszonynak volt egy fia – gyönyörű ifjú –, Ulemnak hívták. A lány meghált a házban, s reggel így szólt az öregasszonyhoz:

– Nagyanyó, engedd el Ulemot velem, hogy segítsen összefogni a csikókat!

Az öregasszony elengedte a fiát. A lány felült vele a kocsijára és rázendített:

Kicsi kocsim, repülj, repülj!

Suhints, ezüstkorbácsom!

Rikoltozz, fehér héjám!

És ugass, kiskutyám!

Ezen a napon tíz csikót tereltek össze. Amikor hazatértek, Ulem így szólt az édesanyjához:

– Nekem úgy tűnik, hogy a vendégünk nem ifjú, hanem lány: a hangja is végtelenül gyöngéd, és maga is nagyon szép.

Másnap Ulem a lánnyal még tíz csikót terelt haza, harmadnap ismét tizet, a negyedik napon pedig tizenegyet.

A lány már hazafelé készülődött, de Ulem sehogyan sem akarta elengedni.

Így hát egy kis ideig még ott maradt a házban az öregasszonynál meg a fiánál, aztán elindultak hazafelé. Ulem elkísérte.

Amint a tenger felé haladtak, a lány így énekelt:

Kicsi kocsim, repülj, repülj!

Suhints, ezüstkorbácsom!

Rikoltozz, fehér héjám!

És ugass, kiskutyám!

Megkerestem apám csikóit,

Hazafelé veszem az utam!

– Ulem! – szólt a lány. – Ha kedves vagyok a szívednek, küldj nekem az ünnep előtt selyemhintát.

Azzal a lány hazatért, s hazahajtotta a negyvenegy kiscsikót. Megörült az apja, örültek a testvérei is.

Teltek-múltak a napok, ünnep előtt aztán Ulem elküldte a selyemhintát. A lány magas fenyőfára erősítette. Meghintáztatta az apját, az idősebb nővérét, aztán a középsőt. Majd összehívta a szomszéd lányokat, fiúkat, és őket is mind meghintáztatta. Amíg tartott az ünnep, csak hintáztak az emberek.

Majd a legkisebb lány maga ült a selyemhintára, magasabbra lendült, mint a fenyőfa csúcsa, és elrepült egyenesen Ulemhez, a tengeren túlra.

Ma is ott élnek a tengeren túl Ulemmel, nagy-nagy boldogságban.

A PÓPA A CÁR MEG A FURFANGOS KATONA

Országút mellett állt a pópa háza. Egyszer egy katona haladt arra, és betért a pópához, hogy harapjon valamit. Egy arany értékét ha megette, a pópa mégis tízet követelt tőle. Nem szólt erre semmit a katona, aranypénzzel fizetett, és folytatta útját.

Fogta a pópa a pénzt, és a bazárba rohant. Vett magának egy lovat, s már éppen fizetni akart amikor látja: az erszényben nem pénz van, hanem karikára vágott sárgarépa.

A katona után iramodott s rákiáltott:

– Hallod-e, te katona, fizesd ki az ebédedet mert különben a törvény kezére adlak!

– De hiszen én kifizettem! – mondta a katona. – Mit akarsz még tőlem?

– Pénzt adj nekem, ne sárgarépa-karikákat!

– Nézd csak meg jobban az erszényedet már hogy volnának azok sárgarépa-karikák!

A pópa az erszényébe kukkantott, és valóban aranyakat pillantott meg benne. Visszament a bazárba. S ahogy belenézett az erszényébe, az aranypénzek megint eltűntek, csak sárgarépakarikákat látott ismét.

Megharagudott erre a pópa, és a törvény kezére adta a katonát. A pópát is meg a katonát is a cár elé vitték, tegyen igazságot.

– Ez a katona sárgarépa-szeletekkel fizetett nekem pénz helyett az ebédért! – panaszolta a pópa.

– No, mulasd csak! – parancsolta a cár.

A pópa odaadta a cárnak az erszényét. A cár kinyitotta, s íme, aranyak potyogtak ki belőle.

Összeszidta a cár a pópát:

– Mi az, le nem tudsz különbséget tenni a sárgarépa-szelet és az arany között? Vagy tán a bolondját járatod velem, le ostoba tökfej?!

A pópát jól nyakon csördítették, és kizavarták a palotából. A katona meg olt maradt.

– Fenséges cár, az az igazság, hogy a pópát becsaptam – mondta. – Valóban sárgarépa-karikákkal fizettem neki.

– Úgy? Tehát varázsló vagy?

– Igenis, varázsló vagyok!

– No, hát akkor mutasd be nekem a legérdekesebb mutatványodat.

A katona egyet intett, s abban a szempillantásban zuhogni kezdett a víz az ajtón befelé.

– Megfulladok – ordította a cár.

– Gyerünk az első emeletre! – mondta a katona.

Mindketten felmentek az első emeletre, de a víz lassan oda is felhalolt. Felmentek a második emeletre, majd végül kimásztak a tetőre.

Ott ült a cár meg a katona a palota tetején, s a kéménybe kapaszkodott. Körös-körül tengernyi hullám csobogott, a víz pedig egyre csak nőtt, emelkedett.

A katona elkapott egy mellettük úszó csónakot.

– Ülj bele, cár, kiúszunk a partra! – mondta.

Úsztak a csónakkal, úsztak, nagyon sokáig úsztak, mire kijutottak valamilyen partra. Amint a szárazra léptek, óriási falut pillantottak meg.

– Ne mondd meg, hogy te vagy a cár – figyelmeztette utilársát a katona. – Az itteni nép nem állhatja a cárokat. Ha megtudják, ki vagy, a tengerbe zavarják.

– Enni szeretnék – siránkozott a cár. – Meghalok az éhségtől. Keríts nekem valami harapnivalót, te katona!

– Csak úgy ingyen itt semmit sem adnak – felelte a katona. – Meg kell dolgozni mindenért. Gyerünk, szegődjünk el tehénpásztomak.

Elszegődött hál a cár a katonával együtt, tehenet őrizni. A katona volt a pásztor, a cár meg a bojtár. Egész nyáron át pásztorkodtak.

Aztán a katonát éles eszéért bírónak választották a faluban, a cárt meg mellé adták írnoknak, hogy a katona parancsait papírra vesse.

Így éldegélt a cár csendeskén, egészen addig, míg egy napon el nem itta a hivatali pénzt. Az egész falu ott volt a tárgyaláson, s

úgy ítélte, hogy a cárt börtönbe kell zárni.

– Nincs jogotok, hogy engem börtönbe zárjatok! – gurult dühbe.

– Én cár vagyok!

– Úgy, cár vagy? – álmélkodtak a parasztok. – Akkor másként áll a dolog.

Jeván apó odalépett a cárhoz, nekifohászkozott, és istenesen nyakon teremtette. A cár e nyaklevestől kirepült az ablakon, keresztülrepült a falun, és egyenesen a patakba pottyant.

Mivel úszni nem tudott, ott fulladt meg a kis patakban.

A KUTYAORRÚAK

Valamikor réges-régen volt egy embernek két legényfia. A nagyobbik elment erdőt járni, a kisebbik meg otthon maradt. Mielőtt a nagyobbik fiú útra kelt volna, felhúzott az ujjára egy aranygyűrűt, melybe bele volt vésve a neve.

Másnap a kisebbik fiú is elindult erdőt járni. Két kutyát vitt magával.

Bátyja, ki már előző nap útnak eredt, addig ment, mendegélt, míg egy házhoz nem ért.

– Hadd töltssem itt az éjszakát! – zörgetett be.

– Gyere csak be! – mondták neki. – Ha felébredtél, odébbálsz, a házat nem viszed magaddal.

Be is ment a legény.

A házban két ember meg két asszony lakott, félkezűek, féllábúak, orruk, akár a kutyaé, de beszédük emberbeszéd.

– Feküdj fel a kemence tetejére – biztatták a legényt.

Felmászott s elhelyezkedett. Ám alig nyomta el a buzgúság, a kutyaorrúak megölték, bőrét lenyúzták, kifeszítették, és a kemence tetejére rakták száradni. A húsát meg egy jókora tálban betolták sülni a kemencébe.

Másnap este megérkezett az öccse is. Ő is ebben a házban kért szállást éjszakára.

– Eresszetek be, hadd háljak meg nálatok! – mondta a kisebbik legényke.

– Gyere csak – hívogatták –, ha megháltál, továbbmész, a házat nem viszed magaddal.

Belép az öcs, két kutyája a sarkában. Letelepszik a lócára, s mindjárt kérdezősködik:

– Nem járt tegnap nálatok egy ember?

– Ide ugyan senki sem jött – rázták fejüket a kutyaorrúak.

Kisvártatva feltálalták az ételt: előhúzták a kemencéből a nagy tálat, és kettőn az asztalra állították. A legényt is maguk közé ültették. Hát amint evéshez lát a legény, bátyja gyűrűsujja kerül elébe.

Forgatja, nézi a gyűrűt: a bátyja neve van belevésve.

„Lám csak, hová került a bátyám – gondolta magában a legépy –, a kutyaorrúak táljába.”

Nem evett többet, felkelt az asztaltól.

– Mért nem eszel? – faggatták a kutyaorrúak.

– Fáj a fogam, nem bírok húst enni, felmászok inkább a melegre, a kemence tetejére.

Fel is mászott, s látja ám, hogy a bátyja bőre a kemence tetején szárad.

Le sem hunyta a szemét egész éjszaka. Folyton figyelt, leskelődött.

– Mi lesz ma? – suttozta.

Már jó ideje feküdt ott, mikor a kutyaorrúak felmáshztak hozzá a kemence tetejére. Felkapta erre a fejét, és rájuk nézett. Elkotródtak a kutyaorrúak, s aznap éjjel nem tudtak ártani a legénynek.

Felcihelődött reggel a legény, és így szólt a kutyaorrúakhoz:

– Köszönöm a meleg szobát, fekvőhelyet meg a szíves vendéglátást.

Azzal odébbállt.

Egy sűrű erdő kellős közepén éledegélt egy látó asszony, ki mindent tudott, mindent látott. Afféle ördöngös öregasszony volt.

Beállított a legény az öregasszonyhoz.

– Látom, nagyon bánkódsz a bátyád miatt – szólt az öregasszony. – Felfalták szegényt a kutyaorrúak. Téged is be akartak kebelezni, de te evés közben ráakadtál a bátyád gyűrűjére és felismerted. Ha elalszol, te is a tálba kerültél volna. Ám a bátyád bőrét még nem pusztították el. Van nekem egy testvérnéném, eriggy el hozzá.

Felkerekedett a legény, és meg sem állt a néne házáig.

Az öregasszony nénje épp az ablakon tekingetett kifelé.

– Szedd a lábad szaporábban, öcsém! – kiáltott a legényre.

Betért a legény a vénasszonyhoz. Az meg életvizet adott neki egy edénykében.

– Eriggy, nedvesítsd be ezzel a vízzel a bátyád bőrét. Mosd meg vele, s tüstént életre kel a testvéred.

Kapta magát a legény, visszasielt a kutyaorrúakhoz, és szállási kért tőlük éjszakára.

– Gyere be – hívták. – Meghalsz s elmész.

Befordult a legény a házba, s egyenest felmászott a kemence tetejére. Elhelyezkedett. Körülnéz s látja ám, ott a bátyja bőre, már megszáradt. Nosza, előkapta a vizet, s benedvesítette, megmosta vele a bőrt. Mire a bátyja rögvést megmozdult és felsóhajtott. A kutyaorrúaknak meg hirtelen felpuffadt a hasuk. De ekkorra már teljesen magához tért az idősebbik fivér, s beszédbe elegyedtek.

– Már egy hete folyton-folyvást kereslek – mondta az öcs –, csak hogy rád akadtam végre!

– Én meg csak aludtam, aludtam a kemence tetején – magyarázta a bátyja.

Aztán felcihelődtek, s útnak indultak.

A kutyaorrúak moccanni sem tudtak, úgy megnőtt a hasuk. Olyanok lettek, akár a viselés asszonyok.

A két testvér meg bandukolt az úton és beszélgetett. Egyszer csak az öcs megmutatta a gyűrűt a bátyjának.

– Ez az én gyűrűm – mondta a bátyja –, hol találtad?

– Tested, húsod felfalták a kutyaorrúak, attól nőtt akkorára a hasuk. Adj hálát az öregasszonynak, hisz ha ő nincs, elszáradtál volna, a bőröd meg ebek harmincadjára kerül – felelte az öccse.

A mai napig is élnek, s kutya bajuk.

Vadásznak, s majd felveti őket a tömérdek sok pénz.

A mese elszáll, én itt maradok.

HOGY ŐRIZTEM A MÉHEKET

Valaha méhese volt az apámnak. Az öreg minden méhecskének külön nevet adott: az egyiket Annának, a másikat Majrának, a harmadikat Tajrának nevezte, és így sorba a többinek is megvolt a maga neve.

Egy napon elküldött az apám, hogy vigyázzak a méhesre. A méhes meg, ezt is el kell mondanom, a Vjatka folyó túlsó partján volt.

Amint odaértem a folyóhoz, látom: a túlsó parton egy óriás medve elkapja a Tajra nevű méhecskét, és darabokra tépi.

Mit tegyek?

Futottam föl-alá. Kapkodtam fűhöz-fához, csónakot kerestem; egy nem sok, de annyit sem találtam.

Ekkor a hajamba markoltam, és átdobtam magam a túlsó partra.

A medve addigra már ízzé-porrá tépte Tajrát, csak két nagy szárnya hevert mellette, összeszededgettem a méhecske csontocskáit, és sarangot raktam belőlük. Raktam, rakosgattam, s a csontocskákból rakott sarang már egészen az égig ért, úgy, hogy a fejemet bele is ütöttem egy felhőbe. De olyan istenesen beleütöttem, hogy felbukfenceztem.

A földre zuhantam, s kötésig a mocsárba süllyedtem. Kapálóztam, rúgkapáltam, de bezzeg sehogyan sem tudtam kikászálódni a sárból. Most már mit tegyek?

Hazaszaladtam az ásóért, és kiástam magam. Ha nem fogok ásót, bizonyosan ott pusztulok el.

Kiástam hét magam, és elindultam, hogy utolérjem a medvét.

A medve pedig, mivel megette a méhecskét, úgy jóllakott, hogy moccanni sem bírt. Leheveredett egy kis erdei tisztáson, és kövér hasát melengette a napsütésben.

– Ahá! – kiáltottam. – Most megvagy!

A medve felugrott, és futásnak eredt. Futott a talpas, én meg utána; rohan a medve, én nyargalok, nyargal a medve, én rohanok; csöpp híján már utolértem. De ekkor egy tölgyfa bukkant fel az úton, rajta odú: a medve gyorsan besurrant ebbe az odúba.

Amint odaérek az odúhoz, látom: olyan kicsike, hogy még az ujjamat sem tudom beledugni.

Most aztán mitévő legyek?

Nekilendültem és nekifutásból beugrottam az odúba, egyenesen a medve mellé. Odabent aztán megmarkoltam a talpas szakállát.

– Most aztán megvagy! – mondtam neki.

Szerettem volna hazavinni, de nem fértünk ki az odú nyílásán. Magam sem fértem ki, s így a medvét sem tudtam kivinni. Mit tegyek?

Törtem, törtem a fejem, aztán kaptam magam, hazaszaladtam, fogtam a fűrészét, fejszét, kidöntöttem a tölgyet, és előjöttem az odúból.

Előjöttem és a medvét is kihúztam magam után. A medve birokra kelt velem. Akkor még kicsi voltam, és kevés volt az erőm. A medve összetörte minden csontom és megevett.

Lihegve feküdtem a medve gyomrában. Mitévő legyek?

Hazaszaladtam. Hoztam egy éles kést, és hozzáláttam a medve feldarabolásához. Szétvágtam a bundáját, felvágtam a beleit, s bizony alig találtam meg magam a bendőjében. Ha nem találom meg magam, bizonyosan ott pusztulok.

Otthagytam a medvét, és elindultam a méhesbe. Amikor odaérek, látom: a Tajra együtt röpköd a többi méhecskével. Talán még a mai napig is repül.

NEGYVENEGY LÓDÍTÁS

Három testvér fát vágott az erdőn. Elérkezett az ebéidő. A testvérek úgy határoztak, hogy főznek valamit: vizet öntöttek a bográcsba, rőzsét szedtek s tüzet raktak, és csak ekkor vették észre, hogy nincs amivel ineggyújtásuk. Véletlenül egyikük sem vitt magával hazulról som tűzkövet, sem gyufát.

Ahogy körülnéztek, látják: a fákon túl valamilyen tűz világot, s mellette öreg apó üldögél.

A legidősebb fiú odament az öregemberhez és megkérte:

– Adj egy kis tüzet, apóka!

– Lódíts egy szuszra negyvenegyed, akkor adok tüzet – felelje az öreg.

Csak állt-álldogáll a legidősebb fiú, de bezzeg egyetlen lódíást sem tudott kieszelni. Így aztán üres kézzel tért vissza.

Ekkor a középső fiú ment oda az öregemberhez:

– Adj egy kis tüzet, apóka!

– Adok, ha egy szuszra negyvenegyed lódílsz – felelte az öreg.

Megvakarta a fejét a középső fiú, de bezzeg egyetlenegy lódíást sem tudott kieszelni, így aztán ő is tűz nélkül tért vissza a testvéreihez.

Ekkor a legkisebb fiú ment oda az öregemberhez:

– Apóka! – fordult a legkisebb fiú az öreghez –, ebédet szerelnénk főzni, de nincs tűzünk. Adj egy kis tüzel.

– Ha negyvenegyed lódítsz egy szuszra – felelte az öreg –, adok tüzel, és ráadásul meg ezt a zsíros rucát is, ami a bográcsomban fő. Csak a fejszemet hagyom meg magamnak.

– Jól van – egyezett bele a legkisebb fiú –, lódítok én neked negyvenegyed. Csak azután nehogy megharagudj rám, apóka!

– Ugyan már, ki haragudna a lódítsókért! – dűnnyögte az öreg.

– Na. jól van, figyelj hál. Apánktól anyánknak három gyermeke született. Egymás után meghaltak, így összesen heten maradtunk. A hét testvérből az első süket volt, a második vak, a harmadik sánta, a negyedik kezetlen, az ötödik meztelen, egy rongy cafat nem sok, annyi sem volt rajta.

Egyszer összegyűltünk, és elindultunk az erdőbe nyulat fogni cérnával. Ahogy az egyik ligetet behálóztuk a cérnával, süket testvérünk zajt hallott.

– Ott-ott, ott zizeg! – kiáltotta a süket.

E pillanatban a vak meglátta a nyulat:

– Fogjátok meg! Fogjátok meg! A szakadékba futott.

A sánta a nyúl után iramodott, s már majdnem elfogta, amikor a kezetlen hirtelen elkapta előle.

A meztelen beletette a nyulat a szoknyája aljába és hazavilte.

Leváltuk a nyulat, és másfél pud zsírt sütöttünk ki belőle.

Egy pár öreg csizmánk volt apánktól, hetünknek. Hozzáfogtam, hogy a kisütött zsírral bekenjem. Kentem, kenegettem, de a zsír csak az egyikre futotta. A kenetlen csizma erre megharagudott, és futásnak eredt. Futott a csizma, én meg utána. Ekkor beugrott valami föld alatti lyukba. Pelyvából gyorsan kötelet sodortam, és leereszkedtem utána. El is csíptem odalenn!

Már éppen visszafelé másztam, amikor a kötél elszakadt, és én ismét lezuhantam a föld alá. Csak ültem, üldögéltem odalenn, és közben beköszöntött a tavasz. Egy daru fészket rakott odalent, és kiköltötte a fiókáit. Egy róka nagyon rákapott a csöppségekre, mindig a fészkek körül ólálkodott; ma elvitte az egyiket, másnap a másodikat, harmadnap a harmadikat. Egyszer aztán odalopózzam a rókához, és elkaptam a farkát!

A róka eliramodott, engem meg magával húzott.

A kijáratnál megakadtam, a róka meg előreleüdült, és leszakadt a farka.

Hazavitem a rókafarkot, szétfejtetem és a belsejében egy papírdarabkát találtam. Kisimítottam a papírt, és ezt olvastam rajta: „Az az öregember, aki most zsíros rucát főz és hallgatja a negyvenegy lódítást, tíz pud rozzsal tartozik apádnak.”

– Hazugság! – kiáltotta az öregember. – Miféle tíz puddal?

– Ez volt ráírva – felelte a legkisebb fiú.

– Semmivel sem tartozom apádnak!

Az öregember felkapta a fejszójét, és futásnak eredt. A zsíros ruca meg a három testvérnek jutott.

HOGYAN GAZDAGODOTT MEG A PARASZT

A paraszt vásárba indult. Amint ment-mendegélt, egy öregembert pillantott meg, aki az út szélén ült.

- Miért üldögélsz itt, öregapám?
- Vásárba indultam, de nem visz a lábam.
- Ülj föl mellém, elviszlek én.

Felült az öregember a szekérre, s elindultak.

- Jó lovad van – szólalt meg az öregember.
- Nem rossz! – felelte a paraszt. – De még jobb lovam is van most, hogy meggazdagodtam. Azelőtt persze én is csak úgy jártam, mint te, gyalogszerrel.

– Ne mondd! – álmétkodott az öregember. – És hogyan gazdagodtál meg?

– Elmondom. Hárman voltunk testvérek a faluban. Testvéreim gazdagok voltak, én meg szegény. A testvéreim a maguk vagyonából csak egy rozszant gebét adtak nekem, amely már semmilyen munkára sem volt jó.

Kivezettem ezt az öreg kancát a rétre és otthagytam.

Este azt mondja a feleségem:

– Eredj, hozd haza a kancát, mert még a mocsárba téved, vagy széttépik a farkasok.

Vettem a kötőféket és mentem. Már egészen besötétedett. Ahogy megyek át a réten, látom: két testvérem, bár már sötét volt, zabot vet a maga tábláján. Odamentem hozzájuk, és azt mondtam:

– Testvéreim, sötét van már ahhoz, hogy zabot vessetek.

Erre így válaszoltak:

– Mi nem n testvéreid vagyunk, hanem a testvéreid szerencséje.

Az én táblámra pillantottam, bezzeg ott senkit sem láttam. „Lám csak – gondoltam –. honnan van a bátyáim gazdagsága: mindkettőjük helyett a szerencsájuk munkálkodik.”

– De hál hol van az én szerencsém? – kérdeztem tőlük.

– A te szerencséd az. út mellett álló terebélyes fenyőfa alatt heverész és harmonikázik – felelték.

Elindultam, hogy megkeressem a szerencsémét. Odaértem a terebélyes fenyőhöz, és valóban: valaki ült a fa tövében, piros ingben, és víg talpalávalót játszott a harmonikán.

– Te ki vagy? – kérdeztem tőle.

– Én vagyok a te szerencséd.

– Ha te vagy az én szerencsém, akkor miért nem segítesz a munkámban? Nézd csak. a testvéreimet hogy segíti a szerencséd, te meg csak harmonikázol! Odajuttattál, hogy a falunkban nincs már szegényebb ember nálam.

– Magam is szegény vagyok – felelte a szerencsém.

Nem szoltam hozzá többel, hanem fogtam egy vesszőt, nekiestem, és jól elcsépeltem vele!

– Állj meg, ne verj tovább – könyörögte a szerencsém. – Kisegítelek a szegénységből.

Abbahagytam hát a szerencsém tángátását, mire így szolt hozzám:

– Itt van ez ti rézpénz. Menj el a városba, ott a Görbe utcában van egy emeletes ház. Menj be abba a házba, és vedyél ott egy macskát.

Fogtam a rézpénzt és hazafutottam. Otthon nem volt egy morzsányi kenyér sem. Elmentem hát a testvéreimhez, hogy kérjek tőlük egy kicsit.

– Téged senki se győzne étellel – mondták a testvéreim.

És nem adtak kenyeret.

Éhesen indultam hál a városba.

Amikor odaértem, megtaláltam az emeletes házat, bementem, mintha éjjeli szállást keresnék.

A házban egy nagy fekete macska sétálgatott.

– Adjátok el nekem a macskákat – mondtam a háziaknak.

– Vigyed – mondták a háziak. – Mennyit adsz érte?

– Egy rézpénzt.

– Adj kettőt.

– Egy is elég lesz.

Megvettem hát a fekete macskát a rézpénzért, beleraktam a tarisznyába, a tarisznyát a váltamra vettem, és elindultam az utcán.

Bementem az egyik szatócsüzletbe. A macska mocorgott a tarisznyában, mire a segéd megkérdezte:

– Mi van a tarisznyádban?

– Ez valami olyan – mondtam –, ami az elevent megöli, a halottat meg kidobálja.

Elámult a segéd.

– Itt nálunk a pincében – mondta – nagyon elszaporodtak a patkányok, az egész árut tönkretették. Talán ezeket is ki tudja irtani?

– Hát persze hogy ki – feleltem. – Ha mind egy szálig nem irtja ki a patkányokat, száz aranyat fizetek neked; de ha kiirtja, te fizetsz nekem kétszázat

– Rendben van! – egyezett bele a segéd.

Leengedtem a macskáit a pincébe, magam meg elmentem a segéd otthonába.

Egész éjszaka le nem hunytam a szemem, csak járkáltam a házban fel s alá, és magamban arra gondoltam: mi lesz, ha a macska nem fogdossa össze a patkányokat, honnan veszek akkor száz aranyat? Megígérni megígértem, de mikor nincs egy árva rézpénzem se.

– Miért nem alszol? – kérdezte a segéd.

– Nem akaródzik aludni – feleltem. – Mindig csak énekelni van kedvem.

Reggel elküldtem a segédet a gazdáért. Amikor megérkezett mindhárman lementünk a pincébe. Kinyitottuk a pinceajtót, és láttuk, hogy a macska valamennyi patkányt megfojtotta.

A segéd kifizette a kétszáz aranyat. A pénzt zsebre vágtam, megfogtam a macskát, és elhagytam a házat.

Másnap éjjel aztán egy másik gazdánál irtottam ki a patkányokat.

Aztán az üzletben mindenfélét összevásároltam, és elindultam hazafelé.

Mire hazaértem, a feleségem már csak feküdni bírt az éhségtől.

– Mi az? – kérdeztem tőle. – Nincs itthon semmi enivaló?

– Nincs semmi – felelte.

– Akkor láss hozzá szaporán abból, amit hoztam.

A feleségem jóllakott, majd felkelt. Ekkor a fiamat átküldtem a testvéreimhez.

– Kérd el a két nagybátyádtól a pudos famelencét, pénzt mérünk – mondtam.

A fiam elszaladt.

– Édesapám átküldött a famelencéért.

– Mit akar vele mérni?

– Pénzt – felelte a gyerek.

Dehogy mértem én pénzt avval a melencével, csak ott állt nálam egy darabig, de a dolognak hamar híre futott. Lassan mindenki gazdag embernek tartott. Házat építettem, állatokat vettem. A testvéreim meg lassacskán elszegényedtek.

Egyszer éjjel felébredtem és látom: a testvérem bemászik a csűrömbé, és csóvát vet a szalmára.

A szalma lánggra lobbant. Honnan, honnan nem, hirtelen szél kerekedett, felkapta az égő szalmát, és a két bátyám udvarára vitte.

Én meg csak feküdtem, és azt gondoltam: „Bizonyára a szerencsém segített rajtam, az, aki a terebélyes fenyőfa alatt harmonikázik...”

A testvéreim háza porig égett, ők meg a szomszéd csűrjében húzódtak meg.

De azután később megsajnáltam őket, akárhogy is van, mégiscsak a testvéreim! És magamhoz vettem mindkettőjüket.

AZ UVEREK ÚTJÁRA ÉPÍTETT HÁZ

Pendelyes gyerek koromban egy legény elköltözött az apjától. Vett magának telket a falu szélén, a réten, s csuda nagy építkezéshez látott. Mikor felépült a ház, beköltözött s attól fogva ott lakott.

Felébred egyik éjjel, a szoba közepére pillant: hát egy szénakazal nagyságú tűzcsóva üldögél ottan.

Megijedt a legény, és a fejére húzta a takarót. Feküdt s hallgalózolt. A tűzcsóva meg éjfélig, első kakaskukorékolásig járkált fel-alá a szobában. Mikor aztán a kakas elsőt kukorékol, elkolródott. Nagyol nyikordult az ajtó, s sarkig kitárult.

– Ugyan ki járt nálam? – törte a fejét a legény.

Lefeküdt másnap este, áih alig nyomta el az álom, megnyikordult az ajtó, s betoppant a tűzcsóva.

– Ki az már megint? – leskelődött lócájáról a legény.

Éjfélkor aztán, mikor a kakas elkukorékolta magát, kisuhant a tűzcsóva. Az ajtót ezúttal is nyitva hagyta.

Felébredt reggel a legény, és elment az apjához:

– Édesapám, valami tűzcsóva jött be az új házba az elmúlt két éjszakán.

Mire így felelt az apja:

– Eriggy el ma a látó emberhez, az majd megmondja, kiféle, aki hozzád jár.

Felkerekedett a legény, és elment a látó emberhez.

– Hej, öcsém – szólta a látó ember –, nem jó vége lesz ennek, hogy le ott laksz, hisz az uverek útjára építetted a házadat! Holtod napjáig nem lesz nyugtod az uvertől: házad széthányja, téged ineg felfal családoddal együtt. Tedd azt, amit parancsolok: tüzesíts meg egy serpenyőt a kemencében, s mikor jön az uver, készítsd oda, ahova le szokott telepedni.

A legény tíz órára megtüzcsítette a serpenyőt, s nyugovóra tért. Egyszer csak hallja ám, hogy valami suhog odakünn. Nosza, felkapta a tüzes serpenyőt, s letette a padlóra. Azzal visszafeküdt. s jól kinyitotta a szemét.

Besuhant az uver az ajtón, és leült a padlóra – egyenest a serpenyőre, üldögélt egy picit, aztán kiugrott a füstnyíláson. Még az

a szerencse, hogy nyitva volt a füstnyílás, hisz ha be van zárva, az uver nem megy ki rajta. Így is szétvetette a kéményt, mikor elillant.

Attól kezdve sosem tette be többé a lábát a házba. A legény a mai napig ott lakik, s a tűzcsóva még ma is a háztető felett kószál.

Az uver minden éjszaka eljön, s ide-oda járkál csillogva-villogva. Nem egy ember látta már.

Ezen az úton uver lakik.

A ZSUGORI PÓPA

Élt a falunkban egy zsugori pópa meg egy szegény szántóvető.

Egyszer a szántóvető piros szárnyú pontyokat fogott a folyóban. Még hajnalhasadás előtt bemászott a pópa kertjébe, és horgászbotjával a pópa kútja mellé telepedett.

Mikor a pópa kiment a kertbe, meglátta a szántóvetőt, elfutotta a méreg, és rákiáltott:

– Mit művelsz te itt?

– Talán nem látod? – felelte a szántóvető. – Horgászom.

– Ki engedte meg neked, hogy idegen kútban horgássz? – kiabálta. – Ezért a törvény kezére adlak!

A szántóvető mit sem válaszolt. A pópa odament hozzá, belenézett a vödörbe, hát a vödörben tizenkilenc piros szárnyú ponty fickándozott, a huszadikat meg éppen akkor húzta kifelé a kútból a szántóvető.

– Tüstént add ide a halakat. A kút az enyém, tehát a hal is az enyém! – mondta a pópa.

A szántóvető meg úgy tett, mintha nem is hallaná, csak a horgára ügyelt, és közben csak úgy futólag megjegyezte:

– Sok hal van ebben a kútban – lesz még vagy húsz pudra való. Ha az emberek megtudják, mindenki idejár majd horgászni.

Észbe kapott a pópa, hogy az bezzeg nem lesz jó, ha a nép megtudja.

– No, jól van, eredj – mondta a szántóvetőnek. – Csak aztán máskor ne menj a más kútjához. És az embereknek se fecsegd ki, hogy hal van a kutamban.

Összeszedte a szántóvető a horgait, vette a vödört a hallal és elment: a pap meg az örömtől remegve rohant a feleségéhez, és elújságolta neki:

– Anyuska, szaladj a boltba itókáért! Holnap ünnepet ülünk, a falatozáshoz való halat reggel magam fogom ki a kútból.

Vett az asszony arakát, aztán az üvegbe szárított fekete ribizskét tett, majd a gyümölcsöt kihalászta az arakából, és a baromfiudvarra dobta. A tyúkok felkapkodták az arakás ribizszkeszemeket, megrészegültek tőle, s eldőltek, mintha

agyoncsapták volna őket, és álomba merültek. Amikor az asszony meglátta az udvaron szanaszét heverő tyúkokat, óbégatásban tört ki:

– Jaj, istenem! Micsoda szerencsétlenség! Minden tyúkom odalett az utolsó szálig, csak azt tudnám, mitől.

A pápa ezalatt a csűrben egymás után tépegette ki kancája farkából a szőrszálakat, horogzsinórt font, horgászbót készített. Lassacskán, szálanként, teljesen megkopasztotta szegény kancája farkát.

Amint a pápa a kiáltozást meghallotta, megkérdezte:

– Mi történt?

– Minden tyúkunk megdőglött – felelte a felesége.

Kiugrott a pápa a csűrből, és a fejéhez kapott:

– Mit csináljunk? Gyerünk, kopasszuk meg őket – mondta a feleségének. – Legalább tollunk legyen.

Leültek mind a ketten, a pápa is meg a felesége is, és megkopasztották a kábult tyúkokat.

Estére lettek készen a munkával, és az állatokat kocsira rakták, hogy majd reggel kiviszik a szemétdombra.

A pápa egész éjjel le nem hunyta a szemét, ott járkált a kútja körül, nehogy valaki kifogja belőle a piros szárnyú pontyokat.

Alig pitymallott, máris vette a horgot, és a kút mellé telepedett.

A szegény szántóvető meg összehívta a falu minden lakóját, és így szólt hozzájuk:

– A pópánknak elment az esze. Ha nem hiszitek, nézzétek meg magatok: a kútjában halászik.

Összesereglettek az emberek a pápa kútja körül. Nevetgéltek, a pápa meg mérgelődött.

– Mit akartok a más kútjánál? Enyém a kút, és enyém a hal is. Hordjátok el magatokat!

– Igen – mondták a falusiak –, a pópánk valóban meghibbant.

Közben a csupasz tyúkok is felébredtek, kijózanodtak, kiugráltak a kocsiból, és szertefutottak az udvarban.

– Nézzétek, nézzétek! – kiabáltak a parasztok. – A pápa felesége minden tyúkját elevenen megkopasztotta. Úgy látszik, ő is meggárgyult.

Az emberek betódultak az udvarba és megtorpantak: a sok pucér tyúk ott futkosott összevissza az udvaron, s e pillanatban

előjött a csúrból a csupasz farkú kanca is.

Az emberek még jobban csodálóztak:

– Tisztára bolond a pópánk, szentigaz!

Ettől kezdve nem hittek a szavának, és nem jártak el a templomba se. Később aztán végleg elzavarták a faluból.

KÉT TESTVÉR

Réges-régen élt erdeinkben egy vadász. Volt ennek a vadásznak két fia: Mikláj, az idősebb, és Págul, a fiatalabb. Úgy hasonlítottak egymásra, mint egyik csepp víz a másikra.

Amikor a fiúk felcseperedtek, apjuk vadászpuskát vett nekik, s ettől kezdve a két fiú együtt járta az erdőt.

Egy alkalommal a két testvér nagyon mélyre merészkedett az erdőbe, és eltévedt az ismeretlen helyen. Mentek a sűrű erdőben egy napig, kettőig, mégse találkoztak útközben teremtett lélekkel sem, de még csak útra, ösvényre sem akadtak; csak erdő, végtelen sötét rengeteg fogta körül őket.

Sok-sok napon át bolyongott a két testvér az erdőben. Egyik reggel egy kis tisztáson két nyúlfit pillantottak meg.

Kapták a puskát, és megcélozták a két kis állatot.

– Mikláj! Págul! – makogták a nyuszik. – Ne öljetek meg minket. Hűséges társaitok leszünk.

A két testvér leengedte a puskát.

– Jól van, gyertek velünk.

Egy másik tisztáson két rókafiget vettek észre. Kapták a puskájukat, de a rókák így könyörögtek hozzájuk: – Mikláj! Págul! Ne öljetek meg minket. Hűséges társaitok leszünk.

– Hát akkor gyertek velünk – mondták a testvérek, és leeresztették a puskájukat.

Mentek, mendégéltek, hát egyszer csak éppen a lábuk elől felpattan két farkaskölyök. A két testvér célzott, már éppen löni akart, amikor a farkaskölyök felkiáltottak:

– Mikláj! Págul! Ne öljetek meg minket. Legyünk jó barátok.

– Jól van – felelte a két testvér –, legyünk hát jó barátok.

Az erdő közben egyre ritkult, fény szűrődött át a lombok között, s a két testvér keskeny irtásra ért. Az irtáson két medvebocs játszadozott. A testvérek megcélozták az állatokat.

– Mikláj! Págul! Ne öljetek meg bennünket! Hűséges társaitok leszünk! – mondták a medvebocsok.

Együtt haladtak most már tovább: Mikláj, Págul, a két nyúlfi, a két rókafig, a két farkaskölyök és a két medvebocs. Hamarosan

kiérték az útra. Közvetlenül az útnál hatalmas, vén fenyőt pillantottak meg.

– No, testvérem – mondta Mikláj –, ideje, hogy elbúcsúzzunk egymástól. Én megyek a fenyőtől jobbra, te pedig menj balra. Csillogó csatú tarisznyánkat meg felakasztjuk a fenyőfára. Ha visszajössz ide és azt látod, hogy a tarisznyám csatja úgy ragyog, mint régen, azt jelenti: élek, egészséges vagyok. De ha a csat megrozsdásodott, azt jelenti: meghaltam. Ha én térek vissza elsőnek a fenyőhöz, én is tudom majd, mi lett a sorsod.

A két testvér megölelte egymást és elbúcsúzott. Egyikük ment jobbra, a másik meg balra, mindegyik a maga útján. És mindegyikkel elment egy nyúlfi, egy róka, egy farkaskölyök meg egy medvebocs.

Mikláj útja hatalmas városba vezetett. Ment, mendegélt az idősebb testvér az úton, és amikor elfáradt, letelepedett a cári palotánál, hogy egy kicsit megpihenjen.

Éppen akkor nézett ki a cárlány a palota ablakán. Amikor meglátta a fiatal vadászt, mellette meg az erdei vadállatokat, nyomban szerette volna megtudni, miért nem bántják a vadászt ezek az állatok.

– Te fiatal vadász, hallod-e? – kiáltott oda a legénynek a cárlány. – Mondd el nekem, miért nem bántanak téged a vadállatok!

– A strázsa nem enged be az udvarba – felelte neki Mikláj. – Gyere te ki hozzám.

– Kimennék, de félek a vadállatoktól.

– Ne félj, parancsom nélkül senkihez sem nyúlnak.

Kiment a cárlány Miklájhoz, egymás mellé ültek, és szóba elegyedtek. A fiatal vadász elmondta a cárlánynak, hogy éltek az erdőben a testvérével, s miként lettek a vadállatok hűségesebb társaikká.

A cárlány így szólt Miklájhoz:

– Nagyon megszerettelek, nem tudok nélküled élni. Kérj meg feleségül.

– Haj – sóhajtott Mikláj –, ne gúnyolódj velem. Hiszen te cárlány vagy, én meg csak egyszerű vadász, hogy is jönnél te hozzám?

– Ha megszerettelek, akkor hozzád is megyek. Még ma megtartjuk a lakodalmat.

Mikláj csak nézte a cárlányt, és sehogy sem tudta eldönteni, tréfál vagy komolyan beszél. A cárlány meg se szó, se beszéd, kézen fogta és bevezette az apjához a palotába.

– Apám, szeretnék feleségül menni ehhez a vadászhoz – mondta a cárlány a cárnak.

– Ugyan már, még mit nem – legyintett a cár. – Nem adlak hozzá egy közönséges paraszthoz.

– Ha nem adsz hozzá, holnap meghalok, nem tudok nélküle élni.

A cár elment tanácsért a cárnéhoz.

– És ha valóban meghal – kérdezte a felesége –, akkor mit csinálunk?

Erre mind a ketten úgy határoztak, hogy Miklájhoz adják a lányt.

Mikláj e naptól kezdve ott élt a palotában, pehelypárnán feküdt, aranytáliból evett, kristálypohárból ivott.

De egyszer aztán erőt vett rajta a szomorúság, és kedve kerekedett erdőt járni.

– Kimegyek egy hétre az erdőbe – mondta a feleségének.

Az asszony mazsolás cipót meg miegymást sütött neki az útra. Mikláj tarisznyájába rakta az elemózsiát, fogta a puskáját, szólította a vadállatait, és útnak indult.

– Csak arra kérlek, férjem, ne menj a nagy mocsáron túli erdőbe. Sokan mentek már oda, de még senki sem tért vissza közülük – mondta a felesége búcsúzaskor.

De Mikláj nem hallgatott a felesége szavára, egyenesen a nagy mocsáron túli erdőbe vette útját. „Töméntelen sok ott a vad – gondolta magában –, pompás vadászatom lesz, s csak nem lesz tán bántódásom!”

Épp hogy beért az erdőbe, amikor hirtelen jávorszarvas ugrott fel előtte, s ahogy a vadászt meglátta, a sűrűbe iramodott. Futott a jávorszarvas befelé az erdőbe, és útjában fákat tört ki, szakadékokon ugrott keresztül. A kutyák a vad után iramodtak, Mikláj meg őutánuk. Egész álló nap, késő délutánig tartott a hajsza. Amikor leszállt az este, a jávorszarvas hirtelen eltűnt, mintha a föld nyelte volna el.

Mikláj nagyon eltörődött az egész napos futkosástól, és úgy határozott, hogy az erdőben éjszakázik. Egy magas fenyő tövében pislákoló tábortűzre bukkant. Felszította a parazsat, vacsorát főzött, megvacsorázott, megetette az állatait, és lepihenni készült.

A fenyő lombjai közül ekkor hirtelen zaj hallatszott, és vékonyka, csikorgó hang szólalt meg:

– Jaj-jaj-jaj! De fázom! Megfagyok!

Ahogy Mikláj felnézett, a fenyőn egy öreg emberkét pillantott meg.

– Ha fázol, hát gyere le a fenyőről, és melegedj meg a tűznél – mondta Mikláj.

– Le is mennék én, de félek az állataidtól – felelte az emberke a fenyőről.

– Nem nyúlnak hozzád – biztatta Mikláj.

– Ha nem nyúlnak hozzám, akkor jól van – nyugodott meg az emberke. – De azért a biztonság kedvéért koppints rájuk ennek a pálcának a vékonyabbik végével – s azzal átadta Miklájnak a pálcát

Fogta a vadász a pálcát, egy kicsit rákoppintott vele a medvére, hát uramfia, az tüstént kővé változott.

Mikláj kiejtette a kezéből a pálcát, az emberke meg leugrott a fáról, felkapta, megérintette vele Miklájot meg az állatait, és ezzel valamennyinket kővé változtatta.

Págul pedig, aki sokfelé barangolt a nagyvilágban, éppen ekkortájt tért vissza arra a helyre, ahol elbúcsúzott a testvérétől. Odament a vén tölgyhöz és látta: nagyon megfeketedett a tarisznya csatja.

„Kedves testvérem, mi történt veled?” – töprengett Págul, és megindult azon az úton, amelyen valamikor Mikláj elindult.

Ment, mendegélt Págul, amíg az út egy nagyvároshoz nem ért. Ott megállt a legény a cári palotánál, hogy egy kicsit megpihenjen.

Amikor a cárlány meglátta, kifutott az udvarból, a nyakába ugrott, és így szólott hozzá:

– Mikláj, drága férjem, hol jártál ilyen sokáig? Miért ülsz itt miért nem jössz be a házba?

Págul most már tudta, hogy itt élt a testvére.

– Szerencsével vadászta? – kérdezte a cárlány.

– Szerencsével – felelte Págul.

„Tehát a testvérem elment vadászni, és nem tért vissza” – gondolta magában. Az asszonynak pedig ezt mondta:

– Nagyvad nyomára leltem, utol kell érnem. Készíts valami elemózsiát, elmegyek.

– Ne menjél, maradj itthon – kérlelte a éarleány.

De Págul hajthatatlan maradt.

– El kell ejtenem azt a vadat – hajtogatta.

Könnyek közt készítette fel a cásrlány Págul a vadászatra, és amikor elindult, ezt mondta neki búcsúzásakor:

– Csak arra kérlek, kedves férjem, ne menj a nagy mocsáron túli erdőbe. Sokan mentek már oda, de még senki sem tért vissza közülük.

De Págul egyenesen a nagy mocsáron túli erdőbe vette útját. Épp hogy beért az erdőbe, amikor hirtelen jávorszarvas ugrott fel előtte. Págul a vad nyomába eredt, és estére a pislákoló tábortűznél találta magát.

A tűz mellé telepedett, felélesztette, megvacsorázott, megetette az állatait is, és készült, hogy lepihenjen. A fenyő lombjai közül ekkor hirtelen zaj hallatszott, és vékonyka, csikorgó hang szólalt meg:

– Jaj-jaj-jaj! De fázom! Megfagyok!

– Ha fázol, hát gyere le a fenyőről, és melegedj meg a tűznél – mondta Págul.

– Le is mennék én, de félek az állataidtól. Fogd a pálcámat, és suhints rájuk a vékonyabbik végével.

Fogta Págul a pálcát, a vékonyabbik végével megsuhintotta a medvét, hát uramfia, az tüstént kővé változott. Amikor meg a pálcá vastagabbik végét érintette a kőhöz, az nyomban visszaváltozott medvévé.

– Megállj, te vénség! – kiáltotta Págul. – Így pusztítod hát az embereket!

Azzal kapta a puskáját és bumm! Az agg emberke lefordult a fenyőfáról, és maréknyi hamu lett belőle. A hamut a feltámadó szél széthordta az erdőben.

Amikor Págul körülnézett, a fák közt tömérdek kőoszlopot látott. Egész nap egyik oszloptól a másikig ment, és mindegyiket megérintette a varázspálca vastagabbik végével. S a kőoszlopok

abban a szempillantásban életre keltek: szárnyra kaptak a madarak, talpra álltak a vadállatok, megmozdultak az emberek.

Megtalálta Págul a testvérét és állatait is. A két testvér megölelte egymást, aztán elindultak a városba, hazafelé.

– Nem hallottad hírét, él-e a feleségem? – kérdezte Mikláj Págul

– Él. Éppen tegnap csókolt meg engem – felelte Págul.

Ahogy Mikláj ezt meghallotta, azt gondolta, hogy amíg kőből volt, a testvére feleségül vette az ő feleségét. Keserű harag öntötte el, megsuhintotta éles szablyáját, és levágta a testvére fejét

Págul elnyúlt holtan az erdő közepén, Mikláj pedig a városba ment. A felesége kifutott elébe, átölelte, megcsókolta, majd megkérdezte:

– Miért viselkedtél olyan furcsán tegnapelőtt, amikor megcsókoltalak, még csak meg sem öleltél?

Mikláj megértette, hogy a testvére semmiben sem vétkes vele szemben. Keserű könnyekre fakadt, és visszabotorkált az erdőbe, ahol a megölt Págul maradt.

Közben Págul medvéje elküldte a nyulat az élet vizéért. Rohant a nyúl, szélnél sebesebben, és egykettőre visszatért az élet vizével. A medve megmosta vele a sebet, és visszatette a nyakra a fejet. Págul mélyet sóhajtott, megelevenedett, felállt, előrenézett, de semmit sem látott: az arcán nem volt se szeme, se orra, és a szája is eltűnt – a tarkója volt az arca helyén!

– Jaj, de bolond vagyok! – sópánkodott a medve. – Fordítva tettem vissza a fejét!

Azzal gyorsan lecsavarta Págul fejét, és a nyulat ismét elszalajtott az élet vizéért. A nyúl hozta is egy szempillantás alatt.

A medve újra hozzáfogott, hogy helyre tegye Págul fejét, de a rókának meg a farkasnak meghagyta, figyeljék, jól csinálja-e.

– No, most jó, rendben van?

– Rendben – mondta a róka meg a farkas.

Págul ismét életre kelt, mintha nem is halt volna meg, csupán alig észrevehető forradás maradt a nyakán.

A legény egy nádszálat vágott, egy tönkre telepedett, sípot készített, és szomorúan nótázgatott.

Ekkor ért oda hozzá Mikláj.

– Jaj, testvérem, bocsáss meg nekem, hiába emeltem kezét rád, hiába gondoltam rosszat rólad.

– Ami volt, elmúlt – felelte Págul –, felejtsük el – és tiszta szívből megcsókolta testvérét.

És ettől a naptól kezdve, egészen halála napjáig, a két testvér sohasem hagyta el egymást.

A MEDVE

Egy mari asszony laskalevest vitt ki egyszer a szántóföldre. Szembejött vele egy medve. Brummogva-dörmögve nyújtogatta mancsát egyenest az asszony orra alá. Nézi az asszony a medve mancsát, s látja ám: jókora tövis fúródott belé. Nosza, kihúzta a tövist. A medve nagyon megörült. Kikapta az asszony kezéből a fazekat, kiborította a levest, s az edénnyel elcammogott az erdőbe. Az asszonynak földbe gyökerezett a lóba a csodálkozástól. Kisvártatva újra felbukkant a medve: visszahozta az asszonynak a fazekat – színültig tele mézzel.

HOGY SZABADULT MEG AZ ÖZVEGY AZ UVERTŐL

Megházasodott egy mari ember, ám fél esztendővel a lakodalma után meghalt. Hej, búnak eresztette a fejét a felesége. Egyre búsult, egyre szomorkodott. Ha lefeküdt aludni: szüntelenül a férjére gondolt, ha dolgozni ment: folyton a férjén járt az esze.

– Nincs férjem – mondogatta.

Nemsokára falusi legény képében az uver állított be éjszakánként az özvegyasszonyhoz. Járt, járt az uver az özvegyhez, s összeszűrték a levet. Hosszú ideig, rövid ideig élt a mari asszony, s nem bírta ki többé az uver nélkül, folyvást sírt-rítt. Végül is viselős lett. Dolgozott, dolgozott, s szörnyén lesoványodott.

Arra járt egyszer egy vén koldus, betért a mari asszonyhoz, és szállást kért éjszakára.

– Nálam meghálhatsz – mondta neki a mari asszony.

Felmászott az öreg a kemence tetejére, lefeküdt, s elnyomta a buzgóság.

Éjnek éjszakáján aztán egy tűzcsóva jött be a házba, és szóba elegyedett a mari asszonnal.

– Mért jöttél ma? – vont a kérdőre az asszony. – Egy öreg koldus tért be hozzám éjszakára. Arról ma szó sem lehet, hisz nem vagyok egyedül.

Bírókra kelt erre az uver az özvegyasszonnal.

Az öreg koldus meg imádkozott, és a végén ezt mondta: „Ámen.”

Elkotródott erre az uver az ablakon, ráadásul még az üveget is betörte.

Így szólt akkor a mari asszony az öreghez:

– Egy falusi legény szokott ide, folyton jön azóta, már teherbe is estem tőle. Nem is bírok már meglenni nélküle.

– Jaj, húgom, nem falusi legény ez. Férjedurad halála után nagyon nekikeseredtél, azért állított be hozzád az uver – magyarázta az öreg.

– Nem uver ez, hanem ember – szólt az asszony.

– Ha a következő éjszaka is nálad hálhatok, majd elkergetem én, s tudom, soha többé be nem teszi hozzád a lábát – fogadkozott az öreg.

S másnap éjjelre is ott maradt, és egy pokrócot telis-telítűzdelte tűvel. Az asszony az ajtó mellett feküdt le egy lócára, az öreg meg a tűvel telítűzdelte pokrócot leteríttette az asszony közelében, és elhelyezkedett a kemence tetején. Ott feküdt, s jól kinyitotta a szemét.

Éjszaka aztán az uver bemászott az ablakon, és egyenest az asszony felé tartott. De a sok tű összeszurkálta ám a lábát. Erre kiugrott az ablakon.

Attól fogva sose háborgatta többé az asszonyt.

Az özvegy meg dolgozott még egy darabig, majd halott gyermeket hozott a világra. Három feje volt, s olyan orra, mint a kutyának, lába viszont csak kettő.

Az asszony felépült, s ma is él. A gyereket meg elküldték egy nagyvárosba, hadd tanulmányozzák a tudós emberek.

ALIM PATÖR

Élt egyszer egy öreg házaspár. Volt egy fiuk meg egy lányuk. A fiút Alim patörnek, a lányt Aktalacsénak hívták. Amikor az öreg meghalt, Alim patör meg Aktalacse házat építettek maguknak, és vaspalánkkal kerítették körül. A házat Alim két kutyája őrizte: Seksinca és Oksinca. Így élt, éldegélt aztán a házban Alim patör a hűgával, Aktalacséval: Egy napon Alim patör vadászni indult. Ment, mendegélt az erdőben, míg egy csonthíd alá nem ért.

Vuver-kuva, a gonosz öregasszony is az erdőben lovagolt fehér lován, és így énekelt:

*Fehér lovam, fuss gyorsabban,
Felfalom ma Alim patört!*

A csonthídnál hirtelen megtorpant a fehér ló.

– Talán azt gondolod, hogy mér a daliás Alimnál vagyunk?
Nem! Még nem értünk oda hozzá!

És azzal Vuver-kuva ráhúzott fehér lovára. Pálcája nagyot csattant.

A zajra gyorsan előjött a csonthíd alól Alim patör. Vuver-kuva leszállt a lováról és megkérdezte:

– Hogy küzdjünk meg? Ökölharc legyen, vagy birkózás?

Alim egy szót sem válaszolt, hanem rárontott Vuver-kuvára.

Sokáig küzdöttek, végül Vuver-kuva lassan Alim patör fölé kerekedett.

– Seksinca, Oksinca – kiáltotta Alim a kutyáinak –, fogjátok meg! Mit bámultok!

A kutyák összevissza harapdálták Vuver-kuvát.

Alim hazaindult, és amikor a házhoz közeledett, így énekelt:

*Aktalacse, Aktalacse, hahó!
Nyisd a láncos kaput szaporán!*

Aktalacse kinyitotta a láncos kaput, és Alim patör bement a házba. Aktalacse enni-inni adott neki, megetette kutyáit, és megszáritotta kapcáját, bocskorát. Majd nyugovóra tértek. Beköszöntött a reggel. Alim felkelt. Aktalacse reggelit készíteti neki, és enni adott a kutyáknak. Alim patör vadászni indult, és ráparancsolt Aktalacséra:

– Ha valami vastag hangú idegen idejön, be ne ereszd. De ha vékony hangot hallasz, tudjad, az én vagyok, és nyisd ki az ajtót.

Azzal elindult vadászni, és a kutyákat is magával vitte. Ment, mendegélt, már több görényt és rókát lőtt, amikor ismét a csonthíd alá ért. Vuver-kuva is megjelent, és így énekelt:

*Fehér lovam, fuss gyorsabban,
Felfalom ma Alim patört!*

A csonthídnál hirtelen megállt a fehér ló.

– Talán azt gondolod, hogy már Alim patörhöz értünk? Nem, még nem vagyunk ott!

Alim patör kiugrott erre a híd alól, és öltre ment Vuver-kuvával. Gyürköztek-gyürköztek, s Vuver-kuva majdnem földhöz teremtette Alimot.

– Seksinca, Oksinca, mit bámultok? – kiáltotta Alim a kutyáinak. – Fogjátok meg!

A kutyák összevissza harapdálták Vuver-kuvát.

A dalia hazafelé indult. Amikor a ház közelébe ért, így énekelt:

*Aktalacse, Aktalacse, hahó!
Nyisd a láncos kaput szaporán!*

Aktalacse gyorsan ajtót nyitott, s Alim bement a házba. A húga enni-inni adott neki, a kutyákat is jóltartotta, és megszárogatta bátyja kapcáját, háncsbocskorát. Leszállt az este. Nyugovóra tértek. Beköszöntött a reggel. Felkeltek, megreggeliztek. Aktalacse megetette a kutyákat. Alim patör elköszönt Aktalacsétól, és szigorúan meghagyta neki:

– Ha valami vastag hangú idegen ide jön, be ne ereszd. De ha vékony hangot hallasz, nyiss ajtót, én vagyok az!

Fogta Alim a kutyákat, s elindult vadászni. Alighogy elment, megjelent a háznál Vuver-kuva, és vastag hangon énekelt:

*Aktalacse, Aktalacse, hahó!
Nyisd a láncos kaput szaporán!*

Aktalacse így válaszolt:

– Uj-juj, te nem vagy a bátyám. Neked vastag a hangod.

Vuver-kuva felszaladt a hegyre, a csúcson kinyújtózott, kinyújtotta a nyelvét, mint aki meghalt. Egy madárka odaröppent, és csipegetett a nyelvéből. Vuver-kuva hangja így megvékonyodott.

Alim patör közben vadászott, lőtte a görényeket s rókákat egymás után. Majd letelepedett a csonthíd alatt. Vuver-kuva is megjelent, megszokott dalával:

*Fehér lovam, fuss gyorsabban,
Felfalom ma Alim patört.*

A csonthídnál hirtelen megtorpant a fehér ló.

– Talán azt gondolod, hogy már Alim patörnél vagyunk? Nem, még nem értünk oda hozzá.

Azzal Vuver-kuva végigvágott pálcájával a lován. A pálcá nagyot csattant. A zajra előugrott a csonthíd alól Alim patör, és így kiáltott fel:

– Hát megküzdünk, te ördögfattyú?!

Egymásnak estek. Vuver-kuva már-már leteperte a daliás Alimot.

– Mit bámultok, Seksinca, Oksinca? Fogjátok meg! – parancsolta Alim a kutyáinak.

A kutyák Vuver-kuvára rontottak. Alim patör pedig hazafelé vette útját. Amikor a ház közelébe ért, nótára gyújtott.

*Aktalacse, Aktalacse, hahó!
Nyisd a láncos kaput szaporán!*

A láncok lehullottak, a kapu kinyílt. Alim patör betért a házba. Aktalacse megetette-megitatta bátyját, kutyáit is jöltartotta. Beesteledett. Nyugovóra tértek. Reggel felkeltek, elköltötték a reggelit, ittak, megetették a kutyákat. Alim patör ismét vadászni indult, és ráparancsolt Aktalacséra:

– Ha valaki idejű, és vastag hangon beszél hozzád, be ne ereszd, de ha vékony hangot hallasz, én vagyok az.

Amint elment Alim patör, nyomban megjelent a háznál Vuver-kuva. Odament a házhoz, s nótára gyújtott, de most már vékony hangon:

*Aktalacse, Aktalacse, hahó!
Nyisd a láncos kaput szaporán!*

A láncok lehullottak, a kapu kinyílt, Vuvei-kuva beszaladt a házba, és felhabzsolta a kutyák eddelét. Alim patör közben görényeket, rókákat ejtett el. Aztán betért a csonthíd alá. Vuver-kuva is megjelenni fehér lován:

*Fehér lovam, fuss gyorsabban,
Felfalom ma Alim patört.*

A csonthídnál megállt a ló.

– Talán azt gondolod, hogy már Alim patörnél vagyunk? Nem, még nem értünk oda hozzá.

S azzal Vuver-kuva rávert a lovára. A zajra előugrott a csonthíd alól Alim patör, és párharcra kelt Vuver-kuvával. És Vuver-kuva már-már erősebbnek bizonyult.

– Mit bámultok, Seksincsa, Oksincsa?! – kiáltotta Alim a kutyáinak. – Fogjátok meg!

A kutyák rárohantak Vuver-kuvára. Alim patör pedig hazatért. Amikor a házhoz ért, nótára gyűjtött:

Aktalacse, Aktalacse, hahó!

Nyisd a láncos kaput szaporán!

Vuver-kuva persze már megelőzte. Aktalacse így szólt hozzá:

– Jön a bátyám! Mivé változtassalak?

S azzal máris ezüstgyűrűvé változtatta. Majd leszedte a láncokat, s beengedte a bátyját. Bement Alim patör a házba, de bezzeg semmi sem volt vacsorára, mivel Vuver-kuva nemcsak a kutyák ételét, hanem az ő levesét, is felfalta. Beköszöntött az este. Aludni tértek. Amikor fölkeltek, látja Alim, nem száraz sem a kapca, sem a bocskor, nincs leves reggelire. A kutyák éhesen rohangálnak jobbra-balra eleség után, s már-már az ezüstgyűrűt kapják be.

Aktalacse összeszidta a kutyákat:

– Ej, hogy száradna ki a fejetek, már mindent felfalnátok!

– Miért szidod őket? – kérdezte Alim patör. – Hiszen látod, csak enni akarnak. – Aktalacse végre megetette, megitta a bátyját, s útnak indította. Ment-mendegélt Alim, s egymás után lőtte a görényeket, rókákat, majd ismét betért a csonthíd aló. Ahogy ott üldögélt, megjelent Vuver-kuva, és vígan fújta:

Fehér lovam, fuss gyorsabban,

Felfalom ma Alim patört!

A csonthídnál fehér lova hirtelen megtorpant.

– Talán azt gondolod, hogy már Alim patörnél vagyunk? Nem, még nem értünk oda hozzá – mondta Vuver-kuva, s azzal jó nagyot húzott a lovára a pálcájával.

A zajra kiugrott a híd alól Alim, és birokra keltek. Alim kis híján már a földre került.

– Mit bámultok, Seksincsa, Oksincsa?! – kiáltotta Alim a kutyáknak. – Fogjátok meg!

A kutyák Vuver-kuvára rontottak. Alim patör pedig hazaindult. Amikor a házához ért, így énekelt:

Aktalacse, Aktalacse, hahó!

Nyisd a láncos kaput szaporán!

De Vuver-kuva már megelőzte.

– Itt van a bátyám, mivé változtassalak? – kérdezte Aktalacse, s azzal selyemgombolyaggá változtatta Vuver-kuvát. Aztán kaput nyitott. Alim bement a házba, de sem magának, sem a kutyáinak nem talált harapnivalót.

– Tán haragszol, húgocskám? – kérdezte Alim a testvérétől.

– Nem, nem haragszom, csak fáj a fejem – felelte Aktalacse.

A kutyák éhesen ténferegtek a házban, már éppen a selyemgombolyagra akarták rávetni magukat. Aktalacse rájuk förmedt:

– Ej, hogy száradna ki a fejetek! Mindent felfalnátok!

Leszállt az este. Nyugodni tértek. Reggel felkeltek, ettek-ittak. Aktalacse megetette a kutyákat, és amikor Alim készülődni kezdett, hogy vadászni menjen, így szólt hozzá:

– Hozz nekem egy kis eleven görényt, szeretnék eljátszani vele!

– Jól van! – felelte Alim, s azzal útnak indult. Ment, mendegélt, fogott egy eleven görényt, lőtt egy rókát, majd a csonthídhhoz ment, és alája telepedett. Ahogy ott ült, megint megjelent a daloló Vuver-kuva:

Fehér lovam, fuss gyorsabban,

Felfalom ma Alim patört!

A csonthídnál a fehér ló hirtelen megállt.

– Talán azt gondolod, hogy már Alim patörnél vagyunk? Nem, még nem értünk oda hozzá – mondta Vuver-kuva, és pálcájával fehér lovára csapott.

A zajra előugrott Alim a csonthíd alól. Egymásra rontottak. És Alim már-már alul maradt.

– Mit bámultok, Seksinca, Oksinca? Fogjátok meg!

A kutyák Vuver-kuvára támadtak, Alim patör pedig hazafelé vette útját. Amikor a kapuhoz ért, dalra gyújtott:

Aktalacse, Aktalacse, hahó!

Nyisd a láncos kaput szaporán!

Vuver-kuva ismét megelőzte.

– Itt a bátyám! Mivé változtassalak? – kérdezte Aktalacse, s azzal máris zöld gombolyaggá változtatta Vuver-kuvát, majd leengedte a kapuláncokat,

Bement Alim a házba, s bárhogyan nézelődött is, egy morzsa nem sok, de annyi ennivalót sem talált. A kutyák is csak futkostak jobbra-balra, s meg akarták enni a zöld gombolyagot, de Aktalacse rájuk támadt: – Ej, hogy száradna ki a fejetek, hát ettől meg mit akartok?!

– Jaj, húgom, hiába szidod őket, hiszen nagyon megéheztek – mondta Alim patör, és odaadta a kis görényt Aktalacsénak. Fogta a lány a kis jószágot, és játszadozott vele. Amikor megunt, kinyitotta az ablakot, a görény meg huss! kiugrott, a kutyák mint a villám utána, s a vaskerítésbe ütköztek. Ekkor felemelkedett Vuver-kuva, talpra állt és rárontott Alim patörre. Sokáig küzdöttek, míg végül lassan Vuver-kuva kerekedett felül. Akkor Alim így könyörgött Aktalacséhoz, a húgéhoz:

– Ha jól akarsz nekem, dobj a talpam alá hamut, Vuver-kuvának pedig borsót.

Aktalacse a bátyja talpa alá dobta a borsót, a hamut pedig Vuver-kuvának szórta. Alim patör egykettőre a földre került. Vuver-kuva összekötözte kezét-lábát, befogta a lovat, szánra rakta a cókmókot.

Vitték Alim patört. Egy rozspetrencéhez értek.

– Hej, rozspetrence, rozspetrence, úgy látszik, itt maradsz a tarlón!

– Mit mondasz? – kérdezte Vuver-kuva.

– A petrence azt mondja, hogy az egyik kéve kötele meglazult – felelte Aktalacse.

Vuver-kuva a rozskévére taposott, és szorosabbra húzta a kötelét.

Ahogy továbbhaladtak, egy zabpetrencéhez értek.

– Hej, zabpetrence, zabpetrence, úgy látszik, itt maradsz a tárlón.

– Mit mond? – kérdezte Vuver-kuva.

– Azt mondja, hogy az egyik kéve kötele meglazult.

Vuver-kuva a zabkévére taposott, és szorosabbra húzta a kötelét.

Mentek tovább, és elértek egy árpapetrencéhez.

– Hej, haj, árpapetrence, árpapetrence, úgy látszik, itt maradsz a tarlón.

– Mit mond? – kérdezte Vuver-kuva.

– Azt mondja, hogy az egyik kéve kötele meglazult.

Vuver-kuva gyorsan az árpakévére taposott, és alaposan meghúzta a kötelét.

Végre az ördögfattyú házához értek. Három lánya kiszaladt az érkezők elé. Vuver-kuva így szólt a lányaihoz:

– Gyenge süldőt hoztam, dobjátok a verembe!

A lányok bedobták Alimot a verembe, s tűt szúrtak a homlokáljára. Amikor beköszöntött az este, ettek, ittak és nyugovóra tértek. Reggel aztán, amikor felkeltek, így szólt Vuver-kuva:

– Ördögfattyú lányai, adjatok enni a gyenge süldőnek! – A legidősebb lány kiment, hogy teljesítse apja parancsát. Odament a veremhez, és megkérdezte a daliás Alimot:

– Kell-e zizegő rozskéve, vagy zizegő zabkéve, vagy zizegő árpakéve?

– Elég lesz a rozskéve – felelte Alim patör.

Erre a lány ledobta a legénynek a rozskévéjét.

A dalia megette a rozsszemecskéket. A lány bement a házba, benn volt Aktalacse is, a ládán ült és varrogatott. Amikor beesleledett, ettek, ittak s nyugovóra tértek. Reggel, amikor felkeltek, megreggeliztek, Vuver-kuva a középső- lányát zavarta ki, hogy adjon enni a gyenge süldőnek. A középső lány a veremhez ment, és megkérdezte a daliás Alimot:

– Kell-e zizegő zabkéve vagy zizegő árpakéve?

– Elég lesz a zabkéve – felelte Alim.

Erre a lány ledobta a legénynek a zabkévét. Feküdt Alim a verem mélyén, és ette a magvakat a kévéből. A lány bement a házba. Amikor érkezett az este, ettek s aludni tértek. Reggel felkeltek, ettek, aztán Vuver-kuva a legfiatalabb lányát zavarta ki, hogy adjon a gyenge süldőnek. A legkisebb lény túrós táskát meg tojásos lepényt sütött, serpenyőben vaját olvasztott, nyírkéregpohárba savanyú levet öntött, és mindezt kivitte a verembe

Alim patörnek. Megetette Alimot tőrös táskával, megilatta savanyú gyümölcslével, és megoldotta egyik béklyóját, majd elindult bal felé.

– Jó zsíros-e már a gyenge süldő? – kérdezte tőle az anyja.

– Igen, már a homlokába szúrt tű is eltűnt a zsírban – felelte a legkisebbik leány.

– Pompás – örvendezett Vuver-kuva, és megparancsolta a legidősebb lányának, hogy fűtse be a fürdőházat.

A lány befűtött. Kész volt a fürdő. Aztán elment vízért. Felment a pallóra, és merte a szitával a vizet. Merít egyet, már nincs is a szitában víz, merít újra, megint üres. Merítgetett, merítgetett, de bezzeg a szita mindig üres maradt. Ekkor megszólalt felette a kis cinege:

– Testvérkém, agyaggal „csik-csik”!

„A kis cinege azt mondja, »agyaggal csik-csik-«, tehát agyaggal kell betapasztanom a szitát” – gondolta magában a lány. Be is tapasztotta, meg is hordta vele a vizet, aztán szólt az anyjának: – Meghordtam a vizet.

Vuver-kuva kihúzta Alimot a veremből, bevitte a fürdőbe, megmosta, aztán visszavitte, letette a kerítés mellé, maga meg bement a házba, és köszörülni kezdte a kést. Egy holló repült arrafelé, Alim patör megszólította:

– Hallod-e, te holló, mondd meg a kutyáimnak, hogy fenik a kést a gazdájukra.

A holló így válaszolt Alim palömek:

– Látszik már a szemed hája, kár-kár, látszik már a farod hája, kór-kár!

Ezt mondta és elrepült. Aztán egy szarka repült arra, azt is megszólította Alim patör:

– Hallod-e, le szarka, mondd meg a kutyáimnak, hogy fenik a kést a gazdájukra.

A szarka így felelt:

– Látszik már a szemed hája, csok-csok, látszik már a farod hája, csok-csok!

A szarka elrepült. Egy kakukk szállt a helyébe.

– Hallod-e, le kakukk, mondd meg a kutyáimnak, hogy fenik a kést a gazdájukra! Fussanak ide szaporán!

A kakukk elrepült, és odakiállotta Alim kutyáinak:

– Ka-kukk, fenik a kést a gazdátokra!

A kutyák nem hittek a kakukk szavának. A hírnök visszarepült hát Alim patörhöz, és így szólt:

– A kutyák nem hiszik, amit üzentél.

A dalia ismét elküldte hát a kakukkot és meghagyta:

– Azonnal rohanjanak hozzám!

A kakukk a kutyákhoz repült, és odakiáltotta nekik:

– A gazdátok kér benneteket, gyertek, fenik a kést rája!

A kutyák lyukat ástak a vaskerítés alatt, kinyargaltak az útra, és Alim patörhöz száguldottak. Kezén-lábán elrágták a köteleket. Alim patör így szólt kutyáihoz:

– Egyétek meg Vuver-kuvát egész pereputtyával együtt, csak a legkisebbik lányt hagyjátok életben!

A kutyák átrágták az ajtót, berontottak a házba, megették Vuver-kuvát, a két idősebb lányát meg az áruló Aktalacsét is. Csak a legkisebb lányt hagyták életben. A daliás Alim meg Vuver-kuva legkisebb lánya e naptól kezdve sokáig boldogan éltek.

A mese elszáll, én itt maradok.

AZ ELFOGOTT OVDA

Valamikor reges-régen élt egy ovda a völgyben, a mari falu közelében. Az egyik marinak szép lova volt. Kieresztette az ember a lovat a mezőre legelni. A ló folyton izzadt.

Kiment az ember, és megfogta a lovat. Csuromvíz volt a ló, és szörnyen lihegett.

– Ejnye, mi lelte ezt az állatot? – törte a fejét az ember.

Hazavitte a lovat, és egész álló nap dolgozott.

Estére kelve megint kihajtotta a lovat a mezőre. A ló reggelre megint megizzadt, csak úgy dőlt róla a verejték.

– A lovam, ha kieresztem a mezőre, rettentően megizzad – mondta az ember a komájának. – Arra gyanakszom, hogy valaki agyondolgoztatja, vagy a jó ég tudja, mit csinál vele.

– Az éjszaka valaki nyargalt talán a lovadon – mondta a koma.

– Egy ovda lakik a völgyben – magyarázta az ember –, csak az nyargalhatott rajta, senki más.

Így szólt erre a koma:

– Szerezz kátrányt, olvaszd fel, köss a lovad hátára egy fehér nemeztakarót, és a takarót kend be szurokkal.

Megfogadta a tanácsot az ember. A takarót bekente szurokkal, és a ló hálára kötötte. Azzal kivezette a lovat a mezőre, és szélnek eresztette. Jómaga pedig lekuporodott a fű közé, és jól kinyitotta a szemét.

Odament az ovda a lóhoz, felpattant rá, és ide-oda nyargalt rajta. Egy nagy bőrtömlő volt az ovda hátán, színültig tele pénzzel, csupa-csupa arannyal. Csak úgy csörgött a tömérdek sok aranypénz, ahogy az ovda fel-alá nyargalászott.

Figyeli, figyeli az ember, majd megragadja a lovat. Az ovda meg moccanni sem tud a lovon, mert a fara odaragadt a szurkos takaróhoz. Ordít az ovda, mint a fába szorult féreg, az ember meg üti-veri az ostorral, ahol éri.

Az ovda bizony nem tudott kereket oldani.

Fogja az ember a lovat, és vezeti hazafelé, az ovda meg fenn ül a lovon.

Le akarja venni az ember az ovdát a lóról, de a fara nagyon erősen hozzáragadt a takaróhoz.

Sír, könyörög az ovda:

– Eressz el – rimánkodik az embernek –, neked adom a pénzt, ami a tömlőben van.

– Ha nekem adod, eleresztlek – szólt az ember.

Nosza, odaadta az ovda az embernek a pénzt. Az meg felfortyant, s lerántotta az ovda faráról a takarót.

Jaj! Lejött a bőr az ovda faráról, az ovda meg elmenekült. Otthagyta az embernek a tenger sok pénzt.

Az ember egyszeriben dúsgazdag lett.

Még most is él, és majd felveti a pénzt.

AZ EGÉRNŐVÉR

Élt egyszer egy öregember meg egy öregasszony. Egyetlen gyermekük volt, akit Jevánnak hívtak. Jeván még sohasem járt vadászni. Egy napon vette a puskát, elment az erdőbe és eltévedt. Csak bolyongott ide-oda, míg végül az erdő mélyén világosságot vett észre. Elindult hát a fény felé. Egy házikóhoz ért. Bekukkantott az ablakon, de odabent nem látott senkit. Bement.

Ahogy a házikóban üldögélt, csodálkozva látta: egy kiséger fut egyik lyukból a másikba. Kivárta az alkalmas pillanatot, és elkapta az egeret, amely abban a szempillantásban gyönyörű lánnyá változott a kezében, és így szólt:

– Születésem napjától várok rád, Jeván. Milyen jó, hogy eljöttél. És mivel vártam rád, feleségül kell venned engem. Különben meghalsz. – Azzal a lány megmutatta, melyik úton juthat ki az erdőből, és hozzátette:

– Amikor eljössz értem, hozd magaddal a tanítót, a pópát, a diakónust meg a sekrestyést. Hat szekéren gyertek.

Arra is megkérte a lány Jevánt, hogy még aznap este jöjjenek érte.

Elindult hát Jeván hazafelé, és igen csodálkozott, amíg ment a nyílegyenes úton. Gondba merülten ült otthon, sóhajtozott, nem evett, nem ivott, öreg szülei nyugtalankodtak, s azt gondolták: „Ugyan mi történhetett Jevánnal?”

– Miért nem eszel, miért nem iszol, fiam? Min töprenkedel? – kérdezték tőle.

– Csak úgy! Elgondolkoztam – felelte kelleetlenül Jeván.

Már délfelé járt az idő, de ő még mindig ott ült az ablaknál, gondolataiba merülten. A szülei meg egyre csak kérdezgették:

– Mi van veled, fiam?

Jeván csak este szólalt meg:

– Nagyon nehéz feladat vár rám.

– Miféle feladat? – kérdezték a szülei.

– Hallgassatok ide. Ma eltévedtem az erdőben, és egy házat pillantottam meg. Bementem. Odabent teremtett lelket sem találtam. Csak egy egérke futkosott egyik lyukból a másikba. Kíváncsiságból

elfogtam, és képzeljétek, a kezemben gyönyörű leánnyá változott, és emberi hangon beszélt hozzám. „El kell vened engem feleségül – mondta. – Ha nem teszed meg, halál fia vagy.”

– El kell vened feleségül, fiam – mondta az apja.

– Még ma este el kell mennem érte, és magammal kell vinnem a tanítót, a pópát, a diakónust meg a sekrestyést – tette hozzá a fiú.

Az apa elszaladt a tanítóhoz, a pópához, a diakónushoz meg a sekrestyéshez, és alkonyaikor valamennyien együtt voltak. Az öreg előkészítette a hat szekeret, befogta a lovakat, és útnak indította őket, a megszokott időben, amikor menyegzőre szoktak menni általában.

Mentek, haladtak a szekerek, s az erdőhöz értek. Az erdő szélétől az út mindkét oldalán, mint a gyertyák, jelzőlámpások fénye világított. A lány által leterített hófehér vászon világító lepelként nyúlt el az úton. Odaértek a menyasszony házához. A lány kijött, hogy fogadja a kérőket.

Három nagy asztal állt a házban, rogyásig megrakva pompás falatokkal, kitűnő italokkal. A lány asztalhoz ültette a pópát, a diakónust, a tanítót meg Jevánt, megvendégelte őket, majd odafordult a legényhez:

– No, most gyere, munkára fel!

A pincéhez hasonló veremből különböző drágaságokat hordtak fel: egy szekérre való színaranyat, egy szekérnyi tiszta ezüstöt, egy fuvarnyi rezet. A negyedik szekeret drága ruhákkal rakták meg. A két üres szekérre feltelepedtek a kérők, és elindultak visszafelé.

Megindult hát a lakodalmas menet, s ahogy megindult, a menyasszony háza abban a szempillantásban eltűnt. Amikor a vőlegény házához közeledtek, mögöttük is eltűnt minden; az útra terített vászon felcsavarodott, a lámpák fénye kihunytt. Ahogy hazaértek, megkezdődött a dínomdánom a meghívott vendégekkel: a pópával, a diakónussal, a sekrestyéssel és a tanítóval. Amikor kimulatták magukat és jóllaktak, nyugovóra tértek.

Jeván is lepihent a feleségével, de az asszony figyelmeztette, hogy három napig nem lesz az övé. Jeván mindhárom éjjel meg akarta ölelni a feleségét, de az megparancsolta neki:

– Menj, kérdezd meg anyádtól, állt-e valaki közel a szívéhez, mielőtt férjhez ment volna?

Jeván odament az anyjához, aki ott feküdt az apja mellett, felköltötte és megkérdezte tőle:

– Anyám, magadhoz engedték-e valakit lánykorodban?

Az anyja haragra lobbant, összeszidta és elzavarta.

– Menj, te ostoba, mért zaklatsz ilyen ostobaságokkal éjnek évadján!

Jeván tehát válasz nélkül tért vissza a feleségéhez.

– Csak összeszidott, de a kérdésre nem válaszolt – mondta kedvetlenül.

Később megint csak zaklatni kezdte a feleségét, de az újból anyjához küldte a már feladott kérdéssel.

– Anyám, elkövették-e valami meggondolatlanságot lánykorodban?

Az anyja ismét összeszidta, és elzavarta a fiút.

– No, mit mondott az anyád? – érdeklődött a felesége.

– Nem mond semmit, csak szitkozódik – mondta bosszúsan Jeván.

De a felesége, mindezzel mit sem törődve, ismét csak elküldte az anyjához a feladott kérdéssel.

A fiú most már makacsul faggatta az anyját:

– Anyám, mondd meg igaz lelkedre, magadhoz engedték-e valakit lánykorodban?

Az anyát megdöbbenette fia állhatatossága, s végül halkán így szólt:

– Igen, szerettem egy legényt lánykoromban, és kislányom született tőle. Hogy a vétkem eltitkoljam, a gyermeket az erdőbe vittem, és egy kivágott fa odvába rejtettem.

Jeván megfordult, és ment a feleségéhez. Az asszony megkérdezte:

– No, mit válaszolt a kérdésedre anyád?

– Elmesélte, hogy lánykorában gyermeket szült, kivitte az erdőbe, és egy kivágott fa odvába rejtette.

– Hát akkor tudd meg: én vagyok az az elrejtett lány, akit megszült és eldobott anyád, és te a testvérem vagy! Meghalok. Temessetek el, ahogy illik. Mondjon a pópa gyászmisét értem.

A lány meghalt. A sok drága ruha, az ezüst meg az arany mind-mind Jevánra maradt. Jeván fényes temetést rendezett neki. A

temetés után, egy idő múlva kereskedni kezdett, meggazdagodott, kereskedő lett belőle, egy másik országból vett magának feleséget, ugyancsak kereskedőcsaládból valót.

KAZÁNY BEVÉTELE

Valamikor talár fejedelem uralkodott Kazány városában. Az idő tájt a tatárok háborút indítottak az oroszok ellen. Az oroszok aztán egészen Kazányig szorították vissza a tatárokat. Már bent a városban folyt a harc, de volt ott egy erősség, melyet az oroszok semmiképpen sem tudtak elfoglalni. Noha szünet nélkül lőtték a várat, egyetlenegy tatárt se sikerült eltalálniuk.

Látják ám az oroszok, hogy a tatár fejedelem a feleségével meg a katonáival körbe-körbe sétifikál a bástyafalon. Minduntalan rájuk lönek, de biz nem találják el őket: sem a tatár fejedelmet, sem a feleségét, de még csak egy katonát sem.

Mert bizony nagy varázsló volt a tatár király felesége.

Hiába ostromolták az oroszok a várat, nem bírták elfoglalni.

Már két esztendeje topogtak egy helyben, mikor odaállt az orosz cár elé egy orosz katona, és így szólt hozzá:

– Ítéletnapig sem foglaljátok el ti a tatárok várat, mert nagy varázsló ám a tatár király felesége. Lőhettek rájuk, ahányszor csak akartok, nem fogja őket a golyó.

– Aztán honnét tudod te, hogy varázsló a tatár király felesége?
– kérdezte az orosz cár a katonától.

Mire a katona így válaszolt:

– Tudom. Esztendeje már, hogy ostromoljuk a várat, és lövöldözünk a tatár király feleségére. Már jómagam is háromszor láttam, háromszor sütöttem rá a puskámat, de bizony egyetlenegyszer sem találtam el. Ha nem lenne varázsló, már réges-rég eltaláltam volna. A varázstudományával fog legyőzni bennünket.

Így szólt erre a cár:

– Hej, csak találnék valakit, ki éppen olyan nagy varázsló, mint a tatár király felesége!

– Én is varázsló vagyok – húzta ki magát a katona –, és már rég meg is öltem volna a királynét, de nekem is kedves ám az életem, hisz ha varázslót ölk meg, én is elpusztulok.

Mire így felelt a cár:

– Ha varázsló vagy, és meg tudod ölni, ne sokat teketóriázz, öld meg.

– Nem féltém én az életemet – mondta a katona –, én halok meg csak egyedül, a többiek életben maradnak, ha feláldozom magam.

Azzal felkapott egy puskát, és elindult a vár irányába.

A tatár királyné meg csúfolni-gúnyolni kezdte, és fület mutatott neki.

Több se kellett a katonának, levágott a köpönyegéről egy pitykegombot, beletette a puskájába, és rálőtt a királynéra. A gomb talált, s holtan rogyott össze a tatár királyné.

Ám a katona is összeesett és meghalt.

Az oroszok meg folytatták a harcot. Tovább ostromolták a várat ám sehogy sem bírták bevenni.

Megint odament az orosz cárhoz egy katona:

– Én tudom, hogy lehet a várat elfoglalni.

– Aztán miben tudnál a segítségünkre lenni, hogy elfoglaljuk a várat? – faggatta a cár.

– Az az én dolgom – felelt a katona.

– Tégy, ahogy jónak látod! – mondta a cár.

Felkerekedett erre a katona, és meg sem állt a Kazány folyó partjáig. Ott aztán ásót fogott, és munkához látott. Tömérdek katona állt mögötte, azok is segítettek neki. S ástak, addig ástak, míg hat versztányira nem értek a föld alatt, épp addig a bástyáig, melyen a tatár király álldigált.

Akkor, aztán a katona hozatott három hordót – dugig töltve puskaporral, és a tatár bástya alá gurította a hordókat. Ott felállították őket, a tetejüket levették, s mind a három hordóra egy-egy gyertyát helyeztek. Majd meggyújtották a gyertyákat. Mikor csonkig égtek, felrobbant a puskapor, és a bástyát a levegőbe repítette.

– Allah! Allah! – kiáltozott a tatár király, s holtan zuhant a magasból a földre.

Odament a katona, és levágta a tatár király fejét.

A teste még ma is ott fekszik egy sírboltban – teljesen épen. Nem rohadt el.

KÍGYÓT SZÜLT AZ ÖREGASSZONY

Élt egyszer egy szegény öreg tatár a feleségével. Az öreg kéregetni járt, ebből tartotta el az öregasszonyt. Gyerekük nem volt. Egyik napon is, amikor az öreg tatár alamizsna után járt, távollétében az öregasszony nem gyermeket, hanem kígyót szült. Amikor a koldus hazaért, nagy szomorúságban találta a feleségét a kis ablak mellett.

– Miért szontyolodtál így el, asszony, csak nem vagy beteg?

– Nézd csak meg, mi van ott a sarokban a ruhán! – felelte a felesége. Az öreg benézett a sarokba, s menten visszahőkölt.

A kígyó megkérdezte tőle:

– Merre jártál, apám?

– Alamizsnát gyűjtöttem.

Másnap reggel a kígyó így szólt az apjához:

– Menj el a gazdag tatárhoz, és kérd meg, adja hozzám a kisebbik lányát feleségül.

Elment a koldus a gazdag tatárhoz, és megállt az ajtajánál. Ekkor egy darab kenyeret adtak neki.

– Nem alamizsnáért jöttem – mondta a koldus.

– Hát akkor mi szél hozott ide? – kérdezte a házigazda.

– Azért jöttem, hogy megkérjelek, add a kisebbik lányod feleségül a fiamhoz.

A gazdag tatár erre se szó, se beszéd, megragadta a koldust, és félholtra verte. Úgy ért haza szegény, mint valami véres gombolyag.

A kígyó megkérdezte:

– Apóm, megkérted-e, hogy a lányát adja hozzám feleségül?

– Éppen azért vert véresre, mert megkértem a lányt – felelte az öreg.

Másnap reggel a kígyó megint így szólt az apjához:

– Menj el a gazdag tatárhoz, és kérd meg, adja hozzám a kisebbik lányát feleségül.

Mit volt mit tenni, az öreg ismét elindult hát a gazdag tatárhoz. De az bezzeg szóba sem állt vele, hanem szörnyű haragjában halálra verte. Aztán darabokra vágta, majd egy zsákba dobálta, a zsákot meg az ökör hátára rakta (az öreg koldusnak volt egy ökre,

amely szüntelenül a nyomában járt). Hazavitte hát az ökör miszlikbe aprított gazdáját. Megállt vele a kiskapunál és elbődült. Az öregasszony kifutott a hangra, és azt gondolta: „Bizonyára az összegyűjtött kenyeret küldte haza az öreg, ő meg lemaradt valahol.”

Levette a zsákot az ökör hátáról, kirózta, hát uramfia, látja, a férje van benne, de miszlikbe vágva. Keserű könnyeket hullajtva ment vissza a házba.

A kígyó megkérdezte:

– Miért sírsz, anyám?

– Már hogyné sírnék! Apódat miszlikbe aprították – felelte az öregasszony.

– Vigyél ki a házból, anyám – kérte a kígyó.

Az öregasszony teljesítette a kígyó kérését.

– Anyám, rakd össze apám darabjait, úgy, ahogy kell – mondta a kígyó.

Az asszony szót fogadott. A kígyó meg fogta magát, és háromszor előre, háromszor meg hátra végigcsúszott a miszlikbe aprított testen, és csodák csodája, a szétszabdalt részek összeforrottak. Ekkor még egyszer végigsiklott apja testén, fejétől a lábáig, s az apa életre kell.

– No, apám – kérdezte a kígyó –, hozzám adja-e a gazdag tatár a lányát vagy sem?

Az apja válaszolni sem tudott a megrökönyödéstől.

A kígyó meg egyre a magáét hajtogatta:

– Menj el holnap, apám, még egyszer hozzá, és kérdezd meg: hozzám adja-e hát a lányát vagy nem?

Mit volt mit tenni, mit nem, az öreg ismét elment a gazdag tatárhoz és megkérdezte:

– A fiamhoz adod-e a lányodat?

A gazdag haragjában összezúzta a koldust és elégette. Földi maradványait azután: az apró csontokat meg a hamut egy zsákba tette, a zsákot az ökör hátára rakta és hazaküldte. Az öregasszony levette a zsákot az ökör hátáról, belenézett és felzokogott. Mikor bement a házba, a kígyó megkérdezte tőle:

– Miért sírsz, anyám?

– Már hogyné sírnék! Apódat elégették, és a hamut elküldték nekem.

– Vigyél ki anyám, apámhoz!

Az öregasszony kivitte a kígyót. Aztán az udvar közepén egy tiszta helyen óvatosan kiöntötte a hamut. A kígyó megkeverte, és csúszkálni kezdett benne előre-hátra úgy, hogy a hamu felkavarodott, és lassan apja holttestévé formálódott. A kígyó végigsiklott a holttesten, s a halott egyszeriben megelevenedett. Az öreg bevitte a kígyót a házba, és a derékaljra tette. A kígyó meg, mintha mi sem történt volna, megkérdezte az apjától:

– No, mi újság, hozzám adja-e a lányát a gazdag tatár vagy sem?

Az apa egy szót sem tudott kinyögni, szinte megbénult.

A kígyó meg egyre csak hajtogatta:

– Apám, eredj csak, tudd meg, hátha hozzám adja a gazdag a lányát.

Újra elment hát a koldus a gazdag tatárhoz. Amikor az meglátta, nagyon elcsodálkozott, és ugyancsak töprengett.

– Most aztán már igazán nem tudom, mit csináljak vele, talán a földre temessem? – kérdezte a gazdag tatár a lányától.

– Nem kell a földre ásni, és megölni sem kell. Hanem kérj tőle olyan kalimot, hogy maga mondjon le a lány kéréséről – mondta az apjának a kisebbik leány. – Kérj tőle negyvenegy egyforma színű, egyforma hosszú farkú világospej kancát és negyvenegy tarka paripát, meg aztán legyen az udvarán kert csobogó forrással, a kert legyen teli különböző madarakkal, s ezek mind más hangon énekeljenek.

A gazdag tatár akkora kalimot kért hát a koldustól. Miért is ne?!

Az öreg tatár szó nélkül sarkon fordult, és elindult hazafelé. Otthon odament a fiához. A fia megkérdezte:

– No, hozzám adja-e a gazdag a lányát?

– Jaj, nagyon nagy kalimot kér érte.

– Mit kér?

– Negyvenegy egyforma színű világospej kancát meg negyvenegy egyforma paripát kér. Ráadásul legyen az udvarunkon kert, benne csobogó forrás, s a kertben a különböző madarak más-más hangon énekeljenek.

– Apám – mondta a kígyó –, vágd le az ökröd, beletesszük a nagy üstbe, s addig főzöd, amíg egyetlen morzsányi hús sem marad

egészenben.

Az öregember meg a felesége megfőzte az ökröt a nagy sörfőző üstben, aztán nekiültek hármában, de bezzeg majdnem az egészet a kígyó ette meg egymaga.

– Apám, hozd utánam az ökör bőrét – mondta a kígyó, s azzal csiszi-csoszi útnak indult, az apja futva is alig ért a nyomába. Az erdő közepén egy nagy gödörnél állapodtak meg.

– Apám, dobd be ide az ökör bőrét – mondta a kígyó, s azzal ő is becsúszt a gödörbe. – És amikor azt kiáltom, hogy „hú-úzd”, akkor húzd ki a gödörből.

A föld alól erős dübörgés hallatszott, majd utána kiáltás harsant: – Hú-úzd! Hú-úzd!

Az öreg tatár minden erejét összeszedve nekifeszült az ökröbőrnek, és húzta-húzta, amíg a bőrrel együtt ki nem húzott a gödörből negyvenegy egyforma színű, egyforma hosszú farkú paripát. Majd a bőrt ismét ledobta a gödörbe, ahonnan kisvártatva újra felharsant a kiáltás:

– Hú-úzd!

És az öreg kihúzott a gödörből negyvenegy egyforma színű, egyforma hosszú farkú világospej kancát. Aztán a bőrt megint a gödörbe dobta, ahonnan újból hallatszott a kiáltás:

– Hú-ú-úzzad!

Az öreg tatár most gyönyörű kertet rántott ki a mélyből, a kertben csörgedezett a forrás, s a sok különböző madár más-más hangon énekelt.

– No, most menj el a gazdag tatárhoz – parancsolta a kígyó. – Nekem hagyj itt egy világospej kancát. Amikor odaérsz, csak nyisd ki a kaput, a kálím magától besétál rajta.

Amikor az öreg a menyasszony házához ért, kinyitotta a kaput, s abban a szempillantásban megjelent a negyven világospej kanca, a negyvenegy tarka paripa, kinőtt a kert, a kertben forrás csörgedezett, és a sok-sok madár mind-mind más hangon énekelt. Ez a sok gazdagság teljesen megtöltötte a menyasszony udvarát.

Megörült a gazdag, s így szólt a koldushoz:

– Holnap eljöhet hozzánk a vőlegény.

A koldus hazaballagott. A kígyó megkérdezte:

– Mikorra kérte, hogy elmenjek hozzá?

– Azt kérte, holnap menj el.

Másnap reggel a kígyó a világospej kanca hátára telepedett, és elvágtatott a gazdag tatárhoz. Mindnyájan kisereglettek a vőlegény fogadására. A kisebbik lány kitárta a kaput. Türelmetlenül várta a vőlegényét. Miért is ne? És ekkor mindnyájan észrevették a kígyót, amint karikába csavarodva benyargalt az udvarra a világospej kanca hátán. A látványtól valamennyien hátrahőköltek. A kisebbik lány szaporán beszaladt a hátsó szobába, nyomában meg a kígyó is gyorsan bekúszott a házba. A lány eszméletlenül omlott a lócára. A kígyó körülcsúsztta, hozzáért, és abban a pillanatban szétpattant a kígyóbőr, és a kígyó vakító szépségű ifjúvá változott. A lány kinyitotta a szemét és ránézett. Ott állt előtte a vőlegénye, olyan ragyogó szép ifjú, hogy a kerek világon nem találni párját. A lány abban a szempillantásban beleszeretett, és nyomban megölelte.

De az ifjú megállította a leányt, mondván:

– Várj még az öleléssel, előbb hozz nekem szaporán valamilyen ruhát.

A lány már hozta is a fehéreneműt meg a felsőruhát. Az ifjú pedig átadta neki a kígyóbőrt ezekkel a szavakkal:

– Fogd ezt a bőrt, zárd el a ládába, és ne mutasd meg se anyádnak, se a testvéreidnek!

A lány a kígyóbőrt a ládába dugta, és lakatot tett rá. Majd megölelték egymást, s nyugovóra tértek. A lány anyja, apja, a testvére meg az öreg tatár be-benézettek az ablakon.

– Talán csak nem ette meg a kígyó a kisebbik lányunkat?

Ahogy figyelmesebben benéztek az ablakon, látták: a sarokban fekszenek, lábuk összefonódott, s békésen alszanak.

Ekkor a szülők és a lány testvére bementek a házba. A fiatalok is felkeltek. Készülődtek a menyegzői lakomához. Megfürödtek és a pompás vacsorához ültek. Aztán lepihentek. Reggel, amikor felkeltek, az após nem bírta betelni a veje nézésével, ezért így szólt hozzá:

– Gyerünk ki, fiam, sétáljunk egyet a tóparton!

Amikor elindultak a tóhoz, az anyós átment a szomszédokhoz, a menyasszonyt meg faggatták a testvérei:

– Hol rejtetted el a bőrt?

Amikor megtudták, hogy a bőr a ládában van, a ládát feltörték, és kivették belőle a kígyóbőrt. Majd befűtötték a kemencét, és a bőrt a tűzbe dobták.

Hát uram fia, abban a szempillantásban eltűnt a vőlegény a tópartról, az após vő nélkül maradt. Futkosott ide-oda, de bezzeg sehol sem találta. Így aztán szomorúan hazatért. Otthon megkérdezte:

- Nem jött haza a vöm?
- Nem, nem jött – felelték.

Várták-várták sokáig, de bizony a vő nem került elő. Ekkor maga a menyasszony szaladt ki a tópartra. De a vőlegény ott sem volt. Leszállt az este. Szomorúan ült otthon a család. Ekkor egy vadász tért be hozzájuk. Az is lehorgasztott fejjel, elgondolkozva üldögélt.

- Hát te miért bánkódsz? – kérdezte a gazdag tatár.
- Nem bánkódom én, hanem csak ülök és csodálkozom. Igen, ülök és csodálkozom, mivel ma páratlan csodát láttam.

– Ugyan mit láttál?

– Az erdőben, a forrás közelében, ahol azelőtt gyakran falatoztam, s nemegyszer éjszakáztam, egy kis házikó jelent meg, még padlása is volt. Odamentem ehhez a házikóhoz, felmentem a padlásra, odahúzódtam az ajtó mellé, és figyelni kezdtem. Egy asztalt láttam, az asztalon fehér üstben zubogó tejet és sok másfajta ételt. Hirtelen kinyílt az ablak, és a padlásra berepült egy kismadár. Berepült és a tejet egy pillanat alatt kiitta az üstből, megette az ételeket is, és így dalolt: „Feleségül vettem egy lányt. Adtam neki hozományul negyvenegy egyforma színű, egyforma hosszú farkú világospej kancát. Feleségül vettem, és hozományul adtam neki negyvenegy egyforma színű, egyforma hosszú farkú tarka paripát. Vittem a menyasszonynak gyönyörű kertet, az udvarára. A kertben forrás csörgedezett. A fák lombjai közt sokféle madár dalolt, mindegyik másféleképpen. Ilyen hozományt adtam a menyasszonyomnak.” A madárka elénekelte mondókáját, és ezt mondta: „Bárcsak megízlelné az ebédemet valami idetévedő vándor.” Akkor odamentem az asztalhoz, sorban minden ételt megettem, s nagyon jóllaktam. Erre a csodára emlékezve, gondolkodtam el olyan erősen – fejezte be elbeszélését a vadász.

Ekkor a gazdag tatár kisebbik leánya így szólt hozzá:

– Vezess engem a házikóhoz.

A vadász ráállt. Másnap reggel az egész család felkészült az útra, az anya, az apa és a testvérek. A kisebbik lány megsértődött.

– Ha ti mentek, akkor nekem itthon kell maradnom.

Ekkor elhatározták: menjen a kisebbik lány az erdőbe a vadással.

Amikor a forráshoz értek, és a lány megpillantotta a házikót a padlással, így szólt a vadászhoz:

– Várj csak, bátyám, te ne gyere be velem a házba.

Azzal egyedül bement a házikóba, és egyenesen az asztalhoz lépett. Abban a pillanatban, a gyönyörű kismadár is beröppent az ablakon. A madárka már éppen ki akarta inni a tejet az üstből, amikor a lány lehúzta a középső ujjáról az ezüstgyűrűjét, és beledobta az üstbe. Abban a szempillantásban a kismadár gyönyörű ifjúvá változott, és így szólt a lányhoz:

– Azt hittem, túljárok az eszeden, de te furfangosabbnak bizonyultál nálam!

Együtt hagyták el a házikót, és elindultak a vőlegény apjához, az öreg tatár koldushoz. A vőlegény apjánál azután házat építettek, háromszor szebbet, mint a gazdag tatáré, és ettől a naptól fogva többé soha el nem váltak.

A NAGYÚRI MEDVE

Élt az egyik faluban egy kapzsi és lusta paraszt. Az emberek dolgoztak, ő meg leginkább csak a kemencén heverészett, és irigykedett a mások jólétére.

Egyszer is, amikor a felesége jókor pitymallatkor felkelt, kovászt tett, hogy buktát süssön, és be akart gyújtani a kemencébe, hát látja, még egy darab forgács sincs kéznél.

– Hallod-e, ember! – ébresztgette férjét. – Megkelt a buktához a kovász, de te még gyújtósfát se készítettél. Kelj fel szaporán, és menj ki az erdőbe!

– Szedd szét az istállót, úgy sincs tehenünk – mondta a paraszt a feleségének. Sehogy sem akarózott a lustájának leszállni a meleg kemencéről.

– Észnél légy! Az istállót már a múlt héten feltüzeltük.

Mit volt mit tenni, az ember lekászolódott a kemencéről, Övébe dugta a fejszét, és elindult az erdőbe.

Az erdőben száraz, odvas hársra bukkant, neki a fejszével, és vágni kezdte: – Kopp, kopp, kopp!

A fa odvából hirtelen hang hallatszott:

– Jaj, te paraszt, ne vágd ki a hársfám!

– Nem érek én rá veled társalogni – felelte a paraszt. – Otthon kiszárad a kovász, nincs időm más fát keresni.

– Ne vágj ki! – mondta a hang. – Eredj haza. Az udvarodon már ott lesz a fa készen!

– No, hát ha ott lesz, akkor hazamegyek. Nem olyan nagy öröm az erdőn fejszével csápolni.

Fogta a paraszt a fejszét, és elindult hazafelé. Amint a házához ért, látja: annyi fa hever a ház mellett, hogy kétszer-háromszor is elég lesz befűteni a kemencébe.

Néhány nap elteltével megint kifogyott a fa a parasztnál. Akkor fogott egy vastag husángot, és elindult az erdőbe. Odament a hársához és: kopp-kopp! – megkopogtatta.

– Mit kívánsz, jóember? – kérdezte a hang az odúból.

– Fa kellene, de nem két nyaláb, hanem néhány rakásnyi – felelte a paraszt.

– Eredj haza, ott lesz néhány rakás fa az udvarodon.

Hazament a paraszt, s csakugyan a háza mellett már ott álltak a szép tiszta, száraz farakások..

Nyugodtan aludt a paraszt most már, egy napot, kettőt, de a harmadik napon sehogy sem jött álom a szemére. Feküdt csak és gondolkozott: „Ugyan mire jó az ilyen élet! Fa az már annyi van, hogy három esztendeig se tüzeljük fel, de kenyér bezzeg falatnyi sincs a házban. Tehenünk sincsen, istálló sincs. Elmegyek én a hárshoz.” S azzal útnak indult.

– Mi kell, jóember? – kérdezte a hang.

– Nincs kenyerem – mondta a paraszt –, nincs tehenem, nincs gazdaságom. Azt akarom, hogy istállóim legyenek, tele állatokkal, és gabonacsűrjeim a szérűskert körül.

– Eredj haza, és aludj nyugodtan: holnapra mindened meglesz, amit csak kértél.

Másnap reggel, amikor a paraszt felébredt és kiment az udvarra, elámult a csodálkozástól: az udvarán hatalmas csűrök, istállók álltak, az istállóban állatok bögtek, a szérűskert körül meg gabonahombárok, a házban pedig, odabent, ládászámra a pénz s az egyéb drágaság. A paraszt gazdagabb lett a gazdagoknál.

Élt-éldegélt a nagy jólétben, s bizony még jobban ellustult: csak a sört vedelte, és a túrós buktát ette. De most már vezető ember szeretett volna lenni.

Elment hát újra a hársfához, és megkopogtatta a törzsét a botjával:

– Vezető ember akarok lenni! Tegyé meg engem vezetővé!

– De hát miféle vezető ember akarsz lenni? – kérdezte a hang az odúból.

– Hát mondjuk, falu bírója.

– Eredj haza, bíró lesz belőled.

A paraszt épp hogy hazaért, hallja: kopognak az ablakon.

– Gyere a gyűlésbe, bátyó! Falubíróvá választunk.

A gyűlésen aztán a parasztot választották meg bírónak.

Most aztán mindenki megsüvegelte, akivel csak találkozott a faluban. Telt, múlt az idő, és a paraszt ráunt a gyalogjárásra.

Elment hát ismét a hárshoz: és kopp, kopp! – megkopogtatta a botjával.

– Mit akarsz? – kérdezte a hang a hársból.

– Megelégettem a gyalogjárást – felelte a paraszt. – Lovon akarok járni. Tegyel meg járási előjáróvá.

Járási előjáró lett hát a parasztból, nem járt eztán gyalog a járásban, csak kétlovas csengő szánon.

De akkor meg már előkelő uraság akart lenni. Lovas szánján odahajtott hát egyik alkalommal a hársához, és ráhúzott a botjával: trak, trak!

– Hallod-e, hársfa! Előkelő uraság akarok lenni! Trojkán akarok járni.

– Eredj haza, és feküdj le aludni – felelte a hang a hársfából. – Holnap teljesül a kívánságod.

A paraszt hazament, lefeküdt és hamarosan már hangosan horkolt. Reggel azután, amikor felébredt, úgy érezte, mintha pehelypárnán feküdne, és selymes, puha takaró borítaná. Nagyon megörült. „No, végre előkelő uraság lett belőlem!” – gondolta. Körülnézett, hát uramfia, sűrű erdő vette körül. Ekkor a paraszt önmagára nézett, s mit látott: hosszú, szürke bunda nőtt rajta, merthogy medvévé változott.

Felüvöltött erre medve módjára, üvöltött, üvöltött eszeveszetten... és talán még ma is ott üvölt s bolyong az erdőben.

Azóta járja ez a mondás a mariknál: „A medve nagyúri, előkelő uraság volt valaha.”

A FÖSVÉNY KERESKEDŐ A POKOL TORNÁCÁN

Élt valamikor egy kereskedő meg a felesége. Nagyon gazdagok voltak, tizenkét üzletet mondtak a magukénak. Gyermeük nem volt. Egyszer aztán a kereskedő meghalt. Testét kivittek a temetőbe és eltemették. Három nappal a temetés után a felesége kiment a sírjához, de bizony az akkorra már eltűnt, föld alá süllyedt.

Nagyon elszomorodott az asszony.

– A férjem, úgy látszik, bűnös ember volt, azért került a pokol tornácára. Ugyan ki vállalkozna rá, hogy lemenjen utána? – kérdezte az asszony.

Egy fiatal, harmincéves forma hegedűs jelentkezett az útra. A kereskedő felesége magához vette hát a fiatalembert a házába, s itatta, etette, ruházta. Így élt ott a fiatalember egy fél esztendeig. A fél esztendő leteltével azután az összesereglett nép előtt kötélle engedték a kereskedő elsüllyedt sírjába; az emberek a sírgödör széléhez hajoltak, úgy fülelték, mi történik odalenn. Engedték, egyre csak engedték a kötelet, de mivel nem volt elég, még hozzátoldtak, és az egészet leengedték. Végre leért a fiatalember a gödör aljába, és egy kunyhóban találta magát. Ahogy körülnézett, a távolban világosságot vett észre. Felnézett, a kötélen még mindig úgy lógott felette, mint valami vastag kígyó. Ekkor elindult a világosság felé, és egy kertbe ért. Letelepedett hát a kertben a hegedűjével együtt, mert hát azt is magával vitte. Ekkor harangzúgás ütötte meg a fülét: „Bimm-bamm.” Sokáig üldögélt a kertben. Egyszer csak látja: egy uraság közeledik tizenkétlovas hintáján. Az uraság megállította a lovakat.

– Íme – mondta –, végre egy eleven ember. Mindnyájan mondták, hogy eljő, s most megérkezett.

Az uraság maga mellé ültette a fiatalembert és elhajtott. Elvitte magához. Az uraság udvara igen nagy volt. Mindegyik lovat külön-külön egy-egy vasoszlophoz kötötte. Ekkor gyerekek jelentek meg. Vasvesszőket szedtek elő, és verték a lovakat. A fiatalember megkérdezte a gyerekektől:

– Miért veritek a lovakat?

– Ezt kapják ebéd helyett. De meg ezek nem lovak, hanem fősvény kereskedők a felvilágból. Életükben, a földön nem esett meg a szívük az embereken – felelték a gyerekek.

A tizenkét ló között egy paripa volt csak jó húsban, jó erőben. Ebben a paripában a fiatalember felismerte azt a fősvény kereskedőt, aki a pokolba süllyedt, és akinek a keresésére ő ideérkezett. A fiatalember a következő kérdéssel fordult a gyerekekhez:

– Meg lehet-e menteni ezt a kereskedőt a büntetéstől?

– Meg lehet. Van felesége. Az asszony ossza el a férje lovait három részre. Az egyik részt adja a szegényeknek, a másikat a rokonoknak, maga pedig hagyja el a házát. Ilyen módon megszabadul a férje innen.

A fiatal hegedűs mindent töviről hegyire kikérdezgetett. Aztán magához kérette azt, aki idehozta a hintáján. A meghívottat megvendégelte, de az mindent visszautasított. Nem evett, nem ivott, mondván, neki is van mindene bőven. Később aztán mégis nekilátott. Amikor a lakomának vége lett, a fiatalember hegedült neki. Amikor a nagy uraság, aki tizenkétlovas hintón érkezett, meghallotta a hegedűszót, táncra perdült. Alighogy abbahagyta a táncot, így szólt a hegedűshöz:

– Pompásan játszol!

– Ugyan! Ez, amit én tudok, semmi ahhoz képest, amit a mesterem tud. Ő játszik csak pompásan!

– Ha a mestered olyan kitűnően játszik, akkor ide kell hozni.

– Hogyan? – kérdezte a fiatalember.

– Semmiség az egész, mindjárt felküldünk érte – mondta az öreg, a pokol fejedelme.

Azzal egy kis tülköt vett elő és belefűjt. Ahogy a tülök megszólalt, abban a szempillantásban tömérdek ördögfióka futott elő. A sátán Jaraktát, a félszemű ördögöt adta a hegedűs mellé segítségül. Az ördögfiókák élnyargaltak, hogy teljesítsék az öreg parancsát.

– Ülj föl a hátamra, szaporán – mondta a félszemű Jarakta –, jól kapaszkodj belém, és hunyd be a szemed!

A hegedűs felült az ördög hátára, és nyomban úgy érezte, mintha vihar támadt volna, s abban a pillanatban már fenn is volt a

földön. Éjfélre járt az idő. A hegedűs ide-oda vezette az ördögöt, de maga sehová sem tért be. Utoljára aztán a templomhoz ért a félszeművel. Körüljárták a templomot, de sehogy sem találták a bejáratot. Végül egy résre bukkantak a falon.

– Segíts, hogy bemászhaszak ezen a hasadékon – mondta az ördögnek a fiatalember, aki megjárta a másvilágot.

A félszemű Jarakta besegítette a nyíláson. A hegedűs meg abban a pillanatban, ahogy benn volt, keresztet vetett a résre. Megijedt az ördög, futkosott ide-oda, de a résbe nem bírt bebújni. Így rohanguált odakinn az első kakasszóig. A hegedűs így a templomban maradt, a félszemű Jaraktának meg el kellett rejtőznie.

Kora reggel azután, amikor megjelentek az örök, csizmacsikorgást hallottak az oltár alól. A csizma egyre jobban nyikorgott, de embert sehol sem lehetett látni. Az örök halálra rémültek. Elmentek a pópáért. Megérkezett a pópa. De ő se látott senkit, csak a csizmanyikorgást hallotta. Mitévők legyenek, meghúzták az összes harangokat. A nép összesereglett, de senki se mert bemenni a templomba. Végül úgy határoztak, hogy egy világi embert küldenek be a szentélybe, akit életfogytiglani kényszermunkára ítélték. A falubeliek így szóltak hát hozzá:

– Ha bemész, nem küldünk el kényszermunkára.

– Mindegy, hol halok meg – mondta az elítélt –, bemegyek az oltár alá.

Be is ment, és odabenn a hegedűssel találkozott, akivel legénykorában együtt vigadozott. Köszöntötték egymást, elbeszélgettek, aztán kézen fogva kísérték a templomból. A kereskedő felesége is találkozott a fiatalemberrel, a hegedűssel, a házába vezette, és töviről-hegyire kikérdezte. Még azt is megkérdezte tőle, hogy ért le a pokol tornácára. A fiatalember elmondta az asszonynak, hogy ha nem sajnálja a lovait, akkor a férje megszabadul, elkerülheti az alvilági kínokat. A kereskedő felesége nem sokat töprengett, hanem szétszította a lovakat. De mivel töméntelen sok ló volt, három esztendőbe telt, amíg háromfelé osztotta őket. Három esztendeig folyt a kereskedő lovainak szétszítása. Ezután az asszony kiment a férje sírjához. S a temetőben az eltűnt, lesüllyedt sír a szeme láttára emelkedett fel a rendes helyére. A kereskedő felesége elbúcsúzott a férjétől, és

abban a pillanatban meghalt. Amikor a hegedűs a sírhoz lépett, ő is meghalt. Az emberek úgy beszélték: jó helyen haltak meg.

ÁLOM

Régebben a marik szent ligetekben imádkoztak, és áldozatokat is hoztak. Az áldozat valamilyen állat volt. Amikor a mari ember imádkozni akart, a szokáshoz híven meghívta közeli szomszédait és rokonait. Az imádkozásra összegyűlt marik levágták az áldozati állatot, feldarabolták és a húst bográcsokba tették. Az a mari, aki az áldozást rendezte, ekkor így szólt a szomszéd-barátjához:

- Barátom, szeretnék egy kicsit lepihenni, aludni.
- Feküdj le nyugodtan – felelte a szomszéd.

Ekkor a mari lefeküdt, és mélységes álomba merült. A kart, az áldozatot bemutató pap meg éberesen ült mellette. Csak nézte alvó barátját, s íme, az alvó szájából egy gyík kúszott elő, és elindult a közelben álló, vízzel telt vödör felé. Felkúszott a vödör oldalán, átúszott a vizen, aztán a túloldalon leereszkedett, és megindult a horgas cövek felé, amelyre a nagy bográcsot akasztották. A bogrács alatt tűz lobogott. A gyík felkúszott a horgas cövekre, a végéig siklott, és átcsúszott a bogrács felszínén. Majd a tűz felé indult, átkúszott rajta, aztán elindult, mászni kezdett a szent hársfán felfelé. A hárs csúcsa letört, törzse odvas volt. A gyík ebbe az odúba kúszott be.

Kis idő múltán a gyík előmászott az odúból, elindult a horgas cövek felé, átkúszott rajta, majd végigsiklott a bogrács felszínén, a másik horgas cöveken, felkúszott a vödrön, át a vizen, és leereszkedett a vödör túloldalán, aztán megindult az alvó felé, és besiklott a szájába.

Az alvó ezután fölébredt, és így szólt:

- Mélyen aludtam.
- Igen, mélyen aludtál. Mit láttál álmodban?
- Valóban álmot láttam, csak azt nem tudom, mit jelent? – S azzal elmesélte az álmát: – Láttam, hogy széles folyón mentem át, majd nagy tűzön, felmásztam egy letört csúcsú hársfára, aztán bemásztam a fa odvába. Az odúban meg mintha egy csizmaszárat láttam volna tele arannyal. Hát ezt álmodtam!

Ezalatt a bográcsokban megfőtt a hús. Imádkoztak, ettek, ittak, aztán elindultak haza annak a marinak a házához, aki az

imádkozókat összehívta. Ekkor az áldozatot bemutató pap, a jó barát, így szólt a házigazdához:

– Figyelj ide, barátom, egy kis időre most hazaszaladok, de azután visszajövök ide.

Azzal a pap hazament, fogta a fejszét meg a fűrészét, és futva indult a szent ligetbe. Elfűrészelte a letört csúcsú hársfát, és valóban: a hárs odvában egy csizmaszárra bukkant, amely tele volt arannyal. Az aranyat a pap magához vette, hazatért, majd elment a szomszédjához a házi könyörgésre. Persze az aranyat nem adta oda a szomszédjának. (Legalább a felét odaadta volna a gazdának.)

Amikor az ember mélyen alszik, nem szabad felébreszteni, mert ha álma megszakad, megtévelyodhat. (A gyík pedig olyan, mint az ember lelke, amely bármilyen alakot magára ölthet.)

AZ OKTONDI KÉRŐ

Élt egyszer két szegény ember: az apa meg a fia.

– Eredj el, fiam, a vásárba, add el a kost. A pénzért, amit kapsz, vedd meg magadnak, amire szükséged van, hozz egy főzet levesre való húst, és hozd vissza a kost is – mondta az apa.

A fiú elindult a kossal a vásárba, és egész úton azon töprengett, hogyan parancsolhatott illet az apja.

Megérkezett a vásárba, kínálgatta a kost. Odament hozzá egy vevő, azzal alkudozott:

– Apám azt parancsolta, hogy adjam el a kost a kapott pénzen vegyem meg, amire szükségem van, és vigyem vissza a kost – mondta neki.

Persze erre a vásárló otthagya a fiút. Ezután egy lány ment oda hozzá. Vele is alkudozott mire a fiú elmondta neki is az eladás feltételeit:

– Apám megkért, hogy adjam el a kost és meghagyta, a kapott pénzen vegyek néhány dolgot, húst is, egy főzet levesre valót, és a kost is vigyem vissza.

A lány beszaladt a bódéba, és kihozott egy zsebkést meg egy ollót.

A kost kocsira fektette és megnyírta. Amikor a nyírással készen lett, így szólt a fiúhoz:

– Itt a gyapjú, add el, ezt kérte tőled az apád is.

– De apám azt mondta, hogy egy levesre való húst is vigyek.

A lány vette a zsebkést, kiherélte a kost, aztán a bódéból sót hozott, besózta és odaadta a fiúnak.

– Apád is ezt kérte, hogy ezt tedd, vidd hát haza a húst.

A fiú eladta a gyapjút, a kapott pénzért cukrot és sót vásárolt, a húst még egyszer besózta és hazavitte.

Amikor hazaért, az apja megkérdezte:

– Ki adta neked a tanácsot?

– Egy lány – felelte a fiú az apjának.

– Megtudtad-e tőle, hogy hová valósi?

– Kérdésemre azt felelte: „Ahol a télre emlékezel, ott vagyok én is.” (A dolog nyáron történt.)

– Ez a lány nagyon neked való feleség lenne. Miért nem kérdezted meg értelmesen, hogy hová való?

Az apa pálinkát vásárolt, és elküldte a fiát egy vőfélyel, hogy keressék meg a lányt. Sok-sok falut bejártak, keresték, hol emlékezhetnek a téltre. Keresték, egyre keresték, míg végül az egyik faluban egy szánkóra bukkantak, amely a kudo falához volt támasztva.

– Bizonyára itt van a lány – mondták egymásnak.

Bementek a házba, ahol a szánkót látták, s valóban ott találták a lányt a szoba közepén.

– Neked talán nincs családod? – kérdezte a vőfély a lánytól.

– Van családod! Van apám, anyám, bátyám meg a menyasszonya. Csak most éppen oda vannak; anyám elment, hogy a feketét fehérre váltsa, az apám is elment, hogy kihúzza az elevenből a szívet meg a tüdőt, a bátyám meg a menyasszonya elment, hogy ledöntse a lábon állókat – felelte a lány.

– Mit nem mondasz? – álmélkodott a vőfély. Egy árva kukkot sem értett abból, amit a lány mondott. Majd így szólt a lányhoz: – Nagyon megszomjaztam, akadna-e egy kupa víz a számomra?

– Víz az nincs. Magam is halottle mosó vizet iszom – felelte a lány, azzal vette a korsót, és átment a szomszédba. A fiú meg a menyasszonykérő ott maradtak a házban, meghányták-vetették a hallottakat, s így szóltak:

– Ugyan mért is hagynánk, hogy csúfot űzzön ez a lány belőlünk? – Azzal felültek a kocsira és elhajtottak.

– No, mi az, nem találtátok meg a lányt? – kérdezte az apa.

– Megtaláltuk – felelték.

– És mit mondott?

– Vizet kértünk tőle, ő meg csúfot űzött belőlünk, azt ajánlotta, hogy igyunk halottle mosó vizet. Amikor meg azt kérdeztük tőle, hol az apja, azt felelte, elment, hogy kihúzza az elevenből a szívet meg a tüdőt. Az anyja után is érdeklődtünk, a lány azt mondta: elment, hogy a feketét fehérre váltsa. Kérdeztük, hol a bátyja, azt válaszolta, elment, hogy a lábon állókat ledöntse.

– Jaj, ti ostobák, nem értettetek meg semmit – mondta az apa.

– Hiszen a lány azt mondta nektek; az apja az erdőbe ment, hogy keretes kaptárt készítsen, az anyja mosni volt, a bátyja a

menyasszonyával aratott. Titeket pedig méhsörrel akart megitatni. Menjete vissza szaporán, nagyon neked való feleség ez a lány, fiam.

Visszakocsizott hát a fiú a vőfélyel, és elhozta a lányt. Ahogy a lány körülnézett, észrevette, hogy a kudónak nincs teteje, és belül felverte a fű. A lány be se ment, se a házba, se a kudóba, hanem csak úgy, ahogy volt, az esküvői fátylában, felkapta a kaszát, és már vágta is a kudo fűvét, az ünnepi öltözetében. Az emberekkel meg, akik a lakodalomra érkeztek, befedette a kudót. Még a pörtház megroggyant tetejét is újra rakatta. Ezután aztán úgy éltek, ahogy illik. Az apa hamarosan meghalt.

A fiatalok egy napon aratni mentek. Éppen elkezdték a munkát, amikor nagy zápor kerekedett. Az eső elől egy kis fenyőfa alá húzódtak. A férj így szólt a feleségéhez:

– Egyszer azt mondta az apám, hogy valamikor emlékezzek meg róla e kis fenyő alatt.

– Mért kérte vajon, hogy megemlegesd? – kérdezte a fiatalasszony, és nyomban megparancsolta neki: – Eredj haza, és hozz egy feszítővasat meg egy kapát!

Az ember kihozta a feszítővasat meg a kapát, és kezdte kiásni a fenyőfát. Amikor a gyökerek alá leásott, egy fazék aranyat találtak.

– Látod, ezért kérte apád, hogy e kis fenyő alatt emlékezz meg róla – mondta a felesége.

A fiatalokat a fazék arany gazdaggá tette, s nagyon boldogan éltek. Azt mondják, hogy az arany ez után az eset után jelent meg a nagyvilágban.

HOGYAN GAZDAGODOTT MEG A CIGÁNY

Élt valamikor régen egy falánk sárkány. Opkőn volt a neve. Mindennap felfalt néhány embert, és ehhez mindig a cártól kért engedélyt. Egyszer aztán Opkőn magát a cári családot akarta felfalni, de a cár inkább egy falut adott neki, mivelhogy sajnálta a családját. Opkőn minden áldott éjjel megevett egy családot a faluból. Ősszel aztán cigányok érkeztek ebbe a faluba. Bezörgeltek ide is, oda is, de bizony egyik házból sem válaszoltak. Csupán a falu legszélső házában maradt egyetlen család. A cigányvajda ide kérezkodott be éjjeli szállásra.

– Beengedni beengedlek, de ma megesz bennünket a sárkány – mondta a gazda ijedt, sírós hangon.

– Engedj csak be, a többivel ne törődj – kiabálták a cigányok.

Végül a gazda beleegyezett. A cigányok behajtottak az udvarra, kifogták a lovakat, estebédeltek és szétszéledtek a faluban, hogy összeszedjenek néhány éles holmit, össze is gyűjtöttek baltákat, késeket, fűrészeket, és mi több, az egyik házban még egy kardot is találtak. Opkőn érkezéséig ezeket a fegyvereket a cigányok a ház falába verték, úgy, hogy kifelé állt az élük.

Este megjelent Opkőn, és nagy hangon kiáltotta:

– Gyertek ki az ablakon!

– Ha kell valami, gyere be magad – mondta a cigányvajda.

Opkőnt előntötte a düh e vakmerőség hallatára, felüvöltött:

– Ú-úgy! Az egész falut megsemmisítettem, és senki sem mert feleselni velem. Úgy látszik, te nagyon erősnek képzeled magad. Hát megnézheted, hogy zúzom szét most a házad.

– Ha bírod, hát zúzzad – felelték kórusban a cigányok.

Opkőn nagyot csapott erre a farkával, és bizony abban a pillanatban le is esett az, mivel fűrész-élbe ütközött. Veszett dühében Opkőn bedugta a fejét az ablakon. A cigány meg villámgyorsan levágta a sárkány egyik fejét. Opkőnek most már csak két feje maradt. A cigányok meg torkuk szakadtából felüvöltöttek, és a kardra tűzött, levágott sárkányfejet kidobták az ablakon. Kapta Opkőn a farkát meg a fejét, és elnyargalt a nagyapjához.

– Miért nem hozol semmilyen harapnivalót, unokám? – kérdezte a nagyapa.

– Ugyan miféle ennivalóról beszélsz, hiszen majdnem engem ettek meg szőröstül-bőröstül. Egyetlen ház maradt csupán a faluban, de ez valahogy nagyon erős – felelte az unoka.

A nagyapa gyógyírral bekente Opkőn fejét, farkát, és visszarágasztotta a helyére.

– Nem így kell ezt csinálni, unokám – mondta Opkőnek a nagyapja –, reggel menj oda a házhoz, és kérd meg szépen a lakóit. Ha nem akarnak kijönni, hívd meg őket vendégségbe. Csak ne hozd őket közel a házunkhoz. Ha még ebbe sem egyeznek bele, akkor fenyegezd meg őket, hogy úgymint eléred valamennyiüket útközben és megeszed.

Reggel Opkőn elfutott a házhoz, és bekiáltott az ablakon:

– Hahó, itthon vagytok?

– Itthon – felelték egyszerre a cigányok.

– Gyertek velem, a nagyapám vendégségbe hív benneteket!

– Mindjárt – hangzott a válasz.

A cigányok előjöttek, kissé megkenték a kerekeket s elindultak. Opkőn a tóhoz vezette őket. Ott megálljt vezényelt, és így szólt:

– Maradjatok itt, a nagyapám megparancsolta, hogy ne gyertek tovább!

– De én bezzeg tovább megyek! Addig meg nem állok, amíg meg nem látom a nagyapádat – erősködött a cigányvajda.

– Nem, nem, a nagyapám nem ezt kérte! – kiáltotta Opkőn, és azzal úgy elnyargalt, mint a vihar. Hazaérve így szólt az öregapjához:

– A tóhoz vezettem őket, nagyapám.

– Eredj, fiam, szóljál, hajtsanak ide a csordánkból két ökröt, egy feketét meg egy fehér-fekete foltosat, és főzz az embereknek ebédet – parancsolta a nagyapja.

Opkőn visszatért a cigányokhoz, és így szólt:

– Fogjátok ezt a két állatot, majd főzünk egy kis harapnivalót.

Azzal ismét hazairamodott. A cigányok meg csak nézték a két hatalmas állatot. Még a közelükbe menni is félelmetes volt, nemhogy megfogni őket.

A vajda összeráncolta szemöldökét, gondolkozott-töprengett egy darabig, majd így szólt:

– Gyertek, hasítsatok faháncsot, és kössük össze az ökröket valamennyit.

A cigányok szétszaladtak, hoztak faháncsot, kötelet fontak, és összekötözték az ökröket. A nagyapa otthon így szólt unokájához, Opkönhöz:

– Eredj, nézd meg, miért nem hozzák még mindég azokat az ökröket.

A sárkány elnyargalt a cigányokhoz.

– Miért hozzátok ilyen soká az ökröket?

– Amint összekötöttük őket, máris visszük valamennyit – mondta a cigány vajda.

– De hiszen a nagyapám csak kettőt mondott.

– Ha csak kettőt mondott, akkor vigyed magad!

Felkapta Opkön a két ökröt, s mint valami subist, börtömlőt, úgy vitte őket a két vállán.

– Miért te hoztad az ökröket? – kérdezte az öreg.

– Kettővel nem vesződnek! Az egész csordát akarták hozni egyszerre.

– Aj-jaj-jaj! Hát valóban ilyen erősek? Vidd el nekik ezt a negyvenvedrós hordót, hozzanak benne vizet.

A sárkány elvitte a cigányokhoz a hordót.

– Hozzatok egy hordó vizet! – mondta, s azzal leállította a hordót a földre, és indult vissza szaporán.

– Várj csak, én is veled megyek a nagyapádhoz – kiáltott utána a vajda.

– Nem kell, ne gyere! Erre nem kért a nagyapám! – felelte Opkön, és még jobban megiramodott.

A cigány odament a hordóhoz. Megpróbálta felemelni, de még így üresen sem tudta elmozdítani a helyéről. Ekkor a cigányok ásót készítettek maguknak. Amikor készen lettek, árkot kezdtek ásni a tó körül. Opkön ismét megjelent.

– Miért hozzátok olyan soká a vizet?

– Mindjárt visszük, csak kiemeljük a tavat egészben – kiabáltak a cigányok egyszerre (hiszen a cigányok nagymesterek a zajcsinálásban).

– Nem, a nagyapám nem kérte az egész tavat, elég lesz egy hordó víz is – felelte Opkőn.

– Azzal még csak vesződni sem érdemes. Ha csak egy hordó víz kell, akkor azt vidd el magad.

A sárkányfióka a hátára vette a negyvenvedrós hordót és elvitte. A nagyapja megkérdezte:

– Már megint miért te hozod?

– Ennyivel nem vesződnek! Az egész tavat el akarták hozni.

– Eredj, mondd meg nekik, hogy fa kell a kemencébe, ott hever a közelben egy tönk, hozzák el szaporán!

Opkőn elszaladt a cigányokhoz:

– Hozzátok el ezt a tönköt tűzrevalónak! – mondta, s azzal hazanyargalt.

A vajda odament a tönkhöz, de az olyan nehéz volt, hogy sehogy sem lehetett fölemelni. Nem bizony! Ekkor a cigányok köteleket kötöttek a fák sudarára. Jó sok idő eltelt, mire a sárkányfióka újból megjelent:

– Miért nem hozzátok a tűzrevalót? – kérdezte.

– Mindjárt visszük az egész erdőt egyszerre!

– Nem, a nagyapám nem kérte az egész erdőt, ő ezt a tönköt mondta, hogy vigyétek.

– Egyetlen tönkkel csak nem vesződünk, visszük az egész erdőt, szükség van a fára.

Opkőn felkapta a tönköt, a földhöz csapkodva lerázta róla a földet, és hazavitte egyedül.

– Miért nem ők hozzák a tüzelőt?

– Ennyivel nem vesződnek. Az egész erdőt ide akarták hozni az udvarunkra.

– Jaj-jaj-jaj! Úgy látszik, ezek valóban nagyon erős emberek – mondta a nagyapja.

– Nesze, vidd el nekik ezt az italt ebben a negyvenvedrós hordóban, ha megisszák, felfordulnak tőle!

Opkőn elvitte hát a hordót a cigányoknak, s így szólt:

– Igyátok meg ezt! – maga meg szaporán hazanyargalt.

Megkóstolta a vajda a bort, s azt gondolta magában: „Nagyon keserű ez az ital, ha megisszuk, mind meghalhatunk.”

Minden cigánynak öntött egy pohárral, magának kettővel, a többi meg a tóba öntötték a hordóból. A nagyapja már küldte is hozzájuk az unokáját.

– Eredj, nézd csak meg őket, lehet, hogy alaposan berúgtak, és mindnyájan felfordultak.

Még mielőtt Opkőn odaért volna, a cigányok összebeszéltek, hogy „kicsi a rakást” játszanak. Amikor aztán az unoka odaért, azt látta, hogy a cigányok összevissza, nagy csomóban hemperegnek egymáson.

– Miért verekedtek ilyen elkeseredetten? – kérdezte.

Egy kis cigánypurdé odaszaladt Opkőnhöz, és így válaszolt:

– A vajda egymaga kiitta az egész hordót, és most ver bennünket!

– Várjatok, hátha a nagyapám küld még belőle nektek – mondta az unoka, és azzal hazanyargalt.

– Várj, én is elmegyek a nagyapádhoz! – ordította torkaszakadtából a vajda, hogy ráijesszen a sárkányra.

Opkőn így szólt nagyapjához:

– Nagyapám, a cigányvajda az egész hordót egymaga kiitta.

– Jaj-jaj-jaj! Micsoda erős ember! Amikor még fiatal voltam, én is megiszogattam harminc vödörrel, úgy látszik, a vajda nálam is erősebb. Eredj csak, és szállj vitába vele; melyitek tud erősebbet füttyenteni. Hátha legyőzöd.

A sárkány elment a cigányokhoz, és azt ajánlotta:

– No nézzük meg, ki tud erősebbet füttyenteni?

A cigányok, ezt hallva, rongyokat dugdostak a fülükbe, és szorosán a fatörzsekhez húzódtak. Amikor aztán a sárkány füttyentett egyet, és a fákról karvastagságú ágak hulltak, a cigányoknak még a szeme se rebbent. Ekkor a vajda így szólt Opkőnhöz:

– Hát ha akarod, én füttyenthetek, de akkor kiugrik a szemed.

– Akkor inkább kössétek be a szemem valami ronggyal.

Bekötötték a sárkány szemét ronggyal mind a három fején, a vajda meg fogta a fakalapácsot, amivel a gyantát szokták a fákból kisulykolni, és akkorát húzott vele Opkőn fejére, hogy az a földre zuhant. Közben meg a kis cigánypurdék vékony hangon egyszerre nagyot sikkantottak. Opkőn szélesebesen hazanyargalt.

– No, megöltél-e legalább egyel is közülük? – kérdezte a nagyapa.

– Ugyan már, hogy öltem volna? Hiszen amikor füttyentettem, még csak meg se rezzent akárcsak egy is közülük. Ami- kor meg ők füttyentettek, kis híján a szemem kiugrott. Még az a szerencse, hogy bekötötték – felelte az unoka.

– Jól van, kész a leves, vidd el nekik az ökör húsát!

Opkőn elvitte az ökörhúst. A cigányok hozzáláttak, de bezzeg még az egyik hátsó combot se bírták megenni. A megmaradt húst felrakták a szekerekre, a mindenféle ringyet-rongyot meg a tóba hajgálták.

Ekkorra a nagyapa így szólt Opkőnhöz:

– Eredj, kérdezd meg tőlük, nem akarnak-e elmenni innen? De vigyázz, ne haragítsd meg őket!

– Dehogy, eszünkben sincs, hogy elmenjünk innen. Hiszen itt a csorda, a tó, közel az erdő – felelték a cigányok.

A sárkány elszaladt a nagyapjához, s elmondta neki:

– Nagyapám, a cigányok nem akarnak elmenni innen.

A nagyapja megint csak elküldte:

– Eredj, mondd meg nekik, hogy mindent megkapnak tőlünk, amit csak akarnak, de hordják el az irhájukat innen.

– Mindent megadunk nektek, csak menjetek el innen valahová – mondta Opkőn a cigányoknak.

– Hozd tele a negyvenvedrós hordót arannyal, akkor elmegyünk – mondta a vajda.

– Nagyapám – szólt a hazafutó unoka –, a cigányok a negyvenvedrós hordói kérik, színültig arannyal.

A nagyapa megtöltötte arannyal a hordót, és elküldte az unokájával. A cigányok felrakták az aranyat négy szekérré, tíz-tíz pudot mindegyikre. Aztán megkenték a kerekeket, megetették a lovakat, befogtak és elhajtottak.

Amikor az első városhoz értek, betértek egy házba, hogy megszálljanak éjszakára.

Ettek-ittak, aztán tanakodtak:

– Bár itt éjszakázunk, lehet, hogy a házigazdánk tolvajokat hoz ki a városból, és ezek minden aranyunkat elrabolják. – Újra

megkenték hát a kerekeket, befogták a lovakat. A gazda meg, aki kijött a házból, megkérdezte tőlük:

– Hová mentek, hiszen itt az este! Éjszakára értek a nagy mocsárhoz, ott aztán a rablók kifoszthatnak benneteket!

A cigányok mégis elindultak. Éppen a nagy mocsárhoz értek, amikor leszállt az éjszaka. Ahogy mentek egy darabon, egyszer csak egy halott került az útjukba. Felszedték és az egyik szekérrre tették. Ahogy a mocsáron áthaladtak, még három halottat találtak, mindegyiket felszedték, és külön-külön a szekérrre tették. Amint tovább haladtak, az úttól jobbra tüzet pillan toltak meg, és hangokat hallottak. Tizenhat rabló ült a tűz körül, és ebédet főzött magának.

– Ki jön az úton? – kiáltotta az egyik rabló.

– Mi! – felelték kórusban a cigányok.

– Gyertek ide! – parancsolta a rabló.

A cigányok csapatostul körülvették a tüzet. A tűzön négy bográcsban főtt az ebéd. Az egyik rabló így szólt a cigányokhoz: – Két bográcsból ti esztek, a másik kettő meg elég lesz nekünk.

– Nemhogy a ti két bográcsotok, de mind a négy se lenne elég nekünk – mondta a vajda, és a többiekhez fordult: – Egyétek csak meg a magatok főztjét, aztán majd mi is főzünk magunknak külön.

A rablók nagy sietve, szürcsölve-hörpölve, megették a levest.

– No, eredj csak, és hozd a főznivalót! – küldte az egyik cigányt a vajda az első halottért.

A cigány már hozta is az egyik halottat. A vajda megfogta a hajánál a hullát, és a kardjával levágta a fejét.

– Pfú, de erősen szaglik – mondta a vajda.

– Szaglani szaglik, de hát mit eszel, ha nincs más? – mondta egy másik cigány.

– Elevenet kell keríteni! – kiabálta a harmadik (a cigányok észrevették, hogy a rablók megrettentek, s ettől még nagyobb bátorságra kaptak).

– Hozd a másik halottat! – parancsolta a vajda. Azt is előhozta, ennek is levágta a fejét, és megint elfintorodott.

– Pfú, ez még erősebben szaglik!

– De hát mit eszel, ha jobb nincs? – mondta erre valaki hangosan.

– Gyerünk, hozzatok elevenet! – rikkantotta a harmadik.

– Rajta! – s azzal a vajda egyenesen a rablók felé iramodott.

Felugrottak erre a rablók, és rémülten futottak a szakadék felé, az egyik cigány meg utánuk, mintha meg akarná fogni őket.. Futott egy darabig, úgy tett, mintha elbotlott volna, és végigzuhant a földön. A cigányok körülvették a tábor tüzet. A rablók mindent otthagytak; pénzt, fegyvert, amijük csak volt. A cigányok meg szépen felrakták a sok holmit a szekerekre és továbbhajtottak.

Óvatosan tekingetve, lassacskán merészkedtek elő a megrémült rablók a szakadékból. Ahogy a tűznél összegyűltek, egyikük felkiáltott:

– Nincs meg a puskáim!

A másik meg:

– Nincs meg a revolverem!

Az meg, akit meg akartak fogni a cigányok, csak legyintett:

– Vigye az ördög az egészséget, mit sajnáljátok?! Hiszen engem majdnem a zubogó bográcsba dugtak!

Így szegényedtek hát el a rablók, s gazdagodtak meg a cigányok. Ettől az időtől kezdve éltek aztán a cigányok jó módban.

AZ APA OKTATJA A FIÁT

Élt egyszer egy apa meg a fia.

– Hamarosan meghalok, fiam – mondta az apa. – Ha a halálom után szántani mész, akkor a barázda végiben mosd le az ekét, és csak azután kezd el a szántást. A feleségedet ne engedd egyedül vendégségbe. Ha báránybőrből piros bundát varrsz magadnak, bot nélkül ne mutatkozz benne az utcán. Ha a lovad odaadod valakinek, te is menj el vele.

Az apának volt egy barátja, ugyanolyan öreg, mint ő. Az apa így szólt hozzá:

– Amikor meghalok, oktasd majd a fiam józan gondolkodásra.

Az apa hamarosan meghalt.

A fiú fogott egy kis ecsetet, vette a kis famelencét, befogta a lovat az eke elé, és elindult szántani. Végigment a barázdán, megállt és lemosta az ekét. Végigment a másikon, és ismét csak lemosta. Így próbált szántani, hogy minden forduló után lemosta az ekét; a nedves ekevashoz viszont egyre erősebben tapadt-ragadt a föld. Sehogyan se ment a munka. Tanácsot pedig nem volt kitől kérjen, mivel az apja meghalt. Ekkor elszaladt a fiú az öreg szomszédhoz:

– Apám tanácsára minden barázda után lemostam az ekét, de a föld így még jobban az ekevashoz tapad – panaszkolta a fiú.

– Apád nem így tanácsolta ezt neked, ő úgy hagyta meg, hogy a barázda végén mélyebbre engedd az ekét a szántatlan földbe; így az ekevasad ragyogni fog, és víz nélkül is tiszta lesz.

A fiú ezután úgy szántott, ahogy az öreg megmagyarázta, s az ekevasa valóban megtisztult a földtől és kifényesedett.

Beköszöntött az ősz, leesett a hó. A fiú új bundát varratott magának, majd kiment az utcára, de bot nélkül, bár az apja meghagyta neki, hogy anélkül ne menjen ki. Ahogy kilépett, kutyák rohantak rá, és szétszaggatták a bundája alját.

De apja végakarátának másik tanácsát sem fogadta meg a fiú – ha a lovát odaadja valakinek, maga is menjen el vele. Átment hozzá a szomszéd, hogy elkérje a lovat.

– Fiam, ideadnád a lovacskát, hogy egy kis fát hozzak vele?

– Oda hát – felelte a fiú, és odaadta a lovát, de maga nem ment vele.

De azután titkon mégis a szomszéd után ment, hogy megnézzé, mit művel. A paraszt alaposan megrakta a szekeret, a ló meg vemhes volt, Ütötte-verte a szegény párát, hogy meginduljon, s addig ütötte, hogy ott helyben megcsikózott. Akkor a paraszt a fele terhet lerakta, a kiscsikót egy csomó rőzse közé rejtette és hazahajtott. Azután sível kiment az erdőbe, gyorsan hazavitte a csikót, és elrejtette a csűrjében.

– Nem sok fát hoztam – mondta, amikor visszavitte a lovat.

– Nagyon jó, hogy keveset raktál fel, igazán nagyon jó – felelte a fiú, mint aki mit sem tud semmiről.

Mivel nem fogadta meg apja tanácsait, bizony rosszul ment sora: a kiscsikót ellopta a szomszéd, a bundát megtépték a kutyák. Beköszöntött az ünnep. A fiú elengedte a feleségét vendégségbe a szüleihez. Az asszony a kis csecsemőjével egyedül ment el, bár az apja a vejét is szeretne volna látna, de a fiú visszautasította a meghívást.

– Most itthon maradok – mondta –, hadd menjen csak a feleségem egyedül. – Aztán rongyos ruhát öltött magára, és nyomon követte az asszonyt. Amikor az apósáék házához ért, figyelni kezdte a tömegből, hogy viselkedik a felesége. Nagyon sok ember gyűlt összeg háznál. A fiú leghátra ült, onnan figyelgetett. A jelek szerint az asszony a régi szeretőjével volt együtt. Táncoltak, gyönyörködtek egymásban, nevetgéltek. A fiú meg csak figyelt. Táncoltak, egyre táncoltak, aztán kimentek a tornácra. A férj is utánuk óvakodott, és az ajtó mögé húzódott. Hallotta, amint az asszony így szólt a szeretőjéhez: „Várj, mindjárt szólok apámnak, hogy fűtse be a fürdőházat.” Azzal bement az apjához, és azt mondta:

– Apám, rég nem fürödtem az itthoni fürdőben, szeretnék megfürödni.

– Jól van – felelte az apja, és szólt a kisebbik lányának:

– A nővéred fürödni akar, eredj, fűtsél be.

A kislány elment, hogy befűtsön, a vendégségbe érkezett lány pedig a kisgyerekével együtt utolsónak ment ki a fürdőbe. A gyermeket a vetkőzőben hagyta, maga meg elment fürdeni a régi kedvesével. A férj mindezt látta. Majd fogta a gyermeket, és elsietett

vele. Hazavitte. A lány meg, amikor észrevette a gyermek eltűnését, csóvát vetett a fürdőre, az apjához futott, és így szólt:

– Apám, a fürdő leégett, és a gyermekem is ott pusztult!

– Hát ha leégett, akkor bizony semmit sem tehetünk – felelte az apa. Nem is szidta meg a lányt. (Persze nem tudta, hogy a gyermeket az apja vitte el, és azt sem tudta, hogy a lány a régi kedvesével fürdött.)

Másnap reggel a lány befogta a lovat és hazahajtott. A férj, amikor a gyermeket hazahozta, átvitte a szomszédasszonyhoz, egy özvegyhez. A feleség könnyek közt ért haza, és így szólt hozzá:

– A kisfiam benn égett apám fürdőházában!

– Ha benn égett, benn égett, mit tehetünk, majd lesz másik – mondta a férj szelíden.

Elérkezett végre a fiatalok ünnepe is. Az asszony meghívta a szüleit magukhoz. Az öregek megérkeztek. Az asztalhoz ültették őket. Majd a férj megparancsolta a feleségének:

– Főzzél tojást, és adj édesapádnak kettőt, édesanyádnak kettőt, nekem pedig öt darabot!

Az asszony megfőzte a tojásokat a szamovárban, majd kiszedte és szétosztotta a következőképpen:

– Itt van, ez az egy a tied, apám, ez a másik meg a tied, anyám. – A férjének is egy tojást adott és magának is egy darabot vett el.

– Ne sértődjenek meg – mondta a vő –, de a maguk lánya főzte így a tojást.

– Talán nincsenek szomszédaitok, hogy áthívnátok őket egy kis beszélgetésre? – kérdezte az após.

Elment hát a vő a faluba, hogy vendégeket hívjon, és azzal az öregemberrel tért vissza, aki megtanította, hogyan szántson, meg azzal az asszonnyal, akihez dajkaságba adta a gyermeket. Beszélgetni kezdtek.

– Mondjatok el valamilyen történetet – kérte az apa.

– Ha ez a kívánsága, ám legyen – felelte a vő. – Apám a halála előtt meghagyta: mossam le gyakran az ekét, amikor kiérek a barázdából, és akkor is, amikor újat kezdek. Kivitem hát egy kis ecsetet, meg egy kis famelencében vizet a földre, és szántás közben le-lemostam az ekevasat. De erre aztán a föld még inkább az

ekevashoz ragadt. Egyáltalán nem lehetett így szántani. Aztán ez az öregember kioktatott. Megkérdeztelek, ugye? – fordult oda az öregemberhez.

– Igen, megkérdeztél, és én azt tanácsoltam, hogy a tábla végén a szántatlan földbe ereszd az ekédet – felelte az öreg.

– Apám azt tanácsolta, ne menjek sétálni az új bundában, bot nélkül. De én mégis anélkül mentem el, és a kutyák összetépték a bundámat – mondta a vő, és megmutatta apósának a bunda szakadozott alját. – Apám meghagyta, ne adjam oda a lovat senkinek, ha magam nem megyek vele. De én mégis odaadtam, s a ló elvetélt. (Ekkor behozta a szobába a döglött kiscsikót.) Apám azt is mondta, ne engedjem a feleségem egyedül vendégségbe, és én mégis elengedtem. Tudd meg, ő maga gyújtotta fel a fürdőházadat, és hazudott, amikor azt állította, hogy a gyermek is ott pusztult – fordult e szavakkal a vő az apósához. – Nem, a gyermek nem égett ott! Húgocskám, hozd át a gyermeket a szomszédasszonytól – kérte a testvérét.

A húga áthozta a vetkőzőbből megmentett gyermeket.

– Látja, apám, ilyen a maga lánya! Itt van a gyermek, a döglött csikó meg a szakadt bunda. Bizony rosszul tettem, hogy nem apám tanácsai szerint cselekedtem!

Ezt a „történetet” azért mondta el, mert nagyon haragudott a feleségére. A történetet hallva, az apa is erősen megharagudott a lányára, és a következő tanácsot adta a vejének:

– Fogd meg a hajánál fogva, vidd le a pincébe, tángáld el napjában háromszor, és becézgesd is ugyanannyiszor, s legyen rajta a szemed, ahogy ez már szokás.

A fiatalok e naptól kezdve boldogan éltek.

KOKSAVUJ

Élt egyszer három testvér. A legkisebbet Koksavujnak hívták. Az idősebbek külön mentek élni az öccsüktől meg az édesanyjuktól. A családnak tíz lova volt. A legrosszabbat Koksavujnak adták. A testvérek a földet is felosztották maguk között.

A két idősebb fiú egy-egy pár jó lóval ment ki szántani, Koksavuj meg csak a maga gebéjével szántogatott.

– Gyü-ü! – kiáltotta Koksavuj. – A két testvéremnek kilenc lova van, te meg egyedül vagy nálam, mégis rosszul húzol.

– Elhallgass, Koksavuj, mert azt az egy szem lovadat is agyonvágjuk – mondták a testvérei.

– Gyü-ü! – biztatgatta újra a lovát. – A két bátyámnak kilenc lova van, te meg egyedül vagy nálam, mégse húzol.

A két bátyja erre odaszaladt, és agyoncsapta a lovat. Koksavuj lenyúzta a bőrét, és elvitte az édesanyjához.

– Édesanyám – mondta –, az utolsó lovunkat is agyonütötték a testvéreim!

Az asszony meghökkent, de bizony semmit sem tudott tenni. Másnap vásár volt Morkiban. Koksavuj elindult a vásárba úgy, hogy ott is éjszakázzon. Mindez az őszi vetés idején történt. Alkonyattájt ért Morkiba, amikor már kigyúltak a fények, és látta: az egyik házban világosság van, bekukkantott hát az ablakon. Gazdag asszony volt a ház gazdája. A férje nem volt otthon, és éppen a morki pópa látogatott el hozzá.

Úgy látszik, régen odajárt már. üdögéltek kettesben, beszélgettek, falatoztak.

– Ha megjön a férjed, hová rejtess el engem? – kérdezte a pópa.

– A ládába! – felelte az asszony. Ebben a pillanatban csirrcsörr, megzörgették az ablakot.

– Ki az? – kérdezte a gazdaasszony.

– A vásárra jöttem, engedd, hogy itt éjszakázzam!

– Nincs itthon a férjem!

– Engedd be, ha kéri. A csűrben ellehet – így a pópa.

A gazdaasszony beengedte Koksavujt. Bement a legény, elhelyezkedett a csűrben, beburkolózott a lóbőrbe, és úgy aludt a jó melegben, mint a fürdőben. Kis idő elteltével megérkezett a férj, és berakta az árut a csűrbe. A felesége meg ezalatt elbújtatta a pópát a ládába.

– Van-e nálunk valaki, aki éjszakai szállást kért? – kérdezte a férj.

– Amíg távol voltál, bekérezkedett égy ember, a csűrben adtam neki helyet.

– Hívd be onnan – szólt a férj –, hadd aludjon itt a házban.

Az asszony kiment a csűrbe.

– Gyere le, megérkezett a férjem, gyere be a házba.

Koksavuj bement. Miután a gazda megetette, megittatta,

Koksavuj így szólt hozzá:

– Te, úgy látom, jó kereskedő vagy, de az ördög tönkretesz téged.

– Valóban – mondta a gazda –, sehogyan sem tudok ötről a hatra jutni. Akármennyi pénzt kapok is, soha sincs egy huncut vasam se. Így igaz!

– Én el tudom üzni tőled ezt az ördögöt – ajánlotta Koksavuj.

– Nagyszerű! – lelkesedett a kereskedő.

Közben Koksavuj észrevétlenül közelebb ment a rejtőzködő pópához, az megfenyegette az ujjával, mintha mondaná: egy mukkot se szólj, kapsz pénzt, amennyit csak akarsz.

Koksavuj odasúgta a pópának:

– Add ide tüstént, amennyi csak van nálad!

A pópa száz aranyat dugott a markába. Ekkor Koksavuj odament a gazda feleségéhez:

– Adj pénzt, mert különben megmondom a férjednek, hogy a pópával édelegsz.

– Ne szólj egy szót se, kérlek, minden pénzem neked adom – mondta az asszony, és hetven aranyat nyújtott át Koksavujnak.

Az meg újra odasompolygott a pópához:

– Amikor elkezdem a varázsigéket mormolni, mintha a tisztátalan lélek kiűzéséért imádkoznék, vetközz pucérra, gyere ki a ládából, fuss el négykézláb, úgy, hogy a hajad a földön húzzad.

Aztán Koksavuj így szólt a gazdához:

- Igen, egy ördög lakozik nálad! Ha kiűzöm, mennyit fizetsz?
- Mennyit akarsz?
- Hogy mennyit adj – dönts el magad!
- Adok százötven aranyat.

Azzal Koksavuj papírt húzott elő a zsebéből, és hangosan mormogott. Amikor a pucér pópa meghallotta a mormolást, kiugrott a ládából, négykézlábra állt, úgyhogy a haját a földön húzta. Így iramodott ki a kapun.

– Ez igen! Köszönöm, hogy kiűzted az ördögöt, különben minden pénzemet eltékozolta volna – mondta elégedetten a gazda.

Másnap reggel, amikor megreggeliztek, a kereskedő ötven aranyat adott előlegként Koksavujnak.

Ekkor a legény elindult a pópához. Az épp az asztalnál ült

– Nem fizetted ki nekem a száz aranyamat – mondta neki Koksavuj.

– Nincs nekem pénzem – felelte erre a pópa.

A száz arany helyett felszerszámozott pompás mént meg kocsit adott a legénynek. Ezután Koksavuj visszaindult a kereskedőhöz a maradék járandóságáért. A kereskedő leszámolta neki a száz aranyat apróban: réz- és ezüstpénzben. Felinél feljebb megtöltött vele egy zsákot. Innen elment a csaplároshoz a kocsmába, és beváltotta a hetvenöt aranyat apróra. Teletöltötte a zsákot aprópénzzel, felült a karandász-kocsira és hazahajtott. Otthon aztán elszalajtott a anyját a testvéreihez a mérőkupáért.

– Anyám, hozza el a pudos mérőkupát!

Az anya elment az idősebb fiaihoz, és így szólt hozzájuk:

– Adjátok ide a mérőkupát, Koksavuj tömérdek pénzt hozott, meg kell számolnunk.

Odaadták a testvérek a kupát, de nem hittek a hallottaknak. Egyikük elment az öccse házához hallgatózni. Az öccse meg az anyja is beszélgettek a csűrben: „Ennyi meg ennyi púd” – s azzal csörgött a pénz! S már öntötték is az egészszet a pincébe.

– Hol tettél szert ennyi pénzre, Koksavuj? – kérdezte a hallgatózó testvér, amikor felindultan berohant a házba.

– Jaj, testvér, ne is mondd! Köszönöm, hogy agyonvágta a lovamat. Ezt a mént meg egy szekér pénzt adtak a bőréért.

Nosza futott az idősebb testvér a bátyjához, és elújságolta neki:

– Hej! Koksavuj rengeteg pénzt hozott haza, ráadásul még egy pompás mént is karandással együtt. Gyerünk, vágjuk le mi is a lovainkat, nyolcat levágunk, egyet meg meghagyunk, hogy beszállíthassuk rajta a bőröket.

A következő vasárnapra levágtak nyolc lovat, most már csak egy maradt életben. A testvérek szekérre rakták a bőröket, és bevitték a morki vásárba. Megérkeztek. Tatárok vágattak oda hozzájuk:

– Mibe kerül a bőr?

– Száz arany egy darab!

– Mit ki nem találsz? Hiszen a ló kerül százhuszonöt aranyba, te meg a bőrért százat kérsz! – álmélkodtak a tatárok.

Harmincöt rézpénzt ígértek bőrönként összesen. Alig-alig sikerült eladniok darabját negyvenért.

– No, amint hazaérünk, agyoncsapjuk ezt a csaló Koksavujt – fogadkoztak a testvérek útban hazafelé. (Persze, még a kapott kevéske pénzt is elitták a kocsmában.)

Estére értek haza, sötétben. Koksavuj valahogy megérezte, hogy végezni akarnak vele.

– Anyám, te feküdj az én helyemre, én meg a te helyedre fekszem – mondta az anyjának, s így tértek aztán nyugovóra.

Éjjel a két idősebb testvér berontott a házba, és husángjukkal piff-paff csépelni kezdték az ágyat, ahol az anyjuk feje nyugodott. Majd gyorsan elszeleltek. Amikor Koksavuj reggel ránézett az anyjára, látta: a fejét szétzúzták. Szaporán nekilátott, hogy rendet teremtsen. Megmosdatta a halottat, és ünneplő ruhát adott rá. Aztán befogott, kivitte az anyját, beültette a karandásba, hátát az üléshez támasztva, és azzal elhajtott. Három versztányira a házától megállt egy kocsmánál, hogy igyon valamit. „Ho-o-ó-ha” – húzta meg a kantárszárat. Majd bement, és két nyolcad arakát rendelt. De nemcsak maga ivott, a fogadóst is megvendégelte. A fogadós berúgott és megkérdezte:

– Kit viszel a karandászon, hogy még csak meg se kínálsz?

– Ugyan már – legyintett Koksavuj –, minek itatnám az öregasszonyt?!

A fogadós fogta az arakát, kiment a karandászhoz, és meg akarta itatni az öregasszonyt.

– Bolond ez az utas, hiszen megfagy szegény asszony, mégse ad neki inni. No, igyál csak!

Ahogy hozzáért az öregasszonyhoz, annak abban a szempillantásban lehorgadt a feje. Koksavuj öklét rázva, ordítva rohant ki a kocsmából:

– Miért ölted meg az öregasszonyt?

A fogadós majd az eszét vesztette a rémülettől, hogy embert ölt, egy szempillantás alatt kijózanodott:

– Kérlek, földi, ne vidd törvény elé az ügyet, ami történt, megtörtént, anyád úgymint hamarosan meghalt volna. Kérj tőlem pénzt, amennyit akarsz.

Koksavuj kétszáz aranyat kért a kocsmárostól. Meg is kapta apróban meg ezüstben. A pénzt ismét zsákba rakta. Hazafelé nagy folyó akadt az útjába, és Koksavuj bedobta a vízbe anyja holttestét, mondván: „Minek hurcolásszam a halottat?”

Amikor hazaért, átszaladt a testvéreihez a mérőkupáért.

– Merre jártál? – kérdezték a testvérei.

– Véletlenül megöltétek az anyánkat – felelte Koksavuj –, megmosdattam, ahogy illik, és elvittem a tatár boltba. Ott valahogy nagyon sokra értékelik a halottakat. Egész szekér pénzt hoztam haza.

– Mit nem fecseg ez a bolond Koksavuj? – Azzal odaadták neki a mérőkupát, és utána mentek leskelődni. És valóban látták, hogy az öccsük mérőszám hordja a pénzt, és álmélkodtak.

– Csakugyan sok pénzt hozott Koksavuj.

– Várjunk csak – mondták, és összedugták a fejüket. – Megtudjuk, mikor lesz a következő vásár Mandalban. Nekünk agyon kell ütnünk a feleségünket, és bevinni a vásárra.

S bizony egymás után agyon is ütötték az asszonyokat husángjaikkal, majd megmosdatták őket, és bekocsiztak velük a mandali vásárra, hogy ott is éjszakázzanak. Amikor a vásártérre értek, kibontották az árut. Az emberek nézegették a portékákat, s a két testvért is megkérdezték: „Mit hoztatok?” Egemás után odamentek a szekerekhez, amelyen a két halottat elhelyezték, és megnézték. Végre egy strázsa érkezett a szekérhez.

- Hát ez micsoda? Minek hoztátok ide a halottakat?
- Ezek a mi feleségeink – felelték a testvérek.
- Ki ölte meg őket?
- Mi magunk, husángokkal.
- És miért?
- Hogy eladjuk, és jó pénzt kapjunk értük.

A strázsa villámgyorsan a sípjába fújt, az emberek összeszaladtak. A gyilkosokat letartóztatták, és Szibériába küldték. Koksavuj pedig attól fogva igen pompásan élt.

A testvérei neki ásták a vermet, s maguk estek bele.

A KERESKEDŐ MEG A HÁROM PÓPA

Élt egyszer réges-régen egy kereskedő a feleségével. A kereskedő gazdag volt.

– Hallod-e, anyjuk – mondta a kereskedő –, gyerekeink nincsenek, így hát adjuk oda az egyik boltot a szegényeknek, hátha a mennyországba jutunk. Varrjál nekem egy lenvászon sapkát, anyjuk.

Az öregasszony megvarrta neki a sapkát. Akkor a kereskedő elment a városba, s bement egy csapszékbe. Kifizetett egy fél stof arakát, de az italt nem fogyasztotta el. Egy másik csapszékben is vett arakát, kifizette, de az italhoz nem nyúlt hozzá. A harmadik csapszékben is otthagyta a fél stof arakáért járó pénzt, majd visszafelé tartott az első csapszékbe, ahol az első fél stofot hagyta. Ekkor egy didergő pópával találkozott.

– Mi az, bátyuska, tán fázol?

– Majd megfagyok!

– Gyere, menjünk be ide melegedni – ajánlotta a kereskedő.

Arakát rendelt, iszogatni kezdtek.

A csapláros megkérdezte:

– Hozzam a számlát?

A kereskedő odadobta a sapkáját, és így szólt:

– Mennyit ér neked ez a sapka?

– Megér ezer aranyat.

A pópa álmélkodott: miféle sapka lehet ez? Lenvászonból van, mégis ezer aranyra tartják?

Kimentek a csapszékéből, és elindultak egy másikba. Útközben találkoztak egy másik pópával. Az is erősen didergett.

– Tán fázol?

– Nagyon! – felelte a pópa. Az első ekkor így szólt hozzá:

– Ez az ember nagyszerűen felmelegített.

– Ha fázol, hát gyerünk be ide melegedni! – tessékelte a kereskedő a másik pópát.

– Hozz egy fél stoffal! – mondta a csaplárosnak.

Most már hármásban iddógáltak. Amikor az araka elfogyott, a csapláros újra kérte, hogy számoljanak el. A kereskedő kihúzta

zsebéből a sapkát és megkérdezte:

- Mennyit ér neked a sapkám?
- A sapkád megér nekem ezer aranyat.

A két pópa csodálkozott.

– A sapka lenvászomból van, mégis ezer aranyra becsülik – tanakodtak egymás között:

- No de gyerünk be a harmadik csapszékbe.

Megindultak hármásban. Ekkor találkoztak egy harmadik pópával. Ez is reszketett a hidegtől.

– Talán fázol? – kérdezte a kereskedő. – Ha fázol, akkor gyerünk ide melegedni. – Betértek a csapszékbe mind a négyen.

– Hozz egy fél stoffal! – mondta a csaplárosnak a kereskedő. A csapláros már hozta is az arakát, s négyen egykettőre megitták. Amint megitták, a csapláros kérte, hogy számoljanak el. A kereskedő előhúzta zsebéből a sapkát.

- Mennyire tartod ezt a sapkát? – kérdezte ismét.

- Megér vagy ezer aranyat – felelte a csapláros.

A három pópa megint csak elképedt: a sapka egyszerű lenvászomból van, mégis ezer aranyra becsüli a csapláros. Kimentek az utcára, és egykettőre megegyeztek:

– Gyorsan vegyük meg tőle ezt a sapkát, a kereskedésben aztán bevásárolhatunk rajta néhány ezer arany értékben.

Visszamentek a csapszékbe.

Odabent pedig így szóltak:

- Szemjonfi Alekszej, add el nekünk a sapkádat!

– Eladom – mondta a kereskedő –, de háromezer aranyat kérek érte.

A három pópa kifizette a háromezer aranyat, a kereskedő pedig hazatért a feleségéhez.

- Eladtam a sapkát, amit varrtál, háromezerért – mondta.

- De hát hol találtál ilyen bolondot? – csodálkozott a felesége.

- Három pópa vette meg.

A három pópa még eközben a kereskedésbe sietett. Vettek maguknak kartont meg különböző szöveteket. Vagy tizenkétezer arany értékű árut összevásároltak. Jöttek a segédek, fizetést követeltek a pópáktól. Azok meg nagy vigyázatosan előszedték a fehér kendőbe bugyolált lenvászón sapkát.

– Mennyit ér nektek ez a sapka? – kérdezték.
– Ez a sapka nekünk két rézpénzt se ér! – felelték a segédek.
– Hát akkor gyerünk – mondták a pópák – Szemjonfi Alekszejhez, és végezzünk vele, amiért becsapott bennünket.

Szemjonfi Alekszej meg közben halottnak tette magát, és elnyúlt az ágyon. Amikor a három pápa bement a házba, csak a kereskedő feleségével találkozott.

– Talán alszik Szemjonfi Alekszej?
– Meghalt szegény – felelte az asszony.
– No ha meghalt, akkor mit tehetünk? – mondta a három pápa.
– Miért, nagy szükségük lett volna rá? – érdeklődött az öregasszony.

– Hát bizony elkelt volna egy kicsit.
– Ha nagyon fontos, életre kelthetem.
– És hogyan kelted életre? – kérdezték a pópák.

Az asszony meg válaszképpen vette az ollót meg a kiskalapácsot; az ollóval megcsípte az ura hátulját, megrángatta és óvatosan megkopogtatta a kalapáccsal. Szemjonfi Alekszej magához tért.

– Szemjonfi Alekszej add el azt az ollót meg a kis kalapácsot.
– Eladom, de háromezer arany az ára. – A három pápa ezt a holmit is megvette.

Egyszer aztán az egyik pápa megharagudott a feleségére, és haragjában megölte. Csipkedte az ollóval, csipkedte, de hiába, az asszony csak nem éledt fel. Akkor gyorsan elrejtette a tetemet. Közben megérkezett hozzá a másik pápa, és így szólt:

– Megöltem a feleségemet, add ide az ollót meg a kalapácsot. Hát a te feleséged hol van? – kérdezősködött.

– Elment a testvérehez látogatóba – felelte a kérdezett pápa. A második pápa is hiába igyekezett-serénykedett, a feleségét ő sem tudta életre kelteni, ő is elrejtette a tetemet. Ekkor betoppant hozzá a harmadik pápa.

– Hol van a feleséged?
– Elment látogatóba a testvérehez – felelte a kérdezett.
– Add ide gyorsan az ollót meg a kalapácsot, megöltem a feleségemet.

– Dehogyan adom, hiszen lóvá tett bennünket Szemjonfi Alekszej, mi meg végeztünk az asszonyainkkal!

No, összedugták erre a fejüket, tanakodtak, tanácskoztak:

– Gyerünk, számoljunk le Szemjonfi Alekszejel.

Szemjonfi Alekszej meg ezalatt a szobában elfűrészelt két padlódeszkát, olyanformán, hogy ha valaki az elfűrészelt deszkára lép, abban a szempillantásban a pincébe zuhanjon. A három pópa elindult Szemjonfi Alekszejhez. Az meg az ajtó mellé húzódott egy feszítővassal, hogy a pópákat átsegítse a mennyek országába. Ahogy a három pópa egymás után a szobába lépett, puff! egyet a fejére mindegyiknek a feszítővassal, úgyhogy nyomban kiszállt belőle a lélek, és zsupsz bezuhant a pincébe! A kereskedő mind a három pópával végzett!

Beköszöntött az este. Az utcán egy dülöngélő részeg katona jelent meg. Szemjonfi Alekszej behívta a házba.

– Mi az, felöntöttél a garatra? – kérdezte tőle.

– De még hogy – felelte a katona.

A kereskedő adott neki egy fél üveg itókát, hogy kijózanodjék.

– Tudod mit, földi? – szolt Szemjonfi Alekszej. – Eljött hozzám egy pópa vendégségbe és meghalt, vidd már ki a Volgára, dugd a lékbe, adok neked száz aranyat.

– Hol a pópa?

– Az árnyékszékben.

Este tíz óra tájban aztán a katona elvitte a pópát. Útközben egy strázsával találkozott.

– Ki jár ott? – kérdezte az őr.

– Az ördög!

– Mit viszel?

– Egy pópát!

Amikor a katona visszatért, Szemjonfi Alekszej ismét ráerőszakolt egy fél üveg pálinkát, mondván:

– A pópa visszatért, és bement az árnyékszékbe. – A katona fogta a pópát, és újra elindult vele. A strážsa megint rákiáltott:

– Ki jár ott?

– Az ördög.

– Mit viszel?

– Egy pópát!

„Úgy látszik, az ördög a város minden pópáját elhordja” – gondolta magában a strázsa.

Mire a katona visszatért, a kereskedő a harmadik pópát is előkészítette.

- Megint visszatért a pópa.
- Adjál még egy fél üveg pálinkát!
- El tudod vinni?
- El hát!

A katona lehúzta a fél üveg pálinkát, és elvitte a pópát. A strázsa újra megkérdezte:

- Ki jár ott?
- Az ördög!
- Mit viszel?
- Egy pópát!

„Nem marad pópa a városban, mind elviszi az ördög” – gondolta magában a strázsa.

Pitymallott. A strázsa jelentette a templomban, hogy úgymond, az éjjel három pópát elvitt az ördög. A rendőrfőnökök elhatározták, hogy a pópák öltsenek fel miseruhát, hátha így elkerüli őket az ördög. A katona visszatért Szemjonfi Alekszejhez, és így szólt:

- No, Alekszej Szemjonovics, adja ide a száz aranyat!

Szemjonfi Alekszej odaadta a pénzt a katonának, és ráadásul még egy fél üveg pálinkával is megvendégelte. A katona elment. Amikor az utcára ért, látja: megint valami pópa járkál ott miseruhában, tömjénfüstölővel.

– Hát már megint visszajöttél?! – méltatlankodott a katona, s azzal ezt az eleven pópát is elkapta, és a lékbe dugta.

Így azután a kereskedő nem kerülhetett a mennyek országába, mivelhogy négy pópát elveszejtett.

A mese elszáll, én itt maradok.

A DOHÁNYOSOK SORSA A MÁSVILÁGON

Volt egyszer egy ember, ki sokat dohányzott. Elájult, és az ördögök elvitték a lelkét, és a másvilágon megmutatták neki, hogyan élnek a dohányosok.

Viszik, viszik az embert, míg egy nagy szurdokba nem érnek. Itt dolgoznak a dohányosok. Jókora gerendát hengergetnek a lejtőn felfelé a szurdok tetejére. Ahogy felgurítják, nagyot kiáltanak:

– Gyertek, dohányozzunk!

Összesereglenek s rágyújtanak.

S mialatt dohányoznak, a gerenda visszagurul a szurdok fenekére. Abbahagyják erre a dohányzást, leereszkednek a mélybe, és megint felhengergetik a gerendát a szurdok tetejére.

– Jó itt élnetek? – kérdezte a dohányosoktól a tetszhalott.

– Mi már tizenkét esztendeje tengődünk itt a másvilágon, s folyton ezt a gerendát hengergetjük a lejtőn felfelé.

– Hát éjjel mit csináltok? – így a tetszhalott.

– Éjjel még rosszabb. Valamennyiünket egybeterelnek, és egy füstös fürdőházba csuknak, összekuporodva üldögélünk a padlón. Lélegzeni, de még csak szellenteni sem lehet. Így várjuk meg a pirkadatot, aztán nekigyürkőzünk, és megint gurítjuk a gerendát a szurdok lejtőjén felfelé – válaszolták a dohányosok.

UTÓSZÓ

Kazany városánál a Volga folyó mintegy könyökben meghajlik, s dél felé veszi futását. E „könyök”-től északnyugatra terül el az 1936-ban alakult Mari Autonóm Szovjet Szocialista Köztársaság. A cári orosz uralom koloniális rendszere elnyomta, irtotta az orosz birodalomban élt kisebb népeket, „idegen fajúak”-nak becsmérelte őket, jogokat alig adott nekik. Számukra az Októberi Forradalom hozott nemzeti egyenjogúságot és adott módot arra, hogy önálló nemzeti területen, majd később autonóm köztársaság formájában éljenek. A Mari Köztársaság területe Magyarországnak körülbelül egynegyede, és ezen a földdarabon, Joskar-Olában, a fővárosban, a kisebb városokban és a falvakban 600 000 ember lakik. Nem mind mari nemzetiségű, csak a fele, a fennmaradó rész java orosz. Ezen kívül tatárok, udmurtok, baskírok, mordvinok tarkítják e terület nemzetiségi képét. Az oroszok nemcsak számarányban vannak sokan, hanem a nyelvük is összekötő kapocs, mivel oroszul szinte mindenki tud, legyen az bármilyen nemzetiségű.

Marik laknak nemcsak a Mari Köztársaságban, hanem annak határain túl is: a Tatár, a Baskír Autonóm Köztársaságban, a Kirovi Területen. Számuk az 1961. évi népszámlálás szerint félmillió.

*

A legősibb emlékek, Jordanesnek VT. századi híres gót történelme, az orosz történelem Évkönyvei a marikat *cseremis* néven emlegetik. Nem tudjuk, mit jelent ez a szó, de az idők során megvető hangulat fűződött hozzá, és ezért 1917 óta a *mari* népet használgják, amely férfit, férjet, mari embert jelent.

A marik, a finn-ugor nyelvcsaládba tartozó rokonaink valamikor nyugatabbra laktak. Már a legrégebb orosz krónikák az oroszok adófizetői sorában emlegetik őket, és az adót „jaszak” formájában, azaz szőrmében kellett fizetniük. A jaszak elől menekültek a marik mind keletebbre. Történetük egymást váltogató idegenek elnyomása alatt zajlott le. Tudjuk, hogy a bolgár-török birodalomba beletartoztak (kb. 700–1236), ezt a volgai bolgár birodalmat a kazanyi tatárok buktatták meg, majd az orosz cárok uralma következett, Rettegett Iván hódításától (1552, Kazany elfoglalása) az Októberi

Forradalomig. Az idegen hódítók sok hasznos műveltségi elemet is hoztak magukkal, mert magasabb kulturális fokon álltak.

Az oroszokkal már régóta érintkezett a mari nép. Moszkva csapatai folyvást előrenyomultak, és a XIV. században érték el a Vetluga-Szura vonalat, márpedig a Vetluga folyó partján marik laktak. A marik ekkortájt kemény katonák hírében álltak. Egy utazó említi, bőg „mind a férfiak, mind az asszonyok kiváló lovasok, nagyszerű nyilazók, az íjat soha sem rakják le kezükből; annyira fontosnak tartják a nyilazást, hogy fiaiknak nem adnak ételt, míg nyíllal el nem találják a kitűzött vesszőcsomót”. Bár Moszkvának tartósan ellenállni nem bírtak, a mari vezérek és seregeik sok ütközetben csapást mértek az oroszokra. A túlerő nyomásának azonban előbb a Volga jobb partján élő ún. hegyi marik hódoltak be, s felajánlották támogatásukat az orosz cárnak (1546-ban), a kazanyi kánság ellen, majd az erdei marik is orosz uralom alá kerültek, Kazany elestével (1552).

E föld „megbékéltetésére” az oroszok erődsorozatot kényszerültek építeni, így keletkeztek a földvárak (Carevokoksajszk, Csebokszár, Jaranszk, Urzsum, Malmizs), és ezek lettek a későbbi városok magvává. Sokszor fel-felkelt a mari nép, de hiába, az orosz déspoták csapatai letörték.

A XVII. században az orosz kormány a nemességnek hatalmas földbirtokokat ajándékozott, főként a Volga vidékén, ahol „idegen ajkúak” éltek. Ettől kezdve mari föld népének élete egyre romlott: a birtokosok robotban, terményben és pénzben szedték el élete munkájának eredményét. A mari parasztok nagyjából állami tulajdonban voltak, ami annyit jelentett, hogy a kincstárnak fizették a jaszakot, és ezen kívül még más kötelezettségeknek is eleget kellett tenniük. Elég azt megemlítenünk, hogy minden tizedik életévét elért „férfi”-ért egy rubel negyven kopejkát kellett leróniuk, ami száznegyven mókusgerezna értékének felelt meg abban az időben. Két rubelért meg egy lovat adtak! Kendert, tilolt lent, rozsot, zabot kellett beszolgáltatniuk. De legsúlyosabb teherként a katonaállítás nyomorgatta őket. A húsz–huszonöt évre bevonultatott katonákat a közösségnek kellett felfegyvereznie-ruháznia. Rengeteg férfit hurcoltak el!

A gazdasági elnyomáshoz járult még a nemzeti megkülönböztetés, üldözték a mariakat (és más-nemzetiségűeket) hitük, kultúrájuk miatt. Az őshitű mariakat a pópák erőszakkal keresztvíz alá kényszerítették.

A XVII. században sok parasztfelkelés rázta meg Oroszországot. A leghatalmasabb, a Sztyepan Razin kozák vezette felkelés (1670-71), ereszteikeiben ropogtatta meg a cári-nemesi hatalmat. Ebben az orosz, tatár, baskír, csuvas, mordvin, udmurt parasztek oldalán mari parasztek is részt vettek. A felkelésre szörnyű bosszú következett: a felkelők közül sokakat megkorbácsolásra, kényszermunkára és megcsonkításra ítélték, sokakat pedig kivégeztek.

A cári kormány olyannyira félt a mariaktól meg a csuvasoktól, hogy eltiltotta őket a kovácmesterségtől, a vándorárusok nem adhattak el fegyverként felhasználható fémtárgyat mariaknak, ez utóbbiaknak felesleges számú kaszájuk, sarlójuk, késük sem lehetett.

A mariak a XVIII. században a halászat, vadászat, mezőgazdaság, állattartás, méhészet mellett még az iparban is dolgoztak mint jobbágyok, de legkeserveesebb sorban azok sínylődtek, akiket fakitermelésre hurcoltak el. Ekkor telepedett át sok mari (1732-től) Baskíriába és az Uraiba, ahol nem kínozták erdőirtással.

II. Katalin idején még inkább romlott a parasztság helyzete. Nem csoda tehát, hogy több hatalmas felkelés tört ki. Mari földön a Bulavin vezette felkelés lángolt (1708). De a legnagyobb a Jemeljan Pugacsov doni kozák vezette jobbágyfelkelés volt (1773–74). A mari nép özlött Pugacsov csapataiba, és a Volga-vidék pórjai buzgón irtották a nemeseket és a pópákat.

A felkelőket leverték. A kormánycsapatok győzelme után megkínózták, megcsonkították, száműzték s részben kivégezték a Pugacsov vezette parasztháború résztvevőit.

A felkelés megmutatta a jobbágyrendszer korhadtságát. A kapitalista fejlődés megkövetelte a változást. Jönnie kellett a jobbágyfelszabadításnak, amelyet Oroszország az európai államok utolsójaként 1861-ben hajtott végre. A mariak nagyobbik része nem kapott földet. A föld és erdő 30–40%-a maradt csupán a paraszti közösségek birtokában.

Amikor a XVIII. század végén az orosz felvilágosodás képviselőjét, Ragyiscsevet szibériai száműzetésbe hurcolták, mari falvakon is átutazott. Feltűnt neki, hogy a mari kunyhók tisztábbak, jobb levegőűek, mint az orosz parasztoké.

Es bár a marik értelmes és szorgalmas emberek voltak – Herzen megemlékezéseiben csodálattal ír kiváló erkölcsi tulajdonságaikról –, a XIX. század végén a mari férfiak egytizede tudott csak írni-olvasni, a nők közül jó, ha minden ötvenedik. A cári rendszer kizárta a társadalmi és közigazgatási életből a marikat, legfeljebb falusi bíró, tizedes, írnok, diakónus vagy szerzetes válhatott belőlük.

Ebből a szellemi, gazdasági és politikai mélységből kellett a mari népnek fölemelkednie a XX. sz.-ban az Októberi Forradalom után.

Hosszú és bonyolult utat járt végig. Mari tanítókat kellett képezni, hogy legyen, aki mariul tanítson az iskolában. Agronómusokat, orvosokat, ápolószemélyzetet, technikusokat kellett nevelni. Joskar-Olában erdészeti főiskola nyílt, ugyanitt képezik az orvosi segédszemélyzetet.

A szovjet rendszer idejében a helyszínen dolgozzák fel a föld termékeit, s így óriási papírgyár, fafeldolgozó üzemek, vitaminyár, élelmezési üzemek keletkeztek.

A mezőgazdaságot gépesítették: 1953-ban már a vetésnek kilencven százalékát, az aratásnak felét végezték el a gépek. Óriásit fejlődött a lentermelés: az országutakon lenbálákat szállító teherautókat és szekerek hosszú sorát látni.

Talán még annyit mondjunk, hogy a Mari Köztársaság területén kb. nyolcszáz iskolában százezernél több gyerek tanul, és 1953-ban mintegy harminc orosz, mari és tatár újság jelent meg.

*

A Volga-vidék népeinek – a mordvinoknak, tatároknak, csuvasoknak, mariknak – évszázadok során, egymás mellett, harcban és békében élve olyan kultúrájuk fejlődött, amelyben sok a közös vonás, és amelyben nem kevés az orosz elem. Beszélhetünk tehát Volga-vidéki kultúráról. De ebben a közös műveltségben megőrződtek az ősi finnugor elemek is.

A mari népnél társadalmi szervezet szempontjából találhatunk régi nemzetségi vonásokat. A nemzetségi társadalomban a közös őst nevet viselők (Vültak, a fehér kanca fia) egy faluban laktak, és idegenből házasodtak, más nemzetségből. Az exogámia nyomát fedezhetjük fel abban, hogy imitt-amott a XX. században is megmaradt a leányrablás némely vonása, még ha csak formálisan is, illetve abban, hogy a feleséget vásárolták a vőlegény megbízottai. (Kígyót szült az öregasszony.) Azonban a mari asszony tiszteletet kapott a családban. (Ezt mutatja pl. a Vetélkedés és Az oktondi kérő c. tréfás mese is.)

A mari ember ősi hite szerint a világban élőknek és életteleneknek egyaránt van lelke. (L. Álom c. mese.) Ha az erdőben éjszakázni kellett, a mari engedélyt kért a fa szellemétől, hogy lenyugodhasson alá. A fiatalasszony menyegzője után a forráshoz sietett, pénzt vetett áldozatul a víz asszonyának, hogy lássa szívesen. A folyó meg a ló vizét beszennyezni tilos volt. (A Tóöreg és A héja meg a varjú.)

Az embernek a lelke – mondotta ősi felfogásuk – néha, pl. ájuláskor, ideiglenesen elhagyja a testet. (A dohányosok sorsa a másvilágon.) Ha véglegesen eltávozik, bekövetkezik a halál, és az ember a „fényes” világból a „fekete” világba távozik. (Vültak, a fehér kanca fia.) Javarészt félelem nélkül tekintett az egykori mari ember a holtra: hiszen csak egy másik életbe ment át. Elkísérte a család a holtat a temetőbe, adott vele ruhát, szerszámot, gyerekekkel játszót, egy ideig rendszeresen járt ki sírjához, vitt enni-innivalót, hogy táplálja. (A fősvény kereskedő a pokol tornácán.)

A Volga-vidéki és a permi finnugor népek viszonylag magas társadalmi és műveltségi fokra küzdöttek fel magukat, és hitviláguk sem maradt meg primitívnek. A mari istenüknek az eget, *Jumó*-t tisztelték. Az áldozatokat a szent berkekben mutatták be, ilyen szent hely minden falu határában volt. Az áldozat bemutatója a *kart*, a pap. Áldozati állatot összeadott pénzen közösen vettek, közösen ölték le, megfőzték, egy-egy darabot a főistennek és társainak juttattak, a többi elfogyasztották. (L. Álom c. mesét.)

Herzen megrója visszaemlékezéseiben a „keleti finn” népeket, hogy anyagi jólétet kérnek imájukban istenüktől. Valóban azt kérte a mari istenétől: „Add, hogy a juh töméntelen ikret elljen...”

Am gondoljuk csak el a mari nép életét: a halász és vadász zsákmánya a megjelenő hal s vad mennyiségétől függött, szántottvetett, és munkájának eredménye az időjárás szerint bő avagy szűk. Elvitték postakocsisnak, hivatalnok urat szállítani s ellátni, fát dönteni és úsztatni, folyvást úzta a föld feletti és földi önkény. Csak egyetlen boldogság létezett számára: a bőség! Nem csoda tehát, hogy isteneitől ezt kérte. Az sem véletlen, hogy az evés-ivás majd minden mari mesében olyan nagy szerepet játszik. „Ettek-ittak”, ez a fordulat gyakorta visszatér. A mese végén is fölhangzik: „Éltek-boldogultak.”

A mari folklór rendkívül gazdag, és tematikai síkja igen széles. Vannak teremtésmondái (Pl. „A Víziszellem leánya”). Kazany városának az oroszok által való elfoglalása csodálatos elemmel dúsítva lép át a történetből a mese műfajába. Feltűnő, hogy a mari mesevilágban a csodálatos mesék mellett nagy teret kapnak a mindennapi életből vett történetek. Ezek egy része a családtagok egymáshoz való viszonyát teszi nevetségessé (Pl. „A ravasz Komi”, „Vetélkedés” stb.), másrészt szociális irányúak, a pópát, a gazdagokat gúnyolják. Az elnyomott nép bennük adott kifejezést társadalmi elégedetlenségének. Jellemző, hogy az első mesegyűjteményekben szociális színezetű, pópa- és hivatalnokellenes mesék nem akadtak. A gyűjtésre érkező finn nyelvészeket hivatalosan támogatták, tanácsadójuk pedig a pópa volt. Ez egyúttal a szűrő cenzúrát is jelentette.

A mari népdalok nevesek szépségükről: kötettség fordították őket orosz nyelvre. Népzenejük kutatása a magyar zenetudomány számára fontos feladat, mivel számos eleme egybevethető a magyar népzenevel. Bartók Béla és Kodály Zoltán vizsgálták ezt a hasonlóságot, mivel a mari dalok ugyanolyan ötfokú hangszoron épült dallamrendszerűek és kvintváltós szerkezetűek (a kezdő egy vagy két sor dallama öt hanggal mélyebben ismétlődik).

Ez a gazdag folklór magára vonta a finnugor (Genetz, Porkka, Wichmann, Itkonen) és magyar nyelvészek (Beke Ödön) figyelmét. Újabban a magyar származású amerikai Th. A. Sebeok jegyzett fel sok szöveget és dallamot. De a mari népből is kinőttek kutatók: Gurij Karmazin és Valerij Vasziljev már 1917 előtt közöltek, és újabban Kuzjina Szmirnov adott ki több kötet népdalt, Csetkarjov mese- és dalgyűjteményt. Rengeteg a kéziratos gyűjtemény a Mari

Tudományos Kutató Intézet birtokában, sok fiatalabb ember tevékenykedik itt (Galkin, Iszanbajev).

Magyarországon Reguly Antal és Budenz József az első nyelvészek sorában foglalkoztak a mari nyelvvel, munkájukat Beke Ödön folytatta, a sor a mai napig sem zárult be (Erdődi József, Bereczki Gábor). A népdalfeljegyzés és kutatás terén Vikár László működik eredményesen. Zeneszerzőink –. Kodály Zoltán, Vaszy Viktor, Horusitzky Zoltán – mari motívumokat dolgoztak fel, Weöres Sándor pedig művészi szépségű fordításokban tolmácsolta a mari dalokat.

ERDŐDI JÓZSEF

JEGYZETEK

A mari meséket az alábbi szövegközlésekből válogattuk és fordítottuk:

P = Volmari Porkka's Tscheremissische Texte, herausgegeben von Arvid Genetz. Helsinki 1895. (A gyűjtés ideje 1885–86.)

G = Arvid Genetz: Ost-tscheremissische Sprachstudien. Helsinki 1889.

R = G. J. Ramstedt: Bergtscheremissische Sprachstudien. Helsinki 1902.

W = Yrjö Wichmann: Volksdichtung und Volksbrauche der Tscheremissen. Helsinki 1931.

BMI – Beke Ödön: Mari Szövegek. I. Budapest, 1958.

BK = Beke Ödön kéziratos anyaga.

MI = Марийские сказки. Сборник К. А. Четкарева. Йошкар-Ола 1948.

MII = Марийские сказки. Москва 1958. Составил Макс Майн.

MIII = Марий йомак. Сборник. К. А. Четкарев. Потен. Йошкар-Ола 1950. (Mari mesék gyűjteménye. K. A. Csetkarjov)

*

A Víziszellem lánya. G. 4–6. Teremtési mese, az elvándorlás motívumával keveredve. *Os Vics* – a Bélaja-folyó mari neve, jelentése: Fehér Víz. *A vajákos asszony* – jövendőmondó asszony, *us-so-kolso* – „látó-halló”, vagy *vost-usso* – „át-látó”. Tükör segítségével is jósol. *A Víziszellem lánya* (vütijan üdör) – a víznek gonosz indulatú szelleme. Apja a víz ördöge, a *vütija*.

A medve meg a gidák. G. 24–27. A tojásos vajaslepény (melna): mari nemzeti eledel.

Vültak, a fehér kanca fia. G. 11–16. *Vültak* – Kancafi, vüljö mariul kanca. A mari vadász rendszerint nem mondja, hogy vadászni szeretne, mivel ez tiltott beszéd (tabu). A vadállatok értik az ember nyelvét, és meghallják, hogy vadászni készül, elrejtőznek előle. Ezért a vadász csak „erdőbe megy, erdőt jár, mezőt jár” stb. *Tölze* – mariul hold, *Tölcsak* – Holdfi. *Kecse* – mariul nap. *Kecsamös* – Napfi. Más északi népek hiedelemvilágának ismeretében feltételezhető, hogy *Vültak* a sámán útját járja, és így kerül el a

naphoz meg a holdhoz, a vadállatok gazdáihoz, akik a sámán kérésére küldenek elejtendő zsákmányt. *Fényes világ* – a földi élet megnevezése, *fekete világ* – a túlvilági életé. A halál utáni hetedik és negyvenedik napon halotti tort ülnek. A torra lepényt sütnek a halott meg a vendégek tiszteletére. Törnek belőle a halottnak, és a sírdombjára teszik.

A bagoly meg a róka. MII. 32–34. Változatai G. 34–35. és MIII. 239–240. *Bevarrtam a róka fenekét* – mari kifejezés, jelentése: rászedtem, felültettem. *A mese elszáll, én itt maradok* – jellegzetesen mari mesevégzés.

A hattyúlány. G. 43–44. Bővebb változata MII. 97–100. *Jükső* – mariul hattyú. *Kozs* – mariul fenyőfa. A két mesehős nevében feltehetőleg totemisztikus eredetű nemzetségnév rejlik.

A pórul járt fufangos. G. 8–11. és P. 3–6.

Ezüstfejű Pazi. G. 2–3. Változatai: MI. 8–10 és MIII. 243–244.

A róka és a cinege. P. 9–10.

A gonosz mostoha. G. 28–31.

A csudaerős fiú. G. 43–44.

A kapzsi asszony. G. 6–8. – *Hársfaháncs-kas* – a fiatal hársfát lehántják, a háncsából készítenek kast, dobozt. Nyírfakéregből is csinálnak edényeket.

Ki az erősebb. R. 197–198. Változatai: MII. 29–31., G. 1–2. P. 1., W. 156–158.

Az ördög gúnyája. R. 182–184.

A ravasz Komi. R. 169–173. *Komi* – azaz a komi népből való. A komi a magyarral rokon finnugor nép, a Szovjetunió északkeleti részén élnek. Dolgos, törekvő emberek. Régebben sok kereskedő akadt köztük. Körmönfont, gyors gondolkodásukkal válnak ki az északi népek közül.

Vetélkedés. R. 184–186.

Nyúlházikó. MII. 35–37.

A Tóöreg. BMI. 75–76. *Jumo* – a marik főistene, ezért gyakran *Kugu Jumo*, „a nagy Jumo” néven emlegetik imáikban. A *jumo* szó egyúttal az eget is jelöli. Ez a mese különböző tabukat rejt. A mari hitvilág szerint minden tárgynak és jelenségnek megvan a maga szelleme (gazdája). Így a *Jer-Kuguza* a tó gazdája.

Farkas a lakodalomban. MII. 38–41.

A kandúr feleségül veszi a rókát. BMI. 56–60.

A héja meg a varjú. W. 159–160.

Negyvenegy kiscsikó. MII. 101–105.

A pópa, a cár meg a furfangos katona. MII. 106–108.

A kutyaorrúak. BMI. 174–181. A néphit szerint a kutyaorrúaknak csak fél karja, fél lába van, így egymagukban járni sem tudnak. Kettesben haladnak, átölelkezve.

Hogyan őriztem a méheket. MII. 109–111.

Negyvenegy lódítás. MII. 112–114.

Hogyan gazdagodott meg a paraszt. MII. 115–120.

Az uverek útjára épített ház. BMI. 90–94. Az *uver* nem eredeti alakja a mari hiedelemvilágnak, hanem szomszédos török-tatár jövevény. Gonosz indulatú, telhetetlen lény. Állítólag az elhunyt alakját is felveheti.

A zsugori pópa. MII. 121–123. *Araka* – mariul pálinka.

Két testvér. MII. 133–140. és MIII. 101–104. *Mikláj* – Miklós, *Págul* – Pál.

A medve. W. 159.

Hogyan szabadult meg az özvegy az uvertől. BMI. 94–97.

Alim patör. G. 17–24. és MI. 37–44. A mari *patör*, magyarul *bátor* – mindkettő valamelyik török nyelvből ered. A *vaskerítés* csak képzelt tárgy. Az éjjel lepihenő mari az ártó szellemek ellen szekercéjével maga köré háromszoros kört vont, ez volt a mágikus „vaskerítés”, ezen gonosz szellem át nem hatolhatott.

Az elfogott ovda. BMI. 98–101. Az *ovda* (a mari hiedelemvilágba a szomszédos csuvasoktól került) emberforma erdei szörny, azonban teste lompos szőrrel borított, melle hosszan lelóg, oly hosszú, hogy futás közben vállán átveti, nehogy akadályozza, lába feje fordítva nőtt, s a ló hátán fordítva ül. Hónalja lyukas, és keresztüllátni rajta.

Az egérnővér. MI. 55–57.

Kazány bevétele. BK. *Kazány* – Volga-parti város, a Tatár Autonóm Szovjet Szocialista Köztársaság fővárosa. A tatárok muzulmán hitűek voltak.

Kígyót szült az öregasszony. MI. 58–63.

A nagyúri medve. MII. 124–128.

A fősvény kereskedő a pokol tornácán. MI. 133–135.

Álom. MI. 136–137. *Áldozóligete* általában minden mari falunak volt. Rendszerint a falutól távolabb terült el, körül volt kerítve. Az áldozóligethez tilos volt beszélgetve, zajongva közeledni. E ligetben szent fák állottak. *Kart* – pap (tatár jövevényszó). Régebben *muzsannak* nevezték a papot, az alacsonyabb rangú papot *átlátónak*, *látónak* mondták. A *muzsan* gyógyított, jósolt, segített tolvajt, elveszett jószágot megtalálni, közvetített isten és a földiek közt, tehát sámánféle funkciókkal és képességekkel rendelkezett. *Szent hársfa* – némely fát különös alakjáért tiszteltek, szentnek tartottak. Tövénél áldozatokat mutattak be, ágaira rongyokat, állati bőroket aggattak. A mari világfelfogása szerint az ember testét lelke ideiglenesen elhagyhatja.

Az oktondi kérő. MI. 138–140. *Kudo* – ősi típusú, egyszobás mari ház, gerendából ácsolt, mohával tömített. Az ilyen kunyhónak nem volt sem padlója, sem mennyezete. Régebben – a szegényebb vidékeken még a 19. század végén is – nyílt tűzhellyel fűtötték, ezért *fekete ház* volt a neve. A füst a tetőbe vágott füstlyukon távozott. A fejlettebb mari házat *pörtnek* hívják, itt a tornácról a pitvarba lép az ember, a pitvarból jobbra meg balra egy-egy szoba nyílik.

Hogyan gazdagodott meg a cigány. MI. A mari mesék jellegzetes alakja a falánk sárkány. *Opkõn* – mariul irigy, falánk, nagyevõ, emberevõ.

Az apa oktatja a fiát. MI. 150–153. A fürdőház (*monydzsa*) két részből áll: a vetkezőből és a fürdözést szolgáló helyiségből.

Koksavuj. MI. 154–158. *Koksavuj* – gúnynév, jelentése: Tarfej. *Morki* – falu, *Pünydzsõ-jal* (Fenyő-falu). A görögkeleti papok hosszú haját növesztenek. *Karandász* – az orosz tarantász neve. *Mandal* – mari falu.

A kereskedő meg a három pópa. MI. 174–177.

A dohányosok sorsa a másvilágon. BMI. 234–236. A Szüszi-fosz-monda mari nyelvű változatának látszik.